

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ
ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ & ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών στη Λογιστική και Χρηματοοικονομική

ΠΜΣ στη Λογιστική και Χρηματοοικονομική
ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ • ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ

Μεταπτυχιακή Διατριβή

**Φοροδιαφυγή-Φοροαποφυγή-Παραοικονομία στην Ελλάδα και η εξέλιξη
αυτών των φαινομένων κατά τη διάρκεια της πανδημίας COVID-19**

Σωτηροπούλου Στεφανία-Δήμητρα

Επιβλέπων Καθηγητής: Γιαννόπουλος Βασίλειος

Διατριβή υποβληθείσα στο Τμήμα Λογιστικής & Χρηματοοικονομικής του Πανεπιστημίου
Πελοποννήσου. Η παρούσα διατριβή αποτελεί μέρος των απαιτήσεων για την απόκτηση του
Μεταπτυχιακού Διπλώματος στη Λογιστική και Χρηματοοικονομική

Καλαμάτα, Μάρτιος 2024

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ
ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ & ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ

**Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών στη Λογιστική και
Χρηματοοικονομική**

Τριμελής Εξεταστική Επιτροπή

**Γιαννόπουλος Βασίλειος, Επίκουρος Καθηγητής, Τμήμα Λογιστικής και
Χρηματοοικονομικής, Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου**

**Αγοράκη Μαρία-Ελένη, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια, Τμήμα Λογιστικής και
Χρηματοοικονομικής, Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου**

**Συρμαλόγλου Αδαμάντιος, ΕΔΙΠ, Τμήμα Λογιστικής και Χρηματοοικονομικής,
Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου**

Η Σωτηροπούλου Στεφανία-Δήμητρα

UNIVERSITY OF PELOPONNESE
DEPARTMENT OF ACCOUNTING & FINANCE

Master Program in Accounting and Finance

**Master of Science (M.Sc)
in Accounting and Finance**

Postgraduate Thesis

**Tax evasion-Tax avoidance-Shadow economy in Greece and the evolution of
these phenomena during the COVID-19 pandemic**

Sotiropoulou Stefania-Dimitra

Supervising Professor: Giannopoulos Vasileios

Thesis submitted to the Department of Accounting & Finance of the University of Peloponnese. This dissertation is part of the requirements for obtaining the Master's Degree in Accounting and Finance

Kalamata, March 2024

UNIVERSITY OF PELOPONNESE
DEPARTMENT OF ACCOUNTING & FINANCE

Master Program in Accounting and Finance

**Master of Science (M.Sc)
in Accounting and Finance**

Thesis Committee

Giannopoulos Vasileios

**Assistant Professor, Department of Accounting and Finance,
University of Peloponnese**

Agoraki Maria- Eleni

**Associate Professor, Department of Accounting and Finance,
University of Peloponnese**

Syrmaloglou Adamantios

**Laboratory Teaching Staff, Department of Accounting and Finance,
University of Peloponnese**

δηλώνω υπεύθυνα ότι:

1. Είμαι ο κάτοχος των πνευματικών δικαιωμάτων της πρωτότυπης αυτής εργασίας και από όσο γνωρίζω η εργασία μου δε συκοφαντεί πρόσωπα, ούτε προσβάλλει τα πνευματικά δικαιώματα τρίτων.
1. Αποδέχομαι ότι το Τμήμα Λογιστικής & Χρηματοοικονομικής μπορεί, χωρίς να αλλάξει το περιεχόμενο της εργασίας μου, να τη διαθέσει σε ηλεκτρονική μορφή μέσα από τη ψηφιακή Βιβλιοθήκη του Ιδρύματος, να την αντιγράψει σε οποιοδήποτε μέσο ή/και σε οποιοδήποτε μορφότυπο καθώς και να κρατά περισσότερα από ένα αντίγραφα για λόγους συντήρησης και ασφάλειας.

Αφιέρωση

Αφιερώνεται στον σύζυγο μου Άγγελο και στην κόρη μου Ευαγγελία.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Για την εκπόνηση αυτής της εργασίας θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά και εκ βαθέων τον επιβλέποντα καθηγητή μου κ. Βασίλειο Γιαννόπουλο για την πολύτιμη βοήθεια και υποστήριξη που μου παρείχε καθ' όλη τη διάρκεια της συγγραφής αυτής της εργασίας. Πάντα ευγενικός και πρόθυμος με καθοδήγησε ώστε να ολοκληρώσω τη διπλωματική μου εργασία.

Επιπλέον, θα ήθελα να ευχαριστήσω όλους τους καθηγητές του τμήματος για τις γνώσεις που μας μετέδωσαν και τον επικοινωνιακό τους ρόλο καθ' όλη τη διάρκεια των σπουδών μου.

Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω την οικογένεια μου για την υπομονή και την ανοχή που έδειξαν προκειμένου να με στηρίξουν σ' αυτό το δύσκολο ταξίδι. Ιδιαίτερες ευχαριστίες στη 15 μηνών κόρη μου, Ευαγγελία, για τις στιγμές που της στέρησα προκειμένου να μελετήσω.

Περιεχόμενα

Περίληψη.....	vii
Abstract.....	viii
Κατάλογος Γραφημάτων.....	ix
Κατάλογος Πινάκων.....	x
Συνομογραφίες.....	xi
Εισαγωγή.....	1-2
Κεφάλαιο 1 ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΕΛΛΑΔΑΣ	
1.1 Ορισμός Φόρου.....	3
1.2 Διαχρονική Εξέλιξη της Φορολογίας στην Ελλάδα.....	3-10
1.3 Φορολογικό Σύστημα.....	10-11
1.3.1 Φόρος εισοδήματος φυσικών προσώπων.....	11-13
1.3.2 Φόρος εισοδήματος νομικών προσώπων.....	13-15
1.3.3 Φόρος κληρονομιών-Φόροι Δωρεών-Φόροι Γονικών παροχών.....	15
1.3.4 Φόρος Προστιθέμενης Αξίας.....	15-16
1.3.5 Ειδικός φόρος κατανάλωσης.....	16
1.3.6 Τέλη Κυκλοφορίας.....	16
Κεφάλαιο 2 ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗ-ΦΟΡΟΑΠΟΦΥΓΗ-ΠΑΡΑΟΙΚΟΝΟΜΙΑ	
2.1 Ορισμός Φοροδιαφυγής.....	17-19
2.2 Η έκταση της φοροδιαφυγής στην Ελλάδα-Σύγκριση με άλλες χώρες.....	19-20
2.3 Αίτια φοροδιαφυγής.....	21-24
2.4 Συνέπειες φοροδιαφυγής.....	24-25
2.5 Μέτρα αντιμετώπισης της φοροδιαφυγής.....	25-26
2.6 Ορισμός Παραοικονομίας.....	26
2.7 Σύγκριση Φοροδιαφυγής – Παραοικονομίας.....	26-28
2.8 Παράγοντες ύπαρξης Παραοικονομίας.....	28
2.9 Μέθοδοι υπολογισμού της παραοικονομίας.....	29
2.10 Μέγεθος Παραοικονομίας.....	29
2.11 Ορισμός Φοροαποφυγής.....	30
2.12 Μια θετική οπτική των φαινομένων.....	30
Κεφάλαιο 3: ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗ ΚΑΙ ΠΑΡΑΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΕΝ ΜΕΣΩ ΠΑΝΔΗΜΙΑΣ	
3.1 Εισαγωγή.....	31
3.2 Ληξιπρόθεσμες Οφειλές ελληνικής οικονομίας πριν και μετά την πανδημία.....	31-32
3.3 Έσοδα της ελληνικής οικονομίας πριν και μετά την πανδημία.....	32-34
3.4 Φοροδιαφυγή και Διαφυγόντα Έσοδα στην Ελλάδα πριν και μετά την πανδημία.....	34
3.5 Αίτια αύξησης διαφυγόντων εσόδων.....	35
3.6 Κενό ΦΠΑ κατά την πανδημία.....	35-36
3.7 Φοροδιαφυγή ΦΠΑ στην Ευρώπη.....	37
3.8 Παραοικονομία εν μέσω πανδημίας.....	37-39
Κεφάλαιο 4 ΕΜΠΕΙΡΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ	
4.1.1 Σκοπός της Έρευνας.....	40
4.1.2 Μεθοδολογία Έρευνας.....	40
4.1.3 Ερευνητικά ερωτήματα.....	40
4.2 Αποτελέσματα Έρευνας.....	40-55
Κεφάλαιο 5 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ-ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	56-57
Βιβλιογραφία και Διαδίκτυο	58-61
Ελληνική Βιβλιογραφία.....	58
Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία.....	59-60
Διαδίκτυο.....	60-61

Περίληψη

Η φοροδιαφυγή, η φοροαποφυγή και η παραοικονομία αποτελούν τους τρεις τρόπους με τους οποίους οι φορολογούμενοι μιας χώρας μπορούν να εξαπατήσουν τις αρχές με σκοπό να περιορίσουν ή και να αποφύγουν πλήρως την φορολόγησή τους. Τα τρία φαινόμενα παρουσιάζουν ουσιαστικές διαφορές αλλά με κοινό αποτέλεσμα τη μείωση εσόδων του κράτους. Για το λόγο αυτό αντιμετωπίζονται αρνητικά από την κοινωνία και το κράτος, ωστόσο κάποιοι εντοπίζουν και θετικά αποτελέσματα από την ύπαρξή τους.

Η παρούσα έρευνα έγινε με σκοπό να εντοπίσει τα αίτια αυτών των φαινομένων στη χώρα μας, δίνοντας έμφαση στις περιόδους κρίσεων όπως αυτής της υγειονομικής κρίσης που έπληξε τόσο κοινωνικά όσο και οικονομικά όλο τον πλανήτη.

Εξετάζοντας το φορολογικό σύστημα της Ελλάδας από την ίδρυση του ελληνικού κράτους έως σήμερα συμπεραίνουμε τόσο την διαχρονική αστάθεια του συστήματος όσο και την υπέρμετρη και σε πολλές περιπτώσεις άδικη φορολόγηση. Τα αποτελέσματα αυτά σε συνδυασμό με την εμπειρική έρευνα που πραγματοποιήθηκε για τους σκοπούς της παρούσας εργασίας έρχονται να επιβεβαιώσουν και να εμπλουτίσουν την ήδη υπάρχουσα βιβλιογραφία καταλήγοντας πως οι βασικοί παράγοντες που οδηγούν τους πολίτες στο οικονομικό “έγκλημα” είναι η πολυπλοκότητα της νομοθεσίας, οι υψηλοί φορολογικοί συντελεστές, το συνεχώς μεταβαλλόμενο φορολογικό σύστημα, η ατιμωρησία και η έλλειψη επιχειρηματικής ηθικής.

Διαπιστώθηκε πως κατά την πανδημία η φοροδιαφυγή και η παραοικονομία παρουσίασαν μεγάλη έξαρση κι αυτό ήταν αναμενόμενο καθώς είναι γνωστό πως σε κάθε κρίση επικρατεί χάος το οποίο συνοδεύεται από ανασφάλεια και τρωτά σημεία που πολλοί βρίσκουν την ευκαιρία να εκμεταλλευτούν.

Η έρευνα που αποτελείται από 29 ερωτήσεις, πραγματοποιήθηκε διαδικτυακά και επεκτάθηκε σχεδόν σε όλη την επικράτεια της χώρας συγκεντρώνοντας απαντήσεις από 104 φορολογούμενους πολίτες.

Abstract

Tax evasion, tax avoidance, and shadow economy are the three ways through which taxpayers of a country can deceive authorities in order to limit or completely avoid their taxation. These three phenomena present significant differences but with the common result of reducing the state's revenues. For this reason, they are perceived negatively by society and the state, although some identify positive outcomes from their existence.

The present research was conducted to identify the causes of these phenomena in our country, emphasizing periods of crises such as the recent health crisis that has affected both socially and economically the entire planet. Examining Greece's tax system from the establishment of the Greek state until today, we conclude both the perennial instability of the system and the excessive and often unfair taxation. These findings, combined with the empirical research conducted for the purposes of this work, confirm and enrich the existing literature, concluding that the main factors leading citizens to economic 'crime' are the complexity of legislation, high tax rates, the constantly changing tax system, impunity, and lack of business ethics.

During the pandemic, it was observed that tax evasion and the shadow economy experienced a significant surge, which was expected as it is known that every crisis is accompanied by chaos, insecurity, and vulnerabilities that many exploit as an opportunity.

The research, consisting of 29 questions, was conducted online and extended almost nationwide, gathering responses from 104 taxpayers.

Keywords: Tax evasion, Tax avoidance, Shadow economy, COVID-19

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΓΡΑΦΗΜΑΤΩΝ

Γράφημα 2.1 Φορολογικά Έσοδα ως % του ΑΕΠ.....	18
Γράφημα 2.2 Κενό ΦΠΑ στην Ευρωπαϊκή Ένωση 2019-2020.....	19
Γράφημα 2.3 Σχέση Φορολογικών Εσόδων με Κατά Κεφαλήν ΑΕΠ (2014).....	20
Γράφημα 2.4 Αναλογία φόρου προς ΑΕΠ με την πάροδο του χρόνου.....	21
Γράφημα 2.5 Αναλογία φόρου προς ΑΕΠ σε σύγκριση με τον ΟΟΣΑ, 2021.....	21
Γράφημα 2.6 Φορολογική δομή εσόδων ΕΛΛΑΔΑ-ΟΟΣΑ.....	22
Γράφημα 2.7 Κοινά σημεία και διαφορές Φοροδιαφυγής και Παραοικονομίας	28
Γράφημα 2.8 Η παραοικονομία σε επιλεγμένες χώρες του κόσμου το 2017.....	29
Γράφημα 3.1 Ελαστικότητα Εσόδων ΦΠΑ ως προς τη Φορολογική βάση.....	36
Γράφημα 3.2: Παραοικονομία ως ποσοστό του ΑΕΠ.....	38

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 1.1 Tax revenues of the Greek state over four time periods.....	4
Πίνακας 1.2 Κλίμακα φόρου εισοδήματος φυσικών προσώπων για όλους τους φορολογούμενους για τα εισοδήματα χρήσης 2016.....	8
Πίνακας 1.3: Συντελεστές φορολόγησης Φυσικών Προσώπων για τα έτη 2014-2015.....	11
Πίνακας 1.4:Συντελεστές φορολόγησης Φυσικών Προσώπων για τα έτη 2016-2019.....	12
Πίνακας 1.5:Συντελεστές φορολόγησης Φυσικών Προσώπων για τα έτη 2020-2023.....	12
Πίνακας 1.6:Συντελεστές φορολόγησης Νομικών Προσώπων 2014.....	13
Πίνακας 1.7:Συντελεστές φορολόγησης Νομικών Προσώπων για τα έτη 2015-2018.....	14
Πίνακας 1.8:Συντελεστές φορολόγησης Νομικών Προσώπων για τα έτη 2019-2020.....	14-15
Πίνακας 1.9:Συντελεστές φορολόγησης Νομικών Προσώπων για τα έτη 2021-2023.....	15
Πίνακας 2.1 Σύγκριση Φοροδιαφυγής-Παραοικονομίας.....	27
Πίνακας 3.1 Συνολικό Ληξιπρόθεσμο Υπόλοιπο 2018-2022.....	32
Πίνακας 3.2: Έσοδα ελληνικής οικονομίας κατά τα έτη 2017-2021.....	33
Πίνακας 3.3: Διαφυγόντα Έσοδα 2019-2021.....	34

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

Α.Ε.	Ανώνυμες Εταιρείες
Α.Ν.	Αρχικός Νόμος
ΑΑΔΕ	Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων
ΑΕΠ	Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν
Ε.Ε.	Ετερόρρυθμη Εταιρεία
Ε.Π.Ε	Εταιρεία Περιορισμένης Ευθύνης
ΕΕ	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΕΛΣΤΑΤ	Ελληνική Στατιστική Αρχή
ΕτΚ	Εφημερίδα της Κυβερνήσεως
Ι.Κ.Ε	Ιδιωτική Κεφαλαιουχική Εταιρεία
Κ.Φ.Ε.	Κώδικας Φορολογίας Εισοδήματος
Ν.Δ.	Νομοθετικές Διατάξεις
Ο.Ε.	Ομόρρυθμη Εταιρεία
ΟΟΣΑ	Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης
ΤΕΠΙΧ	Ταμείο Επιχειρηματικότητας
ΦΕΚ	Φύλλα Εφημερίδα της Κυβέρνησης
ΦΠΑ	Φόρος Προστιθέμενης Αξίας

Εισαγωγή

Η παρούσα μελέτη έγινε με σκοπό να ερευνησει τα φαινόμενα της φοροδιαφυγής, φοροαποφυγής και παραοικονομίας γενικότερα στην οικονομία αλλά και ειδικότερα μετά την υγειονομική κρίση του 2020. Και τα τρία φαινόμενα αποτελούν παγκόσμιο πρόβλημα που όλες οι κυβερνήσεις προσπαθούν με διάφορα μέσα να περιορίσουν, ωστόσο στην Ελλάδα, σύμφωνα με δημοσιευμένα οικονομικά στοιχεία και έρευνες φαίνεται να αποτελεί μείζον πρόβλημα.

Από τη μία τα δημόσια έσοδα που χάνει κάθε χρόνο το κράτος εκλείπουν από τον δημοσιονομικό προϋπολογισμό με συνέπεια να υποβαθμίζεται η παροχή αγαθών και υπηρεσιών προς τους πολίτες. Κι από την άλλη, οι πολίτες οι οποίοι νιώθουν ανασφάλεια ως προς την διαχείριση των χρημάτων που πληρώνουν στο κράτος και αδικία καθώς κατά γενική ομολογία θεωρούν πως τα αγαθά που απολαμβάνουν δεν ανταποκρίνονται στους φόρους που πληρώνουν.

Ο πληθωρισμός που επέφερε η πανδημία καθώς και όλα τα μέτρα που εφαρμόστηκαν προκειμένου να περιορίσουν την εξάπλωση του ιού έπληξαν όλες τις επιχειρήσεις, κυρίως τις μικρές, τους απλούς πολίτες και τους αυτοαπασχολούμενους. Δεδομένου ότι οι μικρές επιχειρήσεις και οι αυτοαπασχολούμενοι είναι διπλάσιοι σε ποσοστό από το μέσο όρο της ευρωπαϊκής ένωσης, 27,9% έναντι 13,4%, για το έτος 2020 δικαιολογεί και τη θέση της χώρας στην ευρωπαϊκή κλίμακα¹.

Η φορολογία στην Ελλάδα αποτελεί ανέκαθεν αντικείμενο διαμάχης και αντιπαραθέσεων μεταξύ κυβέρνησης και αντιπολίτευσης. Αξιοσημείωτο είναι ότι το ζήτημα αυτό δεν απασχολεί μόνο τους αρμόδιους υπουργούς και την εκάστοτε κυβέρνηση αλλά τον κάθε πολίτη που ζει, εργάζεται ή επιχειρεί στη χώρα αυτή. Το πρόβλημα είναι διαχρονικό και ουσιαστικό που κάθε εκλεγμένη κυβέρνηση προσπαθεί να διορθώσει και να βάλει το δικό της λιθαράκι. Το αποτέλεσμα κάθε φορά είναι αμφισβητήσιμο, καθώς η αβεβαιότητα και η απογοήτευση των πολιτών είναι διακριτή. Η ανασφάλεια και η αδικία την οποία νιώθουν, οδηγεί σε πονηρές και συνήθως μη νόμιμες πράξεις, όπως τη φοροδιαφυγή ή και σε πονηρές αλλά νόμιμες πράξεις όπως τη φοροαποφυγή. Στο τέλος αυτό καταλήγει σε έναν ανεξέλεγκτο φαύλο κύκλο με περισσότερους χαμένους παρά κερδισμένους.

Στο πρώτο κεφάλαιο γίνεται παρουσίαση του φορολογικού συστήματος στην Ελλάδα προσεγγίζοντας διαχρονικά την εξέλιξή του. Μελετάται ο τρόπος φορολόγησης φυσικών και νομικών προσώπων πριν και κατά την πανδημία καθώς και τα μέτρα που εφάρμοσε η κυβέρνηση με σκοπό να περιορίσει την εξάπλωση του COVID-19 και πως αυτά επηρέασαν την οικονομία.

Στο δεύτερο κεφάλαιο αναλύονται οι έννοιες της φοροδιαφυγής, φοροαποφυγής, παραοικονομίας. Τα αίτια που οδηγούν στην φοροδιαφυγή, τρόποι για την αντιμετώπισή της καθώς και οι διαφορές μεταξύ των τριών εννοιών.

Στο τρίτο κεφάλαιο παρουσιάζονται τα έσοδα που εισέπραξε το κράτος πριν και μετά την πανδημία, τα διαφυγόντα έσοδα της ίδιας περιόδου καθώς και εκτιμήσεις μελετητών σχετικά με την έκταση της φοροδιαφυγής και της παραοικονομίας κατά τη διάρκεια της πανδημίας.

Στο τέταρτο κεφάλαιο παρουσιάζεται το ερωτηματολόγιο το οποίο συντάχθηκε με σκοπό να εντοπίσει τα αίτια, το βαθμό και τη συμπεριφορά των φορολογούμενων απέναντι σ' αυτά τα φαινόμενα. Το δείγμα αποτελείται από φυσικά πρόσωπα που κατοικούν και φορολογούνται στην Ελλάδα.

Και τέλος, στο πέμπτο κεφάλαιο γίνονται προτάσεις για μελλοντικές έρευνες καθώς και προτάσεις για περιορισμό του προβλήματος.

¹<https://www.cedefop.europa.eu/en/tools/skills-intelligence/self-employment?country=EU&year=2020#1>

Κεφάλαιο 1:ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΕΛΛΑΔΑΣ

1.1 Ορισμός Φόρου

Σύμφωνα με τους Φορτσάκη και Σαββαΐδου, (2013), ο φόρος ορίζεται ως η χρηματική, οριστική, υποχρεωτική και χωρίς αντάλλαγμα παροχή των ιδιωτών προς το κράτος ή άλλα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου για την εξασφάλιση εσόδων και την εκπλήρωση δημοσίων σκοπών οικονομικής και κοινωνικής πολιτικής. Η λειτουργία της κοινωνίας έχει άρρηκτη σχέση με τους φόρους, αφού χωρίς αυτούς το κράτος δεν θα είχε τα απαιτούμενα οικονομικά μέσα για την οργάνωση της έννομης τάξης για την προστασία των πολιτών, της εξασφάλισης της εδαφικής του ακεραιότητας, της υγείας, της εκπαίδευσης και της κατασκευής δημοσίων έργων.

1.2 Διαχρονική Εξέλιξη της φορολογίας στην Ελλάδα

Ο φόρος φαίνεται να συναντάται σε διάφορες μορφές ήδη από την αρχαιότητα. Οι κάτοικοι ενός τόπου ήταν υποχρεωμένοι να καταβάλλουν σε χρήμα ή σε είδος φόρο στον τοπικό άρχοντα. Τα έσοδα από τη φορολόγηση είχαν σκοπό ,όπως και σήμερα, να καλύψουν δημοσιονομικές ανάγκες². Ένας από τους σκοπούς αυτού του συστήματος είναι η ταμειευτική λειτουργία. Στην πραγματικότητα οι πολίτες διαθέτουν ένα ποσό του εισοδήματός τους στους εκάστοτε οικονομικούς διαχειριστές του κράτους προκειμένου να απολαμβάνουν δωρεάν διάφορα δημοσιονομικά αγαθά και υπηρεσίες, όπως για παράδειγμα ιατρική περίθαλψη, παιδεία κ.α. Ο στόχος της κάθε κυβέρνησης όμως δεν είναι μόνο ταμειευτικός αλλά και κοινωνικός καθώς επιδιώκουν την ανακατανομή του πλούτου με τους οικονομικά ισχυρότερους να επωμίζονται μεγαλύτερο οικονομικό βάρος προκειμένου να απολαμβάνουν βασικά αγαθά και οι πιο ευάλωτες κοινωνικές ομάδες³. Τέλος η ύπαρξη και η λειτουργία του φορολογικού συστήματος συμβάλλει στην οικονομική ευημερία καθώς η σωστή διαχείριση των εσόδων από τους φόρους μπορεί να ρυθμίσει οικονομικά ζητήματα της χώρας όπως πληθωρισμό, ανεργία κλπ⁴. Ο τρόπος επιβολής των φόρων ανά τους αιώνες εξελίσσεται καθώς θεσπίζονται νόμοι και κανόνες στους οποίους πρέπει οι πολίτες να συμμορφωθούν.

Σύμφωνα με τον Κωνσταντίνο Νιφορόπουλο και το περιοδικό «Accountancy Greece (Ag)»Από τη σύσταση του νέου ελληνικού κράτους έως και σήμερα διακρίνονται οι εξής περίοδοι στις οποίες συντελέστηκαν μεγάλες αλλαγές στο φορολογικό σύστημα:

²Μαρέδης Παναγιώτης,σελ.10

³Δήμου Ιωάννα,2023

⁴Μαρέδης Παναγιώτης,σελ.11

Περίοδος 1830-1918

Το ελληνικό κράτος μετά την απελευθέρωση από την Οθωμανική Αυτοκρατορία διατηρεί κατά βάση τον ίδιο τρόπο φορολόγησης κάνοντας κάποιες αλλαγές⁵, κυρίως καταργώντας πολλούς φόρους. Συνέχισε για παράδειγμα να ισχύει ο φόρος της δεκάτης- φόρος σε γεωργικά προϊόντα- αλλά καταργήθηκε ο κεφαλικός φόρος(χαράτσι) και έκτακτοι φόροι όπως ήταν το εδαφονίμιο και το ζευγολόγιον⁶.

Όπως και σήμερα υπήρχαν και τότε άμεσοι και έμμεσοι φόροι. Κατά τον 19^ο αιώνα φορολογούνται άμεσα κυρίως αγροτικά αγαθά και εκτάσεις γης που χρησιμοποιούνται για αγροτική και κτηνοτροφική καλλιέργεια(φόρος της δεκάτης). Στους έμμεσους φόρους ανήκαν μέχρι το 1884 κυρίως τελωνιακοί φόροι και άλλοι φόροι όπως τέλη χαρτοσήμου και ο φόρος επί των οικοδομών. Το 1842 εμφανίζονται για πρώτη φορά τα διόδια ως μια μορφή έμμεσης φορολογίας ενώ το 1847 θεσπίζονται τα διαπυλαία τέλη, φορολογία που επιβαλλόταν στους δήμους για τις εισαγωγές προϊόντων από άλλες εγχώριες περιοχές και τα οποία καταργήθηκαν επί Χαριλάου Τρικούπη⁷. Και το 1884 ο Χαρίλαος Τρικούπης προσθέτει στους έμμεσους φόρους τους ειδικούς φόρους κατανάλωσης⁸. Το 1877 αρχίζουν να φορολογούνται εμπορικές και εταιρικές επιχειρήσεις ενώ μέχρι το 1910 δεν υφίστατο ο φόρος εισοδήματος⁹. Το 1911 ο Βενιζέλος θέσπισε αυτό το είδος άμεσης φορολογίας. Το φορολογητέο εισόδημα υπολογιζόταν αφού αφαιρούσαν τις δαπάνες κοινωνικών εισφορών από το συνολικό εισόδημα¹⁰. Τέλος σ' αυτή την περίοδο με τον νόμο (ΕτΚ αρ. 36, 29/12/1854) "Περί Εφοριών" ιδρύθηκαν 43 εφορίες σε όλη την επικράτεια¹¹.

Πίνακας 1.1 Tax revenues of the Greek state over four time periods (Kammas-Sarantides 2017)

	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
Period	<i>total taxes</i>	<i>direct/indirect</i>	<i>rural taxes</i>	<i>urban taxes</i>	<i>custom taxes</i>	<i>market taxes</i>
1833-1843	15.21	2.18	66.44	1.76	24.31	7.50
1844-1863	11.48	1.50	57.20	2.18	27.09	13.53
1864-1915	12.99	0.46	23.67	6.22	39.33	30.78
1916-1933	17.70	0.41	9.74	18.66	32.64	38.97

⁵Shaw 1975, McGowan 1981, Kammas-Sarantides 2017

⁶[Η ιστορία της φορολογίας στην Ελλάδα Κωνσταντίνος Ι. Νιφορόπουλος, Ορίων Α.Ε. | ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ACCOUNTANCY GREECE](#), Παναγιώτα Κουνούκλα, 2016, σελ.33

⁷[Η ιστορία της φορολογίας στην Ελλάδα Κωνσταντίνος Ι. Νιφορόπουλος, Ορίων Α.Ε. | ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ACCOUNTANCY GREECE](#)

^{8,9,11} Kammas-Sarantides 2017

¹⁰ Λιάσκος Δημήτριος, 2021, σελ.54

Περίοδος 1919-1939

Η εποχή του Μεσοπολέμου 1919-1939, θεωρείται απαρχή της οικονομικής ανάπτυξης. Την περίοδο αυτή όπου παρατηρείται έντονη εκβιομηχάνιση και αύξηση εργατικού δυναμικού παρουσιάζονται αλλαγές στο φορολογικό σύστημα. Κάποιες απ' τις αλλαγές είναι οι ακόλουθες¹²:

- Για πρώτη φορά θεσπίζονται τα τέλη αυτοκινήτου
- Συμπληρώνεται ο νόμος Ν. 1165 (ΦΕΚ 73 – 06.04.1918 " Περί Τελωνιακού Κώδικα"
- Εκδίδεται ο Νόμος 2075 (ΦΕΚ 60 – 13.03.1920), «ΠΕΡΙ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑΣ ΤΩΝ ΔΙΑΦΗΜΙΣΕΩΝ»
- Εφαρμόζεται ο Α.Ν. 660/1937 – Φ.Ε.Κ. 159/1.5.1937 Τεύχος Α' «περί φόρου κύκλου εργασιών» και
- Εκδίδεται φόρος περιουσίας

Περίοδος 1940-1945

Κατά τη διάρκεια του πολέμου αλλά και κάποια χρόνια αμέσως μετά τον πόλεμο υπεισέρχονται νέοι φόροι αλλά και απαλλαγές. Ο "φόρος πλουτησάντων" επί κατοχής κάνει την εμφάνισή του καθώς και το προαιρετικό ένσημο (πολεμόσημο) υπέρ εθνικού αγώνος¹³.

Περίοδος 1946-1973

- Η περίοδος αυτή μπορεί να θεωρηθεί σταθμός για το φορολογικό σύστημα στην Ελλάδα καθώς το 1948 θεσπίζεται για πρώτη φορά η τήρηση Λογιστικών και φορολογικών στοιχείων και η έκδοση φορολογικών παραστατικών από τους επιτηδευματίες¹⁴. Σύμφωνα με τις νομοθετικές διατάξεις Ν.Δ.578/1948 «περί τηρήσεως βιβλίων υπό επιτηδευματιών » και την Α.Ν.942/1948 «περί συγκεντρώσεως φορολογικών στοιχείων » υποχρέωνε τους επαγγελματίες εμπόρους και βιοτέχνες στην τήρηση Εμπορικών Βιβλίων και στην αποστολή φορολογικών στοιχείων στην εφορία.

¹²Η ιστορία της φορολογίας στην Ελλάδα – Σύνοψη – Μέρος δεύτερο: 1920 – 2014 – Cognosco Team

¹³Η ιστορία της φορολογίας στην Ελλάδα – Σύνοψη – Μέρος δεύτερο: 1920 – 2014 – Cognosco Team

¹⁴<https://www.taxheaven.gr/news/41423/1948-1949-yboxrewsh-thrhshs-logistikwn-bibliwn-prwth-fora-oi-prwtes-myf-oi-antidraseis-emporwn-kai-epaggelmatwn-kai-h-epanalhps-h-istorias>

- Στις 7 Ιουλίου του 1952 θεσπίζεται για πρώτη φορά ο “Κώδικας Φορολογικών Στοιχείων” όπου κωδικοποιούνται και εισάγονται οι προαναφερθείσες διατάξεις. Σκοπός της σύνταξης του Κώδικα είναι να μπορούν όλοι οι φορολογούμενοι να κατανοούν το φορολογικό σύστημα, να είναι συνεπείς στις υποχρεώσεις τους, δημιουργώντας σχέση εμπιστοσύνης με το κράτος ώστε να μειωθούν τα ποσοστά της φοροδιαφυγής¹⁵.
- Τον Αύγουστο του 1955 με το προεδρικό διάταγμα 3323/1955 ήρθε για να μείνει ο “ενιαίος φόρος εισοδήματος ο οποίος με διάφορες μεν τροποποιήσεις υπάρχει έως σήμερα, σχεδόν 70 χρόνια μετά. Η αντικατάσταση του παλαιού συστήματος φαίνεται να απλουστεύει τη διαδικασία υπολογισμού φόρου της φορολογικής οντότητας αφού πλέον υπολογίζεται συγκεντρωτικά και με μία μόνο δήλωση, αντίθετα με το προηγούμενο σύστημα που γινόταν φορολόγηση αναλυτικά σε κάθε κατηγορία προσόδων¹⁶. Το εισόδημα φορολογείται ανάλογα με την πηγή του εισοδήματος και υπό τις αντίστοιχες κλίμακες¹⁷.
- Επιπλέον την περίοδο αυτή θεσπίζεται η φορολογία εισοδήματος νομικών προσώπων καθώς και
- Ο φόρος κληρονομιών και Δωρεών

Περίοδος 1974-2014¹⁸

Το 1978 εφαρμόζονται τα τεκμήρια θεωρώντας πως είναι ένας τρόπος να περιοριστεί η φοροδιαφυγή.

- Η αντικατάσταση πολλών έμμεσων φόρων με τον Φόρο Προστιθέμενης Αξίας(Φ.Π.Α) αποτελεί σημαντική επιλογή αφού απλοποιεί την κατάσταση στο επίπεδο της έμμεσης φορολογίας και περιορίζει ακόμα περισσότερο τους τρόπους φοροδιαφυγής αφού πλέον αγοραστής και πωλητής λειτουργούν αντίθετα.

¹⁵<https://www.taxheaven.gr/almanak/26>

¹⁶<https://www.taxheaven.gr/circulars/17790/arora-penhnta-xronia-eniaios-foros-eisodhmatos#:~:text=3323%2F1955%20%2C%20%CE%BC%CE%B5%20%CF%84%CE%BF%CE%BD%20%CE%BF%CF%80%CE%BF%CE%AF%CE%BF,%CE%AC%CE%BC%CE%B5%CF%83%CE%B7%CF%82%20%CF%86%CE%BF%CF%81%CE%BF%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%AF%CE%B1%CF%82%2C%20%CF%84%CE%BF%20%CE%AD%CF%84%CE%BF%CF%82%201919> , Κουνάδης Διονύσιος,2005

¹⁷ Ψαρούκης 2019

¹⁸[Η ιστορία της φορολογίας στην Ελλάδα – Σύνοψη – Μέρος δεύτερο: 1920 – 2014 – Cognosco Team](#)

- Ν.4172/2013 αλλάζει τον τρόπο φορολογίας εισοδήματος των φυσικών αλλά και των νομικών προσώπων στοχεύοντας σε ένα πιο δίκαιο καθεστώς με νόμους που προσεγγίζουν περισσότερο τη φιλοσοφία άλλων χωρών του ΟΟΣΑ¹⁹, και ο Ν.4174/2013 ο οποίος προσδιορίζει τους τρόπους είσπραξης των εσόδων καθώς και τις ποινές για τις περιπτώσεις που εντοπιστεί η μη τήρηση του νόμου.
- Οι πρώτοι συντελεστές που εφαρμόστηκαν ήταν τρεις, με τον μικρότερο στο 3%, αμέσως μετά στο 18% και ο μεγαλύτερος συντελεστής ήταν 36%.
- Φόρος ακίνητης περιουσίας
- Μεταβολές στη φορολογία εισοδήματος
- Τέλος συνδρομητών κινητής τηλεφωνίας

Νέος Φορολογικός νόμος, το 2013 έγιναν ριζικές αλλαγές στον κώδικα με ισχύ την 01/01/2014 προκειμένου να γίνει πιο απλός και εύκολα κατανοητός απ' όλους.

Περίοδος 2015-2019

Κατά τη διάρκεια αυτών των ετών έγιναν σημαντικές αλλαγές τόσο στους φορολογικούς συντελεστές όσο και στην προσπάθεια καταπολέμησης του φαινομένου της φοροδιαφυγής.

Κατά το έτος 2015, σύμφωνα με την έκθεση του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος, η κυβέρνηση προκειμένου να διαπραγματευτεί με τις διεθνείς χρηματοπιστωτικές αγορές για να συνάψει σύμβαση χρηματοδοτικής διευκόλυνσης πραγματοποιείσαι αλλαγές στο φορολογικό σύστημα που στόχευαν στη στήριξη συγκεκριμένων κοινωνικών ομάδων και στην αύξηση του ύψους των φορολογικών εσόδων. Ενδεικτικά, σύμφωνα με το νόμο 4334/2015 θεσπίζονται νέοι φορολογικοί συντελεστές στην έμμεση φορολόγηση(6%,13%23%), αυξάνεται η προκαταβολή φόρου των Α.Ε. από 80% σε 100%, αυξάνεται αναδρομικά ο φόρος πολυετούς διαβίωσης από 10% σε 13%, επαναπροσδιορίζεται ο όρος του εγκλήματος της φοροδιαφυγής και πλέον φοροδιαφυγή διαπράττει ακόμα και αν κάποιος αποκρύπτει εισοδήματα καθώς και όποιος δεν καταβάλλει τον ΦΠΑ. Τέλος με τον νόμο 4321/2015 παρέχεται ρύθμιση έως εκατό δόσεων για την αποπληρωμή ληξιπρόθεσμων χρεών στο δημόσιο και την αποπληρωμή ασφαλιστικών ταμείων²⁰.

¹⁹ Λιάσκος Δημήτριος 2021,σελ.55

²⁰ Τράπεζα Ελλάδος,2015

Το έτος 2016 σε συνέχεια του προηγούμενου έτους προστίθενται φορολογικές διατάξεις με στόχο την αύξηση των δημοσίων εσόδων και τον περιορισμό της φοροδιαφυγής. Όπως για παράδειγμα, σύμφωνα με τον πολυνόμο 4446/2016 καθίσταται υποχρεωτική η διαβίβαση των ηλεκτρονικών συναλλαγών στην ΑΑΔΕ, η υποχρέωση όλων των επιτηδευματιών να δέχονται πληρωμές με κάρτα και ορίζεται πρόστιμο 22% σε όσους δεν έχουν συγκεντρώσει το απαιτούμενο ποσό σε ηλεκτρονικές συναλλαγές, η ποινή υπολογίζεται στη διαφορά απαιτούμενων από πραγματικών ηλεκτρονικών συναλλαγών, Ένα ακόμα μέτρο κατά της φοροδιαφυγής αφορά στη δημοσιοποίηση των στοιχείων για όσους οφείλουν από 150.000 ευρώ και πάνω στο δημόσιο ή σε ασφαλιστικά ταμεία και η οφειλή αυτή υπερβαίνει το ένα έτος. Αξιοσημείωτη αλλαγή στη φορολογία αυτή τη χρονιά είναι και η τροποποίηση στους συντελεστές φορολογίας εισοδήματος(βλ.πίνακα 1.2)²¹.

Πίνακας 1.2 Κλίμακα φόρου εισοδήματος φυσικών προσώπων για όλους τους φορολογούμενους για τα εισοδήματα χρήσης 2016

Κλίμακα φόρου εισοδήματος φυσικών προσώπων για όλους τους φορολογούμενους για τα εισοδήματα που αποκτώνται από 1.1.2016

(σε ευρώ)

Κλιμακίο εισοδήματος	λογικό-λεπτός Φορο-συντε-	κλιμακίου Φόρος	εισόδημα Συνολικό	Συνολικός Φόρος
Έως 20.000	22%	4.400	20.000	4.400
10.000 ^{Επόμενα}	29%	2.900	30.000	7.300
10.000 ^{Επόμενα}	37%	3.700	40.000	11.000
Υπερβάλλον	45%		>40.000	

Πηγή: Τράπεζα Ελλάδος, 2016

Κατά τη χρήση 2017 αξίζει να αναφερθεί η επιβολή φόρου στις βραχυχρόνιες μισθώσεις ακινήτων. Η βραχυχρόνια μίσθωση τύπου Airbnb που γινόταν πριν την έκδοση του νόμου γινόταν ανεξέλεγκτα χωρίς έκδοση αποδείξεων και σχετικών παραστατικών με αποτέλεσμα το κράτος να μην εισπράττει τον ανάλογο ΦΠΑ.

²¹Τράπεζα της Ελλάδος 2016

Περίοδος 2020-2023

Η περίοδος αυτή είναι ιδιαίτερα σημαντική τόσο για την ελληνική όσο και για την παγκόσμια οικονομία καθώς το 2020 εμφανίζεται ο ιός SARS ο οποίος εκτός από υγειονομικά προβλήματα προκαλεί παγκόσμια οικονομική ύφεση. Πρόκειται για ένα ιστορικό γεγονός που θα αφήσει τα σημάδια του ακόμα και μετά το πέρας αυτής της πανδημίας. Οι επιπτώσεις είναι ουσιαστικές σε όλες της πτυχές της οικονομίας. Όσον αφορά την ελληνική οικονομία η οποία μετά την κρίση που ξεκίνησε το 2008, έδειχνε να ανακάμπτει καθώς σύμφωνα με μακροοικονομικούς και χρηματοοικονομικούς δείκτες παρουσιάζει σημαντική ανάπτυξη²² κάνει την εμφάνιση του ο κορωνοϊός καταστέλλοντας αυτή την πορεία. Τον Φεβρουάριο του 2020 ο ιός κάνει την εμφάνισή του και η ελληνική κυβέρνηση καλείται να προλάβει αλλά μετέπειτα και να στηρίξει την οικονομία θεσπίζοντας προσωρινούς νόμους και κανόνες που στόχο έχουν να στηρίξουν τους πολίτες και τις επιχειρήσεις. Τα μέτρα που λαμβάνει το κράτος αφορούν φορολογικές, ασφαλιστικές και γενικότερα δημοσιονομικές παρεμβάσεις. Πιο συγκεκριμένα ψηφίζονται νόμοι όπου α) αναστέλλονται οι πληρωμές φορολογικών και ασφαλιστικών υποχρεώσεων, β) αναστέλλονται συμβάσεις εργασίας των εργαζομένων, γ) εφαρμόζεται μειωμένος συντελεστής ΦΠΑ της τάξεως του 6% για αγαθά απαραίτητα επί πανδημίας [π.χ αντισηπτικά, γάντια κ.λπ), και αργότερα αλλάζει ο ΦΠΑ (15%) και σε άλλα αγαθά όπως αλκοολούχα ποτά, καφές κ.α) επιβάλλεται μείωση 40% στα ενοίκια τόσο των πολιτών που πλήττονταν από την πανδημία όσο και των επιχειρήσεων, δ) δίνεται όπως ονομάστηκε “αποζημίωση ειδικού σκοπού” σε εργαζομένους, επιχειρήσεις, ελεύθερους επαγγελματίες και επιστήμονες, ε)παρέχεται δάνειο με πολύ ευνοϊκούς όρους σε επιχειρήσεις και το ονομάζουν επιστρεπτέα “προκαταβολή”, χαρακτηριστικό αυτού του δανείου είναι ότι ένα τμήμα του δεν επιστρέφεται, αργότερα και όσο η πανδημία έδειχνε όχι μόνο να μην υποχωρεί αλλά να γίνεται πιο έντονη ψηφίστηκαν και δόθηκαν υπό προϋποθέσεις κι άλλα δάνεια όπως η “Γέφυρα” και το “ΤΕΠΙΧ II” στ) γίνεται επέκταση του ταμείου ανεργίας σε όσους το λαμβάνουν, η οποία συνεχίζεται για όσο συνεχίζεται η πανδημία, ζ) στο πλαίσιο στήριξης της απασχόλησης εφαρμόζεται το πρόγραμμα ΣΥΝ-ΕΡΓΑΣΙΑ που στόχο έχει τη διατήρηση των θέσεων εργασίας κ.α²³.

²²<https://www.bankofgreece.gr/enimerosi/grafeio-typoy/anazhtshsh-enhmerwsewn/enhmerweis?announcement=e53df2e5-529d-4a6a-9d78-d4bffaed0129>

²³ Τράπεζα Ελλάδος, 2020

Η πανδημία δεν περιορίστηκε μόνο στο έτος εμφάνισής της με αποτέλεσμα η ελληνική οικονομία να συνεχίσει να εφαρμόζει πολλά από τα μέτρα που ψήφισε με νόμους το 2020, με νέες τροπολογίες, έως τους πρώτους μήνες του 2022, ενώ πρόσθεσε και κάποιες φορολογικές ελαφρύνσεις ακόμα, όπως για παράδειγμα την καταβολή του φόρου εισοδήματος σε 8 μηνιαίες δόσεις και τη μείωση του φορολογικού συντελεστή του εταιρικού εισοδήματος από 24% στο 22%²⁴.

Κατά τα έτη 2021-2023 επώδυνες οικονομικές επιπτώσεις έχει και η ενεργειακή κρίση. Το κράτος με επιπλέον μέτρα και φοροελαφρύνσεις προσπαθεί να στηρίξει τις πιο ευάλωτες κοινωνικές ομάδες. Ενδεικτικά αναφέρονται τα “κουπόνια” αγοράς καυσίμων και αγορών super market, “fuel pass” και “market pass” αντίστοιχα, τα οποία ως επιπλέον στήριξη των ηλεκτρονικών αγορών επιδοτούνταν στο 100% σε περίπτωση εφαρμογής της άυλης κάρτας.

1.3 Φορολογικό Σύστημα

Η επιβολή των φόρων θεωρείται αναγκαίο κακό καθώς αποτελούν πηγή εσόδων για το κράτος τα οποία θα χρησιμοποιήσει για δημοσιονομικές δαπάνες. Οι φόροι που υφίσταται ποικίλουν προκειμένου να καλύπτουν κενά και αδικίες ώστε τελικά να είναι αποτελεσματικοί στους στόχους που θέτει το κράτος²⁵. Σύμφωνα με τον Κ.Φ.Ε. οι φόροι κατηγοριοποιούνται ανάλογα τα χαρακτηριστικά τους σε άμεσους και έμμεσους φόρους.

Οι άμεσοι φόροι είναι ονομαστικοί φόροι και δεν παρέχουν τη δυνατότητα μεταβίβασης από έναν φορολογούμενο σε άλλον²⁶. Ο φόρος υπολογίζεται με βάση τη φοροδοτική ικανότητα του κάθε υπόχρεου δηλαδή στο εισόδημα, στην περιουσία κλπ.²⁷. Σ’ αυτούς τους φόρους ανήκουν ο φόρος εισοδήματος φυσικών και νομικών προσώπων, ο φόρος κληρονομιάς, φόροι κερδών από λαχεία κ.α.

²⁴<https://kefim.org/wp-content/uploads/2020/07/ICTI-2021-/Final.pdf>

²⁵ Γεωργακόπουλος, 2005

²⁶ Παναγιώτα Αποστολίδου, 2022

²⁷ Παναγιώτα Κουνούκλα, 2006

Έμμεσοι χαρακτηρίζονται οι φόροι που δεν απευθύνονται άμεσα στη φοροδοτική ικανότητα του φορολογούμενου. Είναι ένας φόρος που μπορεί να μεταβιβαστεί αυξάνοντας την τιμή του προϊόντος ή της υπηρεσίας στον τελικό αγοραστή. Τέτοιοι φόροι είναι για παράδειγμα ο Φόρος Προστιθέμενης Αξίας(Φ.Π.Α), ο φόρος κατανάλωσης, τέλη χαρτοσήμου κ.α. Το πλεονέκτημα του να μην γίνονται εύκολα αντιληπτοί από τον πολίτη, αφού ενσωματώνονται στην τελική τιμή των αγαθών και των υπηρεσιών, τους καθιστά το συνηθέστερο επιλέξιμο όπλο των κυβερνήσεων προκειμένου να αυξήσουν τα έσοδα.

Παρακάτω παρουσιάζονται οι πιο γνωστοί εκ των άμεσων και έμμεσων φόρων καθώς και οι μεταβολές που υπέστησαν τα τελευταία χρόνια.

1.3.1 Φόρος Εισοδήματος Φυσικών Προσώπων:

Σύμφωνα με τον νόμο 4172/2013 υπόχρεοι στο φόρο εισοδήματος είναι τα φυσικά πρόσωπα που έχουν φορολογική κατοικία στην Ελλάδα και αποκτούν εισοδήματα α) από μισθούς ή συντάξεις, β) από επιχειρηματική δραστηριότητα, γ) εισόδημα από κεφάλαιο(τόκους, μερίσματα), δ) εισόδημα από υπεραξία μεταβίβασης κεφαλαίου(ακίνητης περιουσίας, τίτλων). Οι συντελεστές φορολογίας σ' αυτό το φόρο μεταβάλλονται πολύ συχνά. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι την τελευταία δεκαετία ο τρόπος φορολόγησης των φυσικών προσώπων έχει μεταβληθεί 3 φορές. Συγκεκριμένα για τα έτη 2014-2015 ισχύουν οι κλίμακες 22% για εισοδήματα έως 25.000€, 32% για τα επόμενα 17.000€, και τέλος για το υπερβάλλον ποσό πέρα των 42.000€ ο συντελεστής αναπροσαρμόζεται σε 42%, όπως αυτό διακρίνεται στον παρακάτω πίνακα. Ισχύει έκπτωση φόρου 2.000 ευρώ για εισοδήματα που δεν υπερβαίνουν τις 21.000 ευρώ. Ενώ για εισοδήματα άνω των 21.000€ μειώνεται η έκπτωση 100€ για κάθε 1.000€ έως του ποσού των 42.000€ όπου δεν υφίστατο καθόλου έκπτωση²⁸.

Πίνακας 1.3: Συντελεστές φορολόγησης Φυσικών Προσώπων για τα έτη 2014-2015

Κλιμάκιο εισοδήματος (ευρώ)	Φορολογικός συντελεστής %	Φόρος κλιμακίου (ευρώ)	Σύνολο	
			Εισοδήματος	Φόρου
			(ευρώ)	(ευρώ)
25.000	22%	5.500	25.000	5.500
17.000	32%	5.440	42.000	10.940
Υπερβάλλον	42%			

Πηγή: taxheaven(<https://www.taxheaven.gr/klimakes>)

²⁸<https://www.taxheaven.gr/klimakes>

Για τα επόμενα τρία έτη(2016-2019) ισχύουν οι συντελεστές του Πίνακα 3, όπου με 22% φορολογούνται τα εισοδήματα φυσικών προσώπων που δεν ξεπερνούν τις 20.000€, για εισοδήματα επιπλέον των 10.000€ ο συντελεστής φορολόγησης είναι 29%, για τα επόμενα 10.000€ ισχύει ο συντελεστής 37% ενώ το ποσό του εισοδήματος πάνω των 40.000€ ο φόρος υπολογίζεται με συντελεστή 45%. Παράδειγμα, αν υποθέσουμε ότι ο φορολογούμενος Α έχει εισόδημα από μισθωτές υπηρεσίες 43.000€, ο φόρος που υποχρεούται να αποδώσει με βάση την κλιμακωτή φορολόγηση είναι $20.000 \cdot 22\% + 10.000 \cdot 29\% + 10.000 \cdot 37\% + 3.000 \cdot 45\% = 12.350\text{€}$.

Πίνακας 1.4:Συντελεστές φορολόγησης Φυσικών Προσώπων για τα έτη 2016-2019

Κλιμάκιο εισοδήματος (ευρώ)	Φορολογικός συντελεστής %	Φόρος κλιμακίου (ευρώ)	Σύνολο	
			Εισοδήματος	Φόρου
			(ευρώ)	(ευρώ)
20.000	22%	4.400	20.000	4.400
10.000	29%	2.900	30.000	7.300
10.000	37%	3.700	40.000	11.000
Υπερβάλλον	45%			

Πηγή:Taxheaven(<https://www.taxheaven.gr/klimakes>)

Οι συντελεστές άλλαξαν για τη χρήση 2020 και παραμένουν ίδιοι έως και σήμερα. Πιο συγκεκριμένα, τα πρώτα 10.000€ φορολογούνται με 9%, τα επόμενα 10.000€ με 22%, τα επιπλέον 10.000€ με 28%, με 36% τα επόμενα 10.000€ και με 44% το ποσό που υπερβαίνει τις 40.000€.

Πίνακας 1.5:Συντελεστές φορολόγησης Φυσικών Προσώπων για τα έτη 2020-2023

Κλιμάκιο εισοδήματος (ευρώ)	Φορολογικός συντελεστής %	Φόρος κλιμακίου (ευρώ)	Σύνολο	
			Εισοδήματος	Φόρου
			(ευρώ)	(ευρώ)
10.000	9%	900	10.000	900
10.000	22%	2.200	20.000	3.100
10.000	28%	2.800	30.000	5.900
10.000	36%	3.600	40.000	9.500
Υπερβάλλον	44%			

Πηγή:Taxheaven(<https://www.taxheaven.gr/klimakes>)

Η φοροδιαφυγή σ' αυτόν το φόρο δεν είναι τόσο έντονη καθώς η παρακράτηση των φόρων από τους εργοδότες και τα ασφαλιστικά ταμεία καθιστά δύσκολη την απόκρυψη εσόδων²⁹. Ωστόσο σύμφωνα με έρευνες υπάρχουν αδήλωτα εισοδήματα που προέρχονται συνήθως από αδήλωτη

παράλληλη εργασία, ή από μισθώσεις ακινήτων που δεν έχουν δηλωθεί ή ακόμα από αδήλωτα εισοδήματα που εισπράττονται σε είδος³⁰.

1.3.2 Φόρος Εισοδήματος Νομικών Προσώπων:

Κατά το νόμο 4172/2013 ο φόρος εισοδήματος επιβάλλεται ετησίως στα κέρδη των νομικών προσώπων ή των νομικών οντοτήτων. Και σ' αυτή την περίπτωση οι μεταβολές κατά την τελευταία δεκαετία ήταν αρκετές.

Κατά το έτος 2014 οι φορολογικοί συντελεστές που ισχύουν για τη φορολόγηση των κερδών από επιχειρηματική δραστηριότητα των νομικών προσώπων και των νομικών οντοτήτων είναι 26% εκτός των κερδών από αγροτική δραστηριότητα που φορολογούνται με συντελεστή 13% όπως αυτό διακρίνεται στον παρακάτω πίνακα.

Πίνακας 1.6:Συντελεστές φορολόγησης Νομικών Προσώπων 2014

Φορολογικό έτος 2014	Φορολογικός συντελεστής %
-Α.Ε., Ε.Π.Ε., Ι.Κ.Ε.	26%
-Προσωπικές εταιρείες (Ο.Ε., Ε.Ε.)	26%
-Κοινωνίες αστικού δικαίου, αστικές κερδοσκοπικές ή μη κερδοσκοπικές εταιρείες, συμμετοχικές ή αφανείς	26%
-Κοινοπραξίες προσωπικών εταιρειών	26%
-Λοιπές κοινοπραξίες (στις οποίες δεν συμμετέχουν μόνο προσωπικές εταιρείες)	26%
-Πιστωτικά ιδρύματα όπως ορίζονται στο σημείο 1 της παρ. 1 του άρθρου 4 του Κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 575/2013, εφόσον έχουν ενταχθεί και για τα φορολογικά έτη που υπάγονται στις ειδικές διατάξεις του άρθρου 27Α	26%
-Αγροτικοί συνεταιρισμοί και νομικές οντότητες που αναγνωρίζονται από το Υπ.Αγρ. ανάπτυξης ως Ομάδες και Οργανώσεις παραγωγών του άρθρου 27 του Κανονισμού (ΕΕ) 1305/2013	13%
-Λοιπές νομικές οντότητες που δεν συμπεριλαμβάνονται ανωτέρω	26%

Πηγή:Taxheaven(<https://www.taxheaven.gr/klimakes>), έγινε τροποποίηση από την συγγραφέα

²⁹ διαΝΕΟσις,2018,σελ.33

³⁰ Ευαγγελινός Αποστολάτος, Φοροδιαφυγή και προτάσεις καταπολέμησής της2020

Το 2015 η κλίμακα φορολογίας αυξάνεται για τα νομικά πρόσωπα και τις νομικές οντότητες από 26% σε 29% διατηρώντας στο ίδιο επίπεδο (13%) τη φορολόγηση των κερδών από αγροτική δραστηριότητα. Η μεταβολή αυτή διήρκεσε μέχρι το έτος 2018.

Πίνακας 1.7:Συντελεστές φορολόγησης Νομικών Προσώπων για τα έτη 2015-2018

Φορολογικό έτος 2015	Φορολογικός συντελεστής %
-Α.Ε., Ε.Π.Ε., Ι.Κ.Ε.	29%
-Προσωπικές εταιρείες (Ο.Ε., Ε.Ε.)	29%
-Κοινωνίες αστικού δικαίου, αστικές κερδοσκοπικές ή μη κερδοσκοπικές εταιρείες, συμμετοχικές ή αφανείς	29%
-Κοινοπραξίες προσωπικών εταιρειών	29%
-Λοιπές κοινοπραξίες (στις οποίες δεν συμμετέχουν μόνο προσωπικές εταιρείες)	29%
-Πιστωτικά ιδρύματα όπως ορίζονται στο σημείο 1 της παρ. 1 του άρθρου 4 του Κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 575/2013 , εφόσον έχουν ενταχθεί και για τα φορολογικά έτη που υπάγονται στις ειδικές διατάξεις του άρθρου 27Α	29%
-Αγροτικοί συνεταιρισμοί και νομικές οντότητες που αναγνωρίζονται από το Υπ.Αγρ. ανάπτυξης ως Ομάδες και Οργανώσεις παραγωγών του άρθρου 27 του Κανονισμού (ΕΕ) 1305/2013	13%
-Λοιπές νομικές οντότητες που δεν συμπεριλαμβάνονται ανωτέρω	29%

Πηγή:Taxheaven(<https://www.taxheaven.gr/klimakes>), έγινε τροποποίηση από την συγγραφέα

Το 2019 έως το 2020 γίνεται μείωση του συντελεστή σε 24% για όσα νομικά πρόσωπα και νομικές οντότητες φορολογούνταν με 29%, εκτός των πιστωτικών ιδρυμάτων που διατηρούν το ίδιο επίπεδο φορολόγησης και των αγροτικών εισοδημάτων που για τη φορολογική χρήση 2020 ο συντελεστής μειώνεται στο 10%, σύμφωνα με τον ακόλουθο πίνακα.

Πίνακας 1.8:Συντελεστές φορολόγησης Νομικών Προσώπων για τα έτη 2019-2020

Φορολογικό έτος 2019	Φορολογικός συντελεστής % (2019)	Φορολογικός συντελεστής % (2020)
-Α.Ε., Ε.Π.Ε., Ι.Κ.Ε.	24%	24%
-Προσωπικές εταιρείες (Ο.Ε., Ε.Ε.)	24%	24%
-Κοινωνίες αστικού δικαίου, αστικές κερδοσκοπικές ή μη κερδοσκοπικές εταιρείες, συμμετοχικές ή αφανείς	24%	24%
-Κοινοπραξίες προσωπικών εταιρειών	24%	24%
-Λοιπές κοινοπραξίες (στις οποίες δεν συμμετέχουν μόνο προσωπικές εταιρείες)	24%	24%
-Πιστωτικά ιδρύματα όπως ορίζονται στο σημείο 1 της παρ. 1 του άρθρου 4 του Κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 575/2013 , εφόσον έχουν ενταχθεί και για τα φορολογικά έτη που υπάγονται στις ειδικές διατάξεις του άρθρου 27Α	29%	29%

-Αγροτικοί συνεταιρισμοί και νομικές οντότητες που αναγνωρίζονται από το Υπ.Αγρ. ανάπτυξης ως Ομάδες και Οργανώσεις παραγωγών του άρθρου 27 του Κανονισμού (ΕΕ) 1305/2013	13%	10%
-Λοιπές νομικές οντότητες που δεν συμπεριλαμβάνονται ανωτέρω	24%	24%

Πηγή: Taxheaven(<https://www.taxheaven.gr/klimakes>), έγινε τροποποίηση από την συγγραφέα

Η τελευταία μεταβολή επήλθε το 2021, όπου όσα εισοδήματα φορολογούνταν με 24% πλέον φορολογούνται με 22%.

Πίνακας 1.9: Συντελεστές φορολόγησης Νομικών Προσώπων για τα έτη 2021-2023

Φορολογικό έτος 2021	Φορολογικός συντελεστής %
-Α.Ε., Ε.Π.Ε., Ι.Κ.Ε.	22%
-Προσωπικές εταιρείες (Ο.Ε., Ε.Ε.)	22%
-Κοινωνίες αστικού δικαίου, αστικές κερδοσκοπικές ή μη κερδοσκοπικές εταιρείες, συμμετοχικές ή αφανείς	22%
-Κοινοπραξίες προσωπικών εταιρειών	22%
-Λοιπές κοινοπραξίες (στις οποίες δεν συμμετέχουν μόνο προσωπικές εταιρείες)	22%
-Πιστωτικά ιδρύματα όπως ορίζονται στο σημείο 1 της παρ. 1 του άρθρου 4 του Κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 575/2013, εφόσον έχουν ενταχθεί και για τα φορολογικά έτη που υπάγονται στις ειδικές διατάξεις του άρθρου 27Α	29%
-Αγροτικοί συνεταιρισμοί και νομικές οντότητες που αναγνωρίζονται από το Υπ.Αγρ. ανάπτυξης ως Ομάδες και Οργανώσεις παραγωγών του άρθρου 27 του Κανονισμού (ΕΕ) 1305/2013	10%
-Λοιπές νομικές οντότητες που δεν συμπεριλαμβάνονται ανωτέρω	22%

Πηγή: Taxheaven(<https://www.taxheaven.gr/klimakes>), έγινε τροποποίηση από την συγγραφέα

1.3.3 Φόρος κληρονομιών-Φόροι Δωρεών-Φόροι Γονικών παροχών:

Σύμφωνα με τον ν.5039/2023 υπόχρεοι σ' αυτό τον φόρο είναι τα φυσικά ή νομικά πρόσωπα που αποκτούν περιουσία λόγω θανάτου, δωρεάς, γονικής παροχής ή προίκας ή σε κέρδη από λαχεία. Το ύψος της φορολογίας εξαρτάται από την περιουσία η οποία κληροδοτείται καθώς και από τη συγγένεια μεταξύ των συμβαλλόμενων.

1.3.4 Φόρος Προστιθέμενης Αξίας (Φ.Π.Α):

Πρόκειται για τον πιο σημαντικό φόρο στην κατηγορία των έμμεσων φόρων. Η εφαρμογή του ξεκίνησε για πρώτη φορά το 1987 με τους ν.1676/1986, 1642/1986³¹. Καταβάλλεται σε όλα τα στάδια της παραγωγικής διαδικασίας μέχρι τον τελικό καταναλωτή. Ο φόρος υπολογίζεται με

βάση τον φορολογικό συντελεστή που ορίζει η εκάστοτε κυβέρνηση. Στην χώρα μας και αυτός ο φόρος έχει υποστεί πολλές μεταβολές την τελευταία δεκαετία.

1.3.5 Ειδικός Φόρος κατανάλωσης:

Ο φόρος ειδικής κατανάλωσης σύμφωνα με τον ν.2127/1993 επιβάλλεται σε αλκοολούχα ποτά, καπνικά είδη καθώς και στην ενέργεια.

1.3.6 Τέλη Κυκλοφορίας:

Φόρος ο οποίος καταβάλλεται στο κράτος και εξαρτάται από το όχημα που διαθέτει ο υπόχρεος.

Η αστάθεια του φορολογικού συστήματος της Ελλάδας προκαλεί ανασφάλεια και αβεβαιότητα στους πολίτες οδηγώντας τους αβίαστα στην φοροδιαφυγή.

³¹(Μαρέδης Παναγιώτης,2019, σελ.19)

Κεφάλαιο 2: ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗ-ΦΟΡΟΑΠΟΦΥΓΗ-ΠΑΡΑΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

2.1 Ορισμός Φοροδιαφυγής:

Φοροδιαφυγή νοείται κάθε πράξη παράνομη έναντι της ισχύουσας φορολογικής νομοθεσίας, προκειμένου ο φορολογούμενος μέσω της απόκρυψης των φορολογικών του στοιχείων να επιτύχει χαμηλότερο ή και καθόλου φόρο³². Η διαφορά των προσδοκώμενων εσόδων από τα πραγματικά έσοδα που τελικά εισπράττει το κράτος από φόρους ονομάζεται “κενό” ΦΠΑ.

Οι περισσότεροι φορολογούμενοι πιστεύουν ότι και οι άλλοι πολίτες φοροδιαφεύγουν οπότε αποφασίζουν να πράξουν κατά τον ίδιο τρόπο. Δρουν σκεπτόμενοι το βραχυπρόθεσμο ατομικό τους συμφέρον, θεωρώντας πως το σύστημα είναι άδικο και θα επωμισθούν τις επιπτώσεις που οι άλλοι δημιουργούν. Η πεποίθηση αυτή σε συνδυασμό με την ανασφάλεια που νιώθουν απέναντι στο κράτος ορίζουν τη χώρα μας μία από τις πρωταγωνίστριες της φοροδιαφυγής³³.

Η φοροδιαφυγή είναι ένα μείζον οικονομικό πρόβλημα που απασχολεί συνήθως όλες τις κυβερνήσεις όλων των χωρών. Οι επιπτώσεις είναι όχι μόνο οικονομικές αλλά και κοινωνικές καθώς οι πολίτες καλούνται να επωμισθούν το φορολογικό βάρος και τα δημοσιονομικά μέτρα που θα ορίσει η εκάστοτε κυβέρνηση προκειμένου να εξισορροπήσει τις απώλειες των οικονομικών εσόδων. Καθώς οι φόροι θεωρούνται κύρια πηγή δημοσίων εσόδων³⁴, τα κράτη εφαρμόζουν ισχυρά φορολογικά συστήματα προκειμένου να διασφαλίσουν δημόσια έσοδα³⁵. Κατά την τελευταία δεκαετία τα κράτη αγωνίζονται να εξισορροπήσουν τους προϋπολογισμούς τους και να εξαλείψουν τα ελλείματά τους ενώ ταυτόχρονα αναζητούν τρόπους για να αυξήσουν τα έσοδά τους³⁶. Οι επιχειρήσεις καθώς και οι κοινοί πολίτες για ποικίλους λόγους αποκρύπτουν μέρος του εισοδήματός τους με σκοπό την επίτευξη ευνοϊκότερης φορολόγησης ενισχύοντας έτσι την παραοικονομία και κατατάσσοντας την χώρα μας σε υψηλή θέση στην ΕΕ28³⁷.

Οι Ernst & Young εκτιμούν τη φοροδιαφυγή στην Ελλάδα στο 6%-9% του ΑΕΠ ετησίως³⁸. Η Ελλάδα κατακτά μία από τις πρώτες θέσεις με την χειρότερη επίδοση στο ελλειμματικό ΦΠΑ, σε σύγκριση με τις άλλες χώρες της ΕΕ. Συγκεκριμένα για το 2020, τη χρονιά που η πανδημία έκανε την είσοδό της, το έλλειμμα από το ΦΠΑ υπολογίστηκε στα 3,178 δις ευρώ³⁹.

³² Διακομιχάλης 2019, σελ 4. Σελ.6

³³ Διακομιχάλης 2019, σελ 4. Σελ.6

³⁴ Gbadago and Awunyo Vitor, 2015

³⁵ Dogalas, 2015

³⁶ Leahy, 2006

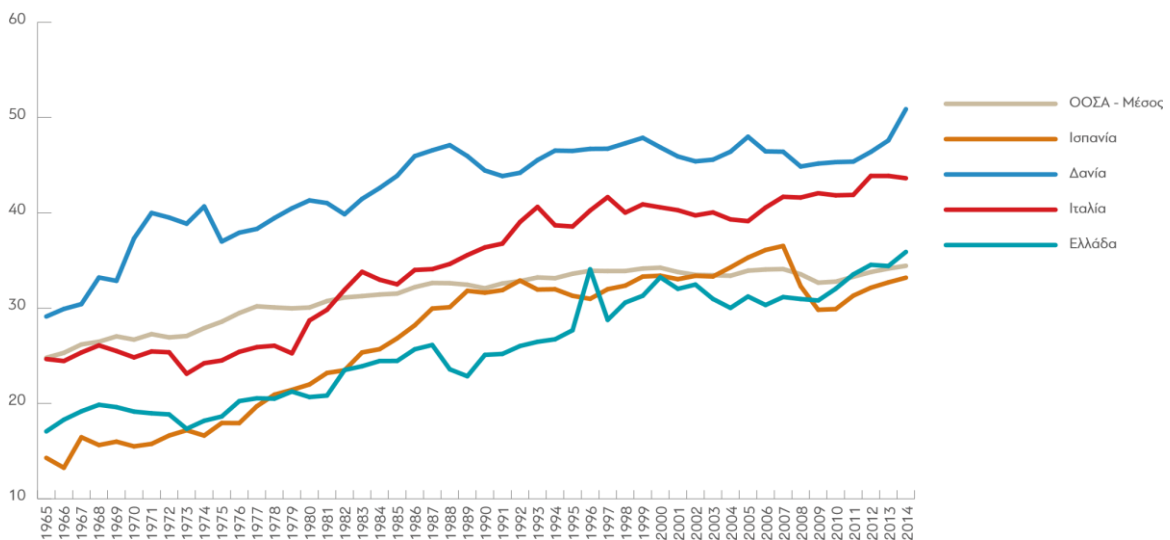
³⁷ Κωνσταντίνος Γαλιώτος, 2015 <https://www.arcadiaportal.gr/news/i-paraikonomia-stin-ellada-kai-stin-ee>

³⁸ newsroom, 2016, <https://en.protothema.gr/ernst-young-greek-tax-evasion-estimated-at-6-9-of-gnp/>

³⁹ newsroom, 2022, <https://www.newmoney.gr/roh/palmos-oikonomias/oikonomia/forodiatfigi-posita-evro-chani-i-ellada-kathe-defterolepto-apo-klopi-fpa/>, EU vat gap report 2022

Οι πολίτες πιστεύουν πως δεν απολαμβάνουν αγαθά ανάλογα των φόρων που πληρώνουν γι' αυτό και σκέφτονται το ατομικό βραχυπρόθεσμο συμφέρον τους. Από την άλλη πλευρά η εκάστοτε κυβέρνηση στην προσπάθεια της να καλύψει το έλλειμμα που προκαλείται από το "κενό" ΦΠΑ αυξάνει τη φορολογία και όλο αυτό καταλήγει σε έναν φαύλο κύκλο.

Η συχνή αύξηση της φορολογίας μοιάζει να μην είναι τόσο αποτελεσματική. Παρά τους υψηλούς φορολογικούς συντελεστές της, η Ελλάδα διαχρονικά παρουσιάζει χαμηλότερα φορολογικά έσοδα ως ποσοστό του ΑΕΠ σε σχέση με το μέσο όρο των χωρών του ΟΟΣΑ⁴⁰. Αυτό διακρίνεται στο παρακάτω γράφημα:

Γράφημα 2.1 Φορολογικά Έσοδα ως % του ΑΕΠ

Πηγή: ΟΟΣΑ, EU DG Taxation and Customs Union, Eurostat

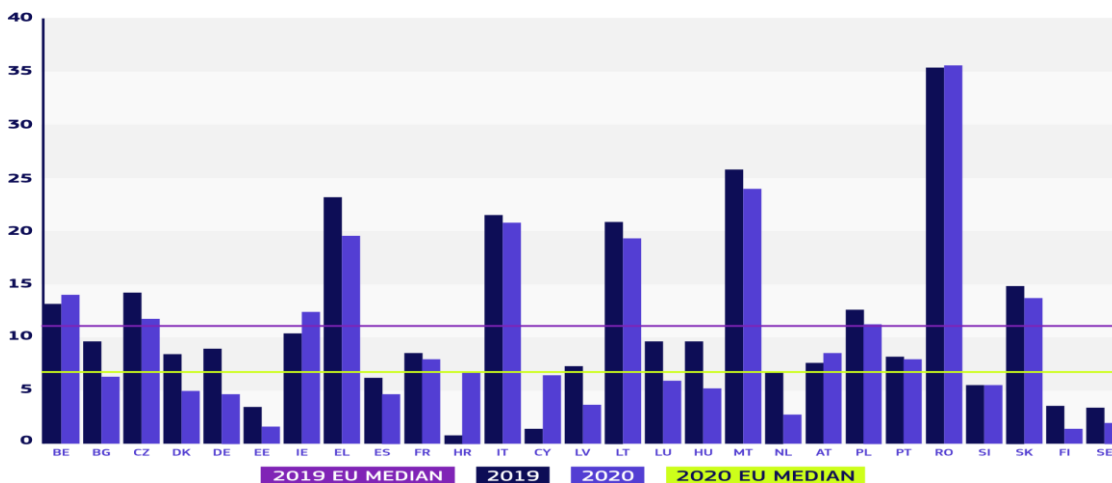
Σε ομιλία που πραγματοποίησε το Μάρτιο του 2021 ο διοικητής της Τράπεζας της Ελλάδος Γιάννης Στουρνάρας τόνισε το πρόβλημα της φοροδιαφυγής στην Ελλάδα επιβεβαιώνοντας πως η υψηλή φορολογία σε φόρους και εισφορές, η οποία είναι σημαντικά υψηλότερη από τον μέσο όρο του ΟΟΣΑ, στερεί σημαντικά έσοδα από το δημόσιο. Ειδικότερα επισήμανε πως η χώρα μας παρουσιάζει περισσότερα έσοδα από την έμμεση φορολογία παρά από την άμεση. Οι υψηλοί φορολογικοί συντελεστές συμβάλλουν στην απόκρυψη εισοδήματος από τα φυσικά και νομικά πρόσωπα.

⁴⁰Ernst & Young, 2016, διαΝΕΟσις

Από την άλλη πλευρά το γεγονός ότι είναι αναπόφευκτο να αποφύγεις τους έμμεσους φόρους, ειδικά από όταν μπήκε στη ζωή μας η ηλεκτρονική πληρωμή, είναι ο λόγος που η χώρα παρουσιάζει δυσανάλογα περισσότερα έσοδα σε σχέση με τον μέσο όρο της ευροζώνης. Τέλος έκανε εκτενή αναφορά στη φορολογική επιβάρυνση της εργασίας η οποία ,χωρίς εξαίρεση, ξεπερνά τον μέσο όρο των χωρών της ΕΕ και του ΟΟΣΑ οδηγώντας σε μεσοπρόθεσμη μείωση του ΑΕΠ⁴¹.

2.2 Η έκταση της φοροδιαφυγής στην Ελλάδα-Σύγκριση με άλλες χώρες:

Στο παρακάτω γράφημα παρουσιάζεται το “κενό” ΦΠΑ στην Ευρωπαϊκή Ένωση των 27 χωρών για τα έτη 2019-2020. Η Ελλάδα φαίνεται πως ανήκει στις χώρες με το υψηλότερο ποσοστό, που ξεπερνά κατά πολύ το μέσο όρο της ΕΕ-27 .

Γράφημα 2.2 Κενό ΦΠΑ στην Ευρωπαϊκή Ένωση 2019-2020

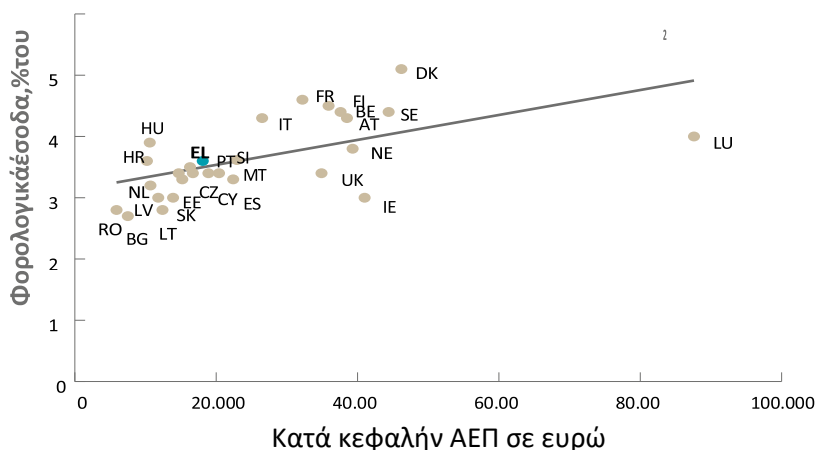
Πηγή: European Commission, Vat Gap Report 2022

Τα έσοδα σε κάθε χώρα προκύπτουν από την είσπραξη των φόρων. Οι φορολογικοί συντελεστές που καθορίζουν τους φόρους προσδιορίζονται και αναπροσαρμόζονται πολύ συχνά στην Ελλάδα και ένας σημαντικός προσδιοριστικός παράγοντας θεωρείται το ΑΕΠ. Η Ελλάδα σύμφωνα με μία μελέτη παρουσιάζει φορολογικά έσοδα ως ποσοστό του ΑΕΠ 34,4%. Συγκρίνοντάς τη με άλλες χώρες της ΕΕ και του ΟΟΣΑ διαπιστώνεται ότι ανήκει στις χώρες με χαμηλή σχέση φορολογικών εσόδων ως ποσοστό του ΑΕΠ⁴². Αυτό υποδεικνύεται στο παρακάτω γράφημα.

⁴¹Ομιλία του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος Γιάννη Στουρνάρα στην Ακαδημία Φορολογίας και Λογιστικής του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Δημοσίου Δικαίου με τίτλο: «Προτάσεις Φορολογικής Πολιτικής», Τράπεζα Ελλάδος

⁴²διαΝΕΟσις,2016

Γράφημα 2.3 Σχέση Φορολογικών Εσόδων με Κατά Κεφαλήν ΑΕΠ (2014)

Πηγή:EUROSTAT,ΟΟΣΑ

Το ακριβές μέγεθος της φοροδιαφυγής στην Ελλάδα δεν μπορεί να εκτιμηθεί. Ωστόσο από κάποιες μελέτες που έχουν πραγματοποιηθεί έχουν εξαχθεί τα παρακάτω συμπεράσματα⁴³:

- «Τα διαφυγόντα έσοδα από τη φοροδιαφυγή των φυσικών προσώπων κυμαίνονται από 1,9% ως 4,7% του ΑΕΠ ετησίως.
- Από τη φοροδιαφυγή στον ΦΠΑ εκτιμάται ότι χάνουμε το 3,5% του ΑΕΠ.
- Απώλειες από το λαθρεμπόριο ποτών, τσιγάρων και καυσίμων αντιστοιχεί σε περίπου 0,5% του ΑΕΠ.
- Για τα νομικά πρόσωπα, τα διαφυγόντα κέρδη για τη χώρα από τη φοροδιαφυγή και φοροαποφυγή των επιχειρήσεων υπολογίζονται γύρω στο 0,15% του ΑΕΠ.
- Κατά συνέπεια, το μέγεθος της φοροδιαφυγής στην Ελλάδα μπορεί να προσδιοριστεί σε ένα ποσοστό από 6% ως 9% του ΑΕΠ, δηλαδή ανάμεσα σε €11 και €16 δισ. το χρόνο.»

Αξίζει να σημειωθεί ότι στην Ελλάδα όπως και στις περισσότερες χώρες η απάτη της φοροδιαφυγής απαντάται κυρίως σε αυτοαπασχολούμενους και ελεύθερους επαγγελματίες. « Στην Ελλάδα το ποσοστό της αυτοαπασχόλησης είναι διπλάσιο του ευρωπαϊκού μέσου όρου»⁴⁴, επομένως γίνεται εύκολα κατανοητός ο λόγος που η Ελλάδα είναι μία χώρα ψηλά στην κατάταξη του φαινομένου της φοροδιαφυγής σε σχέση με άλλες χώρες της ΕΕ. Η αδήλωτη εργασία καθώς και η μη έκδοση παραστατικών-αποδείξεων αποτελούν μείζονα και ανεξέλεγκτα προβλήματα.

Από την άλλη επιχειρήσεις και πολίτες μπορούν να χρησιμοποιήσουν νόμιμες οδούς προκειμένου να φοροδιαφύγουν εκμεταλλευόμενοι τρωτά σημεία των νόμων. Το φαινόμενο αυτό ονομάζεται φοροαποφυγή.

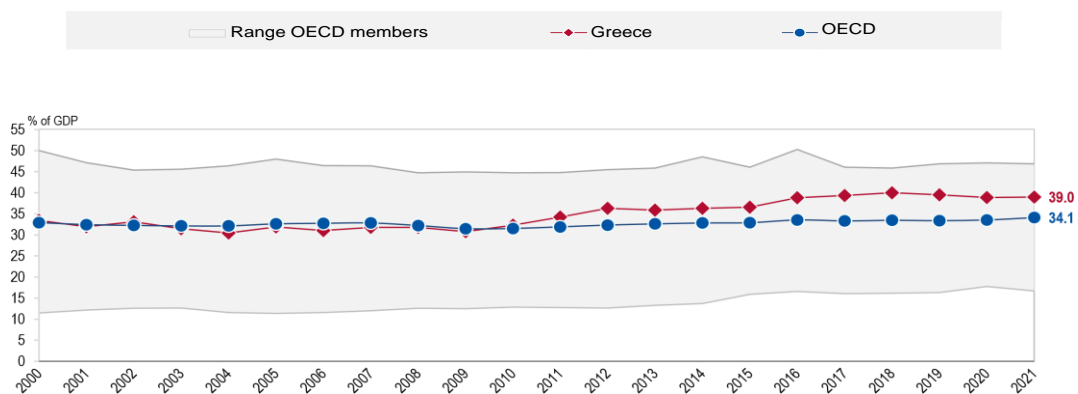
^{43,44}Θοδωρής Γεωργακόπουλος, διαΝΕΟσις,2016

2.3 Αίτια Φοροδιαφυγής:

1.Φορολογικό καθεστώς-Φορολογική Επιβάρυνση

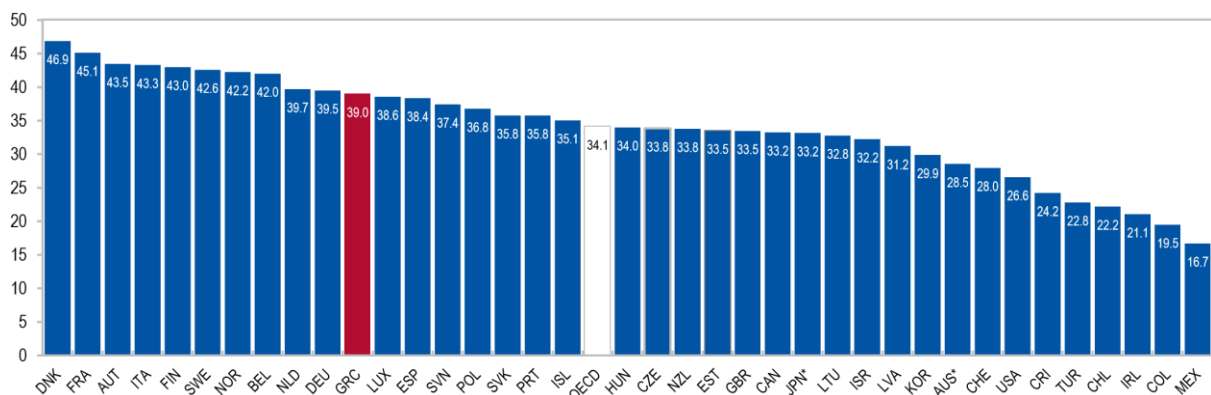
Η υψηλή φορολογία αποτελεί αδιαμφισβήτητα ένα από τα σημαντικότερα αίτια που οι φορολογούμενοι οδηγούνται στην φοροδιαφυγή. Η σχέση φορολογίας-φοροδιαφυγής είναι ανάλογη⁴⁵, καθώς όσο αυξάνεται η φορολόγηση τόσο μεγαλώνει και το ποσοστό της φοροδιαφυγής. Το ρίσκο της τιμωρίας είναι μικρότερο σε σχέση με το κέρδος που μπορεί να προκύψει από τα αδήλωτα κάθε φορά φορολογικά στοιχεία.

Σύμφωνα με τα στατιστικά στοιχεία του ΟΟΣΑ ο λόγος του φόρου προς το ΑΕΠ στην Ελλάδα δείχνει να αυξάνει την τελευταία δεκαετία με ανώτερο σημείο το 2018 όπου έφτασε το 40%.

Γράφημα 2.4:Αναλογία φόρου προς ΑΕΠ με την πάροδο του χρόνου
Πηγή:ΟΟΣΑ 2022

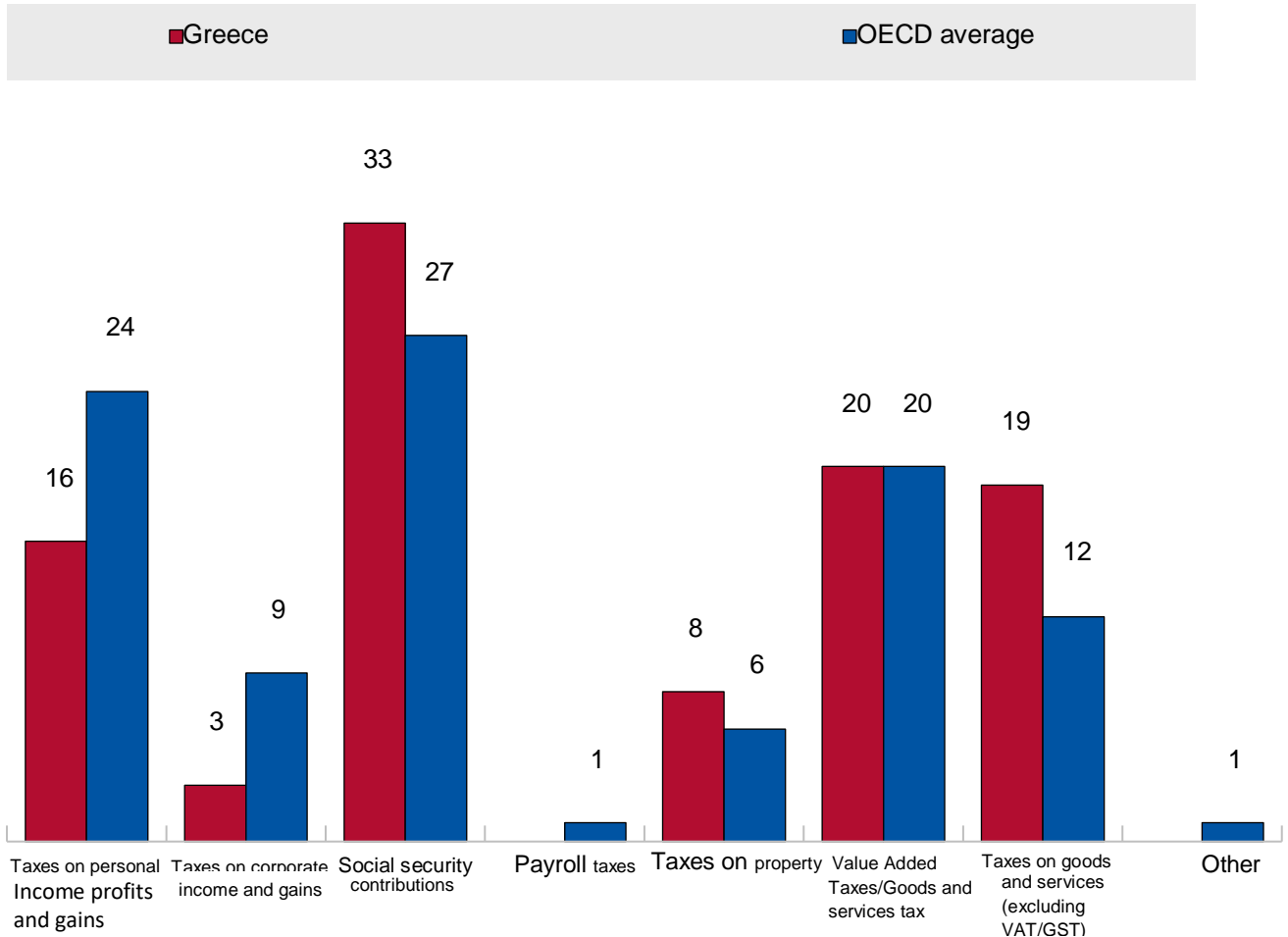
Στον παρακάτω γράφημα γίνεται σύγκριση της αναλογίας φόρου στην Ελλάδα σε σχέση με άλλες 38 χώρες του ΟΟΣΑ. Η Ελλάδα για το έτος 2021 κατατάσσεται στην 11^η θέση αποδεικνύοντας πως είναι μία χώρα με υψηλή φορολογία. Ενώ κατά το έτος 2020 βρισκόταν ακόμα υψηλότερα στην κατάταξη.

Γράφημα 2.5:Αναλογία φόρου προς ΑΕΠ σε σύγκριση με τον ΟΟΣΑ, 2021
Πηγή:ΟΟΣΑ,2022

⁴⁵Ευαγγελινός Αποστολάτος,2020

Στο ακόλουθο γράφημα φαίνεται η φορολογική δομή των εσόδων στην Ελλάδα σε σύγκριση με το μέσο όρο του ΟΟΣΑ. Διαπιστώνουμε ότι τα περισσότερα έσοδα προέρχονται από τις ασφαλιστικές εισφορές, φόρους ακίνητης περιουσίας καθώς και φόρους από αγαθά και υπηρεσίες. Τα ποσά που αναγράφονται εκφράζονται σε εκατομμύρια ευρώ με κατά προσέγγιση στρογγυλοποίηση.

Γράφημα 2.6 Φορολογική δομή εσόδων ΕΛΛΑΔΑ-ΟΟΣΑ
 Πηγή: OECD Revenue Statistics 2022

Σύμφωνα με τα παραπάνω γίνεται αντιληπτός ο λόγος που οι φορολογούμενοι προσπαθούν με κάθε θεμιτό και αθέμιτο τρόπο να μειώσουν τα φορολογικά τους στοιχεία. Ενδεικτικά αναφέρεται πως για το έτος 2022 παρουσιάζεται έλλειμμα της τάξεως των 11.656 εκ.ευρώ ,ενώ για το έτος 2021 το “κενό” ΦΠΑ υπολογίστηκε στα 14.872 εκ.ευρώ⁴⁶.

⁴⁶Οικονομικός Ταχυδρόμος, <https://www.ot.gr/2023/01/25/oikonomia/proypologismos-sta-55217-dis-eyro-ta-forologika-esoda-to-2022/>

2. Πολυπλοκότητα νομοθεσίας-Πολυνομία

Το συνεχές μεταβαλλόμενο φορολογικό περιβάλλον δημιουργεί ανασφάλεια και αβεβαιότητα στους φορολογούμενους. Οι πολίτες χάνουν το αίσθημα της εμπιστοσύνης ,από τις συχνές αλλαγές στους νόμους ώστε ακόμα και κάποιες φορές να μην είναι βέβαιοι με ποιόν νόμο θα φορολογηθούν⁴⁷. Το πρόβλημα μεγεθύνεται γιατί όσο καλά και να γνωρίζουν την εκάστοτε νομοθεσία δεν γνωρίζουν αν και πότε θα αλλάξει. Το διαχρονικά ασταθές φορολογικό περιβάλλον εντείνει το πρόβλημα αφού οι πολίτες δεν έχουν εμπιστοσύνη στο πολιτικό σύστημα, στο φορολογικό σύστημα και στην αγορά γενικότερα⁴⁸. Σ' αυτό σημαντικό ρόλο παίζουν και οι κυβερνήσεις. Προκειμένου ο εκάστοτε νέος Υπουργός να λύσει το πρόβλημα ή ακόμα και να δείξει ότι προσπάθησε να το λύσει εκδίδει νέους νόμους ή τροπολογίες⁴⁹.

Είναι εύλογο να σημειωθεί ότι εκτός από τον βομβαρδισμό έκδοσης νέων νόμων, η Φορολογική Διοίκηση εκδίδει πολλές εγκυκλίους και διευκρινιστικές προκειμένου να καλύψει κενά ή αστοχίες των νόμων⁵⁰. Ενδεικτικά «στην Ελλάδα από το 1975, που σήμανε η Μεταπολίτευση, μέχρι σήμερα, δηλαδή μόνο σε 40 χρόνια, ψηφίσθηκαν 250 φορολογικά νομοθετήματα και τροπολογίες μαζί με άλλους 3.450 νόμους και 115.000 υπουργικές αποφάσεις. Μόνο τους τελευταίους 30 μήνες έχουν ψηφιστεί 10 φορολογικά νομοσχέδια με 117 άρθρα και 17 άλλοι νόμοι με 71 εμβόλιμες φορολογικές διατάξεις. Για τις διατάξεις αυτές εκδόθηκαν 111 υπουργικές αποφάσεις και 138 διευκρινιστικές εγκύκλιοι⁵¹.»

Αυτή η αστάθεια του συστήματος δεν επηρεάζει μόνο τους φορολογούμενους αλλά και τους αρμόδιους υπαλλήλους που κάθε τόσο πρέπει να ενημερώνονται πλήρως και να δρουν με βάση την ισχύουσα νομοθεσία⁵².

3. Διαφθορά- Αδιαφάνεια αξιοποίησης φορολογικών εσόδων

Η αδιαφάνεια αξιοποίησης των φορολογικών εσόδων θεωρείται επίσης ένας σημαντικός παράγοντας που ωθεί τους φορολογούμενους στη φοροδιαφυγή. Θεωρούν πως οι φόροι που αποδίδουν στο κράτος είναι δυσανάλογοι των υπηρεσιών που τους προσφέρει. Η πεποίθηση αυτή σε συνδιασμό με τα διάφορα σκάνδαλα που βγαίνουν στη δημοσιότητα κατά καιρούς, οδηγούν τους πολίτες να επινοήσουν διάφορους τρόπους προκειμένου να επωφεληθούν κι αυτοί και να εξισορροπήσουν κάπως την αδικία που εισπράττουν⁵³.

⁴⁷Ευαγγελινός Αποστολάτος,2020

⁴⁸Karayianis, Anastassios & Aristides N. Hatzis. 2012. "Morality, Social Norms and the Rule of Law as Transaction Cost-Saving Devices: The Case of Ancient Athens." European Journal of Law and Economics 33: 621-643. Διαθέσιμο στο https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1000749

⁴⁹Διακομχάλης,2016,σελ.9

⁵⁰OECD,2013,σελ.71

⁵¹Ernst & Young,2016, Annual Reporting in 2016/2017, Η φοροδιαφυγή στην Ελλάδα: Αιτίες, Έκταση και προτάσεις καταπολέμησης, ΔιαΝΕΟσις:Οργανισμός Έρευνας και Ανάπτυξης.

⁵²Ευαγγελινός Αποστολάτος,2020

⁵³Διακομχάλης,2019,σελ.10

4.Ελλειπείς έλεγχοι-Ατιμωρησία-Παραγραφή Προστίμων

Οι ελλειπείς έλεγχοι και η ατιμωρησία συμβάλλουν σημαντικά στο φαινόμενο της φοροδιαφυγής. Οι φορολογούμενοι θεωρούν ότι το ενδεχόμενο να τους “πιάσουν” ενώ φοροδιαφύγουν είναι μικρό γι’ αυτό και αποκρύπτουν εισοδήματα και άλλα φορολογικά στοιχεία. Επίσης δεδομένου ότι στην Ελλάδα ο δημόσιος τομέας ανέκαθεν λειτουργεί με πολύ αργούς ρυθμούς, ένα μεγάλο ποσοστό των πολιτών τείνει να πιστεύει ότι και να καταλήξουν σε φορολογικό έλεγχο, η ποινή θα παραγραφεί. Ταυτόχρονα υπάρχουν συμπολίτες που ρισκάρουν να παρανομήσουν γνωρίζοντας πως το πρόστιμο σε περίπτωση ελέγχου θα είναι συγκριτικά μικρότερο από το κέρδος που θα επωφεληθούν αν αποκρύψουν εισοδήματα.

5.Έλλειψη παιδείας και φορολογικής Κουλτούρας

Η έλλειψη μόρφωσης και παιδείας αποτελεί ένα σημαντικό παράγοντα που μπορεί να οδηγήσει στην φοροδιαφυγή. Οι φορολογούμενοι χωρίς ιδιαίτερη καλλιέργεια αγνοούν το κοινό συμφέρον, σκέφτονται ατομικιστικά και πράττουν με γνώμονα το δικό τους όφελος⁵⁴. Εκτός όμως από τους φορολογούμενους η γνώση και η φορολογική κουλτούρα είναι απαραίτητα προσόντα και για τους εφοριακούς-ελεγκτές. Η τεχνογνωσία, η κατάρτιση καθώς και η ανιδιοτέλεια θα συμβάλλουν ώστε να γίνονται ορθολογικοί έλεγχοι με νόμιμο τρόπο⁵⁵. Η άρτια γνώση όχι μόνο της νομοθεσίας αλλά και του μηχανογραφικού συστήματος θα πρέπει να αποτελούν αναγκαία προσόντα όλων των αρμόδιων υπαλλήλων.

2.4 Συνέπειες Φοροδιαφυγής:

Η φοροδιαφυγή έχει βραχυπρόθεσμες αλλά και μακροπρόθεσμες επιπτώσεις. Αυτές αφορούν όχι μόνο την οικονομία αλλά και την κοινωνία γενικότερα. Πιο αναλυτικά⁵⁶:

- Μειώνει τα δημόσια έσοδα με αποτέλεσμα το κράτος να μην παρέχει υψηλές παροχές σε αγαθά και υπηρεσίες
- Το κενό ΦΠΑ αυξάνει το έλλειμμα της χώρας, η οποία αδυνατεί να αποπληρώσει τους δανειστές της
- Δημιουργεί ένα ασταθές οικονομικό περιβάλλον με ασταθές φορολογικό σύστημα που καταλήγει να αδικεί τους συνετούς φορολογούμενους
- Έχει αντίκτυπο στις τιμές, στην κατανομή του εισοδήματος αλλά και σε ζητήματα αγοράς και ζήτησης εργασίας

⁵⁴ Διακομιχάλης, 2019

⁵⁵ Διπλωματική Εργασία Ευαγγελινός Αποστολάτος, 2020, σελ32

⁵⁶ Melina Vasardani, 2001, Bank of Greece

Οι επιπτώσεις αυτές αφορούν όλους τους πολίτες οι οποίοι καταλήγουν να χάνουν την εμπιστοσύνη τους στο κράτος βλέποντας πως το προσωπικό συμφέρον υπερτερεί και το κράτος δεν είναι σε θέση να το εμποδίσει. Έτσι δημιουργούνται οι τέλειες συνθήκες ώστε να ευδοκιμήσει η παραοικονομία.

2.5 Μέτρα αντιμετώπισης της φοροδιαφυγής

Προκειμένου να περιοριστεί σημαντικά το πρόβλημα της φοροδιαφυγής δεν αρκεί μόνο η παρέμβαση του κράτους. Είναι αναγκαία και η συμβολή των πολιτών ώστε να συνυπάρξουν αρμονικά χωρίς αυστηρές τιμωρίες και ποινολόγια. Κάθε κυβέρνηση προσπαθεί να βρει το σημείο αυτό στο οποίο θα χτιστεί η αμοιβαία σχέση εμπιστοσύνης. Τα τελευταία χρόνια έχουν γίνει πολλές προσπάθειες προκειμένου οι αληθείς δηλώσεις και η διαφάνεια να αποτελέσει μονόδρομο. Παρακάτω παρουσιάζονται οι πιο πρόσφατες ρυθμίσεις αλλά και μελλοντικά μέτρα που πρόκειται να εφαρμοστούν⁵⁷:

- Η υποχρεωτική ύπαρξη POS σε σχεδόν όλες τις επιχειρήσεις ήδη από το 2017 με το νόμο 4416/2016 αποτέλεσε μεγάλο βήμα για την πάταξη της φοροδιαφυγής αλλά ταυτόχρονα έδωσε και νέες δυνατότητες ώστε να εφαρμοστούν περαιτέρω ρυθμίσεις, όπως για παράδειγμα η σύνδεση των POS με τις ταμειακές μηχανές, μία ρύθμιση που πρόκειται να εφαρμοστεί εντός του 2024. Επίσης, ο ν.4416/2016 είχε ως αποτέλεσμα οι πολίτες να εξοικειωθούν με το πλαστικό χρήμα και τις ηλεκτρονικές αγορές αφού θεωρείται βολικός τρόπος πληρωμής αλλά και “βολικός” τρόπος υποχρεωτικής έκδοσης απόδειξης. Σε περιπτώσεις όπου ο αγοραστής ντρέπεται να ζητήσει την απόδειξη για τις αγορές του, με την χρήση της χρεωστικής κάρτας ο πωλητής είναι υποχρεωμένος να εκδώσει απόδειξη.
- Η υποχρεωτική αποστολή εσόδων – εξόδων στο σύστημα myDATA αποτελεί ένα επιπλέον σύγχρονο μέσο αντιμετώπισης του προβλήματος. Σύμφωνα με το νομοσχέδιο, οι δαπάνες που δεν θα διαβιβάζονται δεν θα εκπίπτουν από τα κέρδη.
- Σταδιακά θα γίνει εφαρμογή υποχρεωτικών ηλεκτρονικών τιμολογίων και δελτίων αποστολής
- Πρόστιμο 100 ευρώ για συναλλαγές με μετρητά άνω των 500 ευρώ. Από το 2024 το πρόστιμο θα είναι ίσο με τη διπλάσια αξία της συναλλαγής.
- Στις περιπτώσεις αγοραπωλησίας ακινήτων καθίσταται υποχρεωτική η πληρωμή μέσω τραπέζης ολόκληρης της αξίας χωρίς προκαταβολές ή μερική εξόφληση με μετρητά.

⁵⁷<https://www.naftemporiki.gr/finance/economy/1545189/forologiko-n-s-o-dekalogos-ton-allagon-poy-fernei-i-psifisi-toy/>

- Από το 2024 ορίζεται νέο σύστημα φορολόγησης για τους ελεύθερους επαγγελματίες. Για τα εισοδήματα του 2023 που θα φορολογηθούν το 2024 ορίζονται ως κατώτατο όριο οι 10.920, δηλαδή ίσο με το ετήσιο εισόδημα του κατώτατου μισθού.
- Πολλαπλασιάζονται οι έλεγχοι και εφαρμόζονται καινούρια συστήματα με χρήση της τεχνολογίας, όπως για παράδειγμα η χρήση καμερών κατά τη διάρκεια του ελέγχου.

2.6 Ορισμός Παραοικονομίας:

Ως παραοικονομία ορίζεται το σύνολο της παραγωγής αγαθών και υπηρεσιών καθώς και εισφορών κοινωνικής ασφάλισης που δεν δηλώνεται στους εθνικούς λογαριασμούς προκείμενου να επιτευχθεί φορολογικό πλεονέκτημα⁵⁸. Η παραοικονομία συναντάται παγκοσμίως με διάφορους εναλλακτικούς όρους όπως : μαύρη οικονομία, παράλληλη, σκιώδης, γκρι, άτυπη, παράνομη, υπόγεια, κρυμμένη, αδήλωτη⁵⁹. Το φαινόμενο της παραοικονομίας φαίνεται να απασχολεί διεθνώς τον ακαδημαϊκό κόσμο από τις αρχές της δεκαετίας του 1970⁶⁰. Ωστόσο στην Ελλάδα, παρά το γεγονός ότι υπάρχει παραοικονομία σε μεγάλο ποσοστό, οι πρώτες εκτιμήσεις άρχισαν να γίνονται τέλη της δεκαετίας του '80⁶¹.

2.7 Σύγκριση Φοροδιαφυγής - Παραοικονομίας

Παρουσιάζεται συχνά σύγχυση μεταξύ των δύο εννοιών, της φοροδιαφυγής και της παραοικονομίας, ωστόσο οι δύο αυτές έννοιες δεν ταυτίζονται⁶². Η στοιχειώδης διαφορά μεταξύ των δύο αυτών εννοιών είναι πως οι οικονομικές δραστηριότητες της παραοικονομίας δεν καταγράφονται στους εθνικούς λογαριασμούς. Στο παρακάτω διάγραμμα γίνεται μια γενική επισκόπηση της σύγκρισης των δύο φαινομένων⁶³:

⁵⁸Chen et al., 2020, Βασαρδάνη 211 σελ.16

⁵⁹South-Eastern Europe Journal of Economics 1 (2006) 61-80

⁶⁰George Manolas, Kostas Rontos, George Sfakianakis, Ioannis Vavouras, International Journal of Criminology and Sociological Theory, Vol. 6, No. 1, January 2013, 1036-1047

⁶¹Λιάσκος,2021,σελ.60

⁶²Νάστας, e-Journal of Science & Technology (e-JST)

⁶³διαΝΕΟσις,2016,σελ.8

Πίνακας 2.1 Σύγκριση Φοροδιαφυγής-Παραοικονομίας

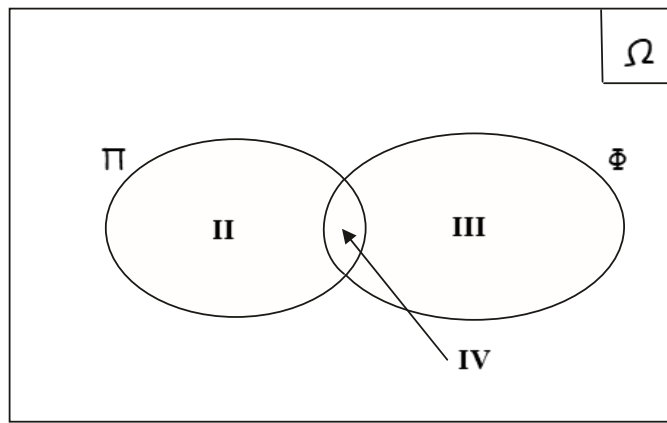

Πηγή: Προσαρμοσμένο από Βασαρδάνη Μ. (Ιούνιος 2011), *Φοροδιαφυγή στην Ελλάδα: Μια Γενική Επισκόπηση*, Οικονομικό Δελτίο Τεύχος 35, Τράπεζα της Ελλάδος. Βλ. επίσης και Νάστας Ε. (2007), *Το θεωρητικό πλαίσιο της διάκρισης ανάμεσα στη Φοροδιαφυγή και στην παραοικονομία*, e-Journal of Science & Technology (e-JST), Issue 4, σελ. 76, 86.

Σύμφωνα με τον Βασίλειο Μανεισιώτη (άρθρα 1990,1994) υπάρχει η φοροδιαφυγή που αφορά την τρέχουσα οικονομική δραστηριότητα όπως φορολογία εισοδήματος τρέχουσας περιόδου, έμμεσοι φόροι κλπ, και η φοροδιαφυγή που αφορά την μη τρέχουσα οικονομική δραστηριότητα όπως για παράδειγμα ο φόρος μεταβίβασης κληρονομιών, γονικές παροχές κλπ. Οι πιο σημαντικές διαφορές μεταξύ των δύο εννοιών εντοπίζονται στις τρέχουσες οικονομικές περιόδους. Για να γίνει πιο εύκολα κατανοητό αυτό αν συμβολίσουμε με Φ: την τρέχουσα οικονομική δραστηριότητα, με F: την φοροδιαφυγή και με Π: την παραοικονομία προκύπτει το παρακάτω γράφημα⁶⁴:

⁶⁴Νάστας, -Journal of Science & Technology (e-JST)

Γράφημα 2.7 : Κοινά σημεία και διαφορές Φοροδιαφυγής και Παραοικονομίας
 Πηγή: Νάστας, -Journal of Science & Technology (e-JST)

στο γράφημα φαίνεται ότι το Φ δεν είναι ίσο με το Π αλλά υπάρχει ένα κοινό σημείο. Η ένωση $\Phi \cup \Pi = IV$, είναι η οικονομική δραστηριότητα που δεν καταγράφεται στους εθνικούς λογαριασμούς και οι φόροι δεν αποδίδονται στο δημόσιο (φορολογία και παραοικονομία). Είναι εύλογο να σημειωθεί εδώ πως αυτό αλλάζει από χώρα σε χώρα ανάλογα το φορολογικό σύστημα, τον βαθμό κρατικής παρέμβασης κλπ⁶⁵.

2.8 Παράγοντες ύπαρξης Παραοικονομίας

Η πλειοψηφία της βιβλιογραφίας συμφωνεί πως το φαινόμενο της παραοικονομίας επηρεάζεται από θεσμικούς παράγοντες⁶⁶. Σύμφωνα με τους Paraskevi Kouforoulou, Colin C. Williams, Athanassios Vozikis, Kyriakos Souliotis, Antonios Samprakos οι παράγοντες που συμβάλλουν στην ύπαρξη και στην εγκαθίδρυση της παραοικονομίας παρουσιάζονται επιγραμματικά παρακάτω:

- Υψηλή Φορολογία και Εισφορές Κοινωνικής Ασφάλισης
- Διαφθορά Πολιτικού Συστήματος
- Κανονισμοί
- Δημόσιες Υπηρεσίες
- Φορολογικό ηθικό
- Αυτοαπασχολούμενοι
- Άνεργοι
- Αγροτικός Τομέας
- Χρήση μετρητών
- Μετανάστευση
- Επίπεδο εκπαίδευσης
- Κοινωνικές μεταβιβάσεις
- Χαμηλά πρόστιμα και κυρώσεις-χαμηλή αποτροπή
- Επιδημία(COVID-19)

⁶⁵Νάστας, -Journal of Science & Technology (e-JST)

⁶⁶Boní, 2003, OECD, 2011,Βασιλεία-Μαρία Βουγιατζή, Σοφία Δεληπάλλα, Χάρρυ Παπαπανάγος, 2022

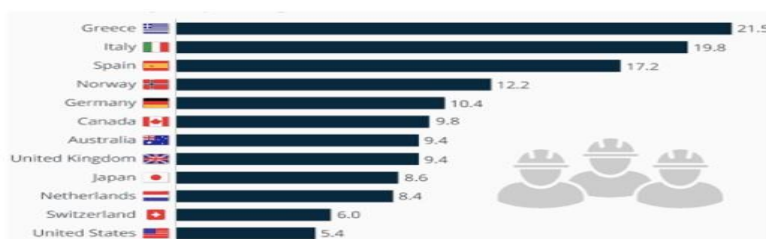
2.9 Μέθοδοι υπολογισμού της παραοικονομίας

Το μέγεθος της παραοικονομίας είναι δύσκολο να προσδιοριστεί. Υπάρχουν διάφοροι τρόποι και οικονομετρικές μέθοδοι που χρησιμοποιούν οι μελετητές προκειμένου να εκτιμήσουν το μέγεθος της σκιάδους οικονομίας και οι οποίες χωρίζονται σε τρεις κατηγορίες, α) στις άμεσες μεθόδους που αξιοποιούν μικροοικονομικά εργαλεία όπως ερωτηματολόγια και έρευνες που γίνονται απευθείας σε ένα επιλεγμένο δείγμα, β) στις έμμεσες που γίνεται μακροοικονομική προσέγγιση και γ) στα στατιστικά υποδείγματα⁶⁷. Καμία μέχρι στιγμής δεν φαίνεται να είναι απόλυτα αξιόπιστη καθώς όλα έχουν αδύναμα σημεία που μπορεί να οδηγήσουν σε λανθασμένα αποτελέσματα⁶⁸. Η πιο διαδομένη μέθοδος είναι η MIMIC (Υπόδειγμα Πολλαπλών Δεικτών Πολλαπλών Αιτιών). Παρά τα μειονεκτήματα που παρουσιάζει όπως το πρόβλημα της διπλής καταγραφής, οι τελικές εκτιμήσεις φαίνεται να είναι κάπου ανάμεσα από τις εκτιμήσεις των άμεσων προσεγγίσεων όπου υποεκτιμούν το πρόβλημα και των έμμεσων που υπερεκτιμούν το πρόβλημα⁶⁹.

2.10 Μέγεθος Παραοικονομίας

Βάση των στοιχείων της ΕΛΣΤΑΤ το συνολικό δηλωθέν εισόδημα των φυσικών προσώπων υστερεί σημαντικά της κατανάλωσής τους. Η διαφορά αυτή για το έτος 2021 αγγίζει τα 50δισ ευρώ. Το μέγεθος της παραοικονομίας αφαιρώντας τα τεκμαρτά ενοίκια και τις ληξιπρόθεσμες οφειλές που η ΕΛΣΤΑΤ συνυπολογίζει διαμορφώνεται στα 40δισ ευρώ ετησίως⁷⁰.

Ενδεικτικά στο παρακάτω γράφημα φαίνεται το μέγεθος της παραοικονομίας σε κάποιες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης κατά το έτος 2017. Η Ελλάδα πρωταγωνίστρια αυτών των χωρών στερήθηκε δημόσια έσοδα της τάξεως των 35,09 δισ ευρώ⁷¹.

Γράφημα 2.8 Η παραοικονομία σε επιλεγμένες χώρες του κόσμου το 2017
Πηγή: Greek City Times, (2017)

⁶⁷Schneider & Enste, 2000

⁶⁸Schneider & Buehn, 2016

⁶⁹Βασιλεία-Μαρία Βουγιατζή, Σοφία Δεληπάλλα, Χάρρυ Παπαπανάγος

⁷⁰Επαγγελματικό Επιμελητήριο Αθηνών, <https://www.eea.gr/arthra-eea/sta-e40-dis-etisios-i-paraikonomia-stin-ellada/>

⁷¹The National Herald, 2017, Λιάσκος 2021

2.11 Ορισμός Φοροαποφυγής:

Σύμφωνα με τον Νασόπουλο Αντώνιο «Φοροαποφυγή, χαρακτηρίζεται η συμπεριφορά εκείνη που εκμεταλλεύεται κενά ή ατέλειες της φορολογικής νομοθεσίας, χωρίς ωστόσο να παραβιάζει άμεσα τις σχετικές διατάξεις και αποσκοπεί στην ολική ή μερική αποφυγή της φορολογικής υποχρέωσης. Η φοροαποφυγή ουσιαστικά είναι μία συμπεριφορά η οποία αντίκειται στο πνεύμα και όχι στο γράμμα του νόμου»⁷².

Οι φορολογούμενοι συχνά ταυτίζουν τις δύο αυτές έννοιες(φοροδιαφυγή-φοροαποφυγή). Στην ουσία και οι δύο πράξεις αποφέρουν το ίδιο αποτέλεσμα, λιγότερα έσοδα στο δημόσιο. Ωστόσο η φοροδιαφυγή όπως αναλύσαμε και πιο πάνω αποτελεί πράξη παράνομη σε αντίθεση με τη φοροαποφυγή που βασίζεται στην “αχίλλειο πτέρνα” της φορολογικής νομοθεσίας. Γνωρίζοντας πολύ καλά τη φορολογική νομοθεσία, τα φυσικά ή νομικά πρόσωπα εντοπίζοντας αστοχίες και κενά στους νόμους εφαρμόζουν λογιστικές πρακτικές στοχεύοντας στην μείωση ή ακόμα και στην αποφυγή του φόρου⁷³. Αυτός ο τρόπος θεωρείται νόμιμος και δεν προβλέπει νομικές κυρώσεις. Για πολλούς η φοροαποφυγή θεωρείται πιο ανήθικη από τη φοροδιαφυγή αφού εκτός του φορολογικού πλεονεκτήματος που αποκτά αποφεύγει και τις εκάστοτε ποινές⁷⁴.

Το μέγεθός της δεν μπορεί να υπολογιστεί με ακρίβεια, λόγω της φύσης της, γι’αυτό και οι εκτιμήσεις των οικονομολόγων που έχουν μελετήσει το φαινόμενο είναι προσεγγιστικές και δεν μπορούν να αποδοθούν με ακρίβεια.

2.12 Μια θετική οπτική των φαινομένων:

Είναι αναγκαίο να αναφερθεί πως για πολλούς η ύπαρξη αυτών των φαινομένων επιφέρει και θετικά αποτελέσματα καθώς θεωρούν πως η αποταμίευση των χρημάτων που αντλούνται από την αποφυγή της φορολογίας επιστρέφουν ξανά στην αγορά είτε μέσω της κατανάλωσης είτε μέσω επενδύσεων⁷⁵. Επιπλέον θετικά αποτελέσματα μπορούν να θεωρηθούν α) η αυξημένη κερδοφορία των επιχειρήσεων, αφού αποφεύγοντας τη φορολόγηση μπορεί να παρουσιάζουν περισσότερα κέρδη, β) οι αυξημένες επενδύσεις: καθώς οι επενδυτές επιδιώκουν περισσότερο τις χώρες με χαμηλούς φορολογικούς συντελεστές και γ) η μείωση της γραφειοκρατίας η οποία σχετίζεται με την τήρηση φορολογικών υποχρεώσεων.

⁷² <https://www.taxheaven.gr/circulars/24275/arora-to-zhthma-ths-foroapofyghs-kai-ths-forodiatyghs>

⁷³ Διακομιχάλης, 2019, σελ. 4

⁷⁴ Μπάρμπας Ν., Η Φοροαποφυγή από νομικής και ηθικής θεώρησης, σε ΔΦΝ 2009, σελ. 1541-1547

⁷⁵ Ευάγγελος Σπανός, 2018

Κεφάλαιο 3: ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗ ΚΑΙ ΠΑΡΑΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΕΝ ΜΕΣΩ ΠΑΝΔΗΜΙΑΣ

3.1 Εισαγωγή

Τα έσοδα ενός κράτους από τους φόρους, φανερώνουν την ικανότητά του να θέτει αποτελεσματικούς φόρους τους οποίους να μπορεί να τους εισπράττει. Σύμφωνα με τους Karaviti, Paireti και Priniotaki, η σχέση των φορολογικών συντελεστών είναι ανάλογη με τη δυνατότητα καταβολής των φόρων από τους υπόχρεους. Όσο αυξάνονται τόσο αυξάνεται και το κενό είσπραξης. Η αύξηση των ληξιπρόθεσμων οφειλών έχει αρνητικό αντίκτυπο σε όλη την οικονομία, δημιουργώντας έναν φαύλο κύκλο που έχει ως απόρροια την εξώθηση των πολιτών στη φοροδιαφυγή. Οι πολίτες συνήθως προτιμούν να αποκρύψουν εισοδήματα αφού το οριακό όφελος από την απάτη αυτή είναι μεγαλύτερο από το οριακό κόστος σε περίπτωση εντοπισμού⁷⁶.

3.2 Ληξιπρόθεσμες Οφειλές ελληνικής οικονομίας πριν και μετά την πανδημία

Σύμφωνα με την Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων, οι ληξιπρόθεσμες οφειλές που καταγράφηκαν τα τελευταία 5 έτη παρουσιάζουν αυξητική τάση αλλά με επιβραδυνόμενο ρυθμό. Το 2018 το συνολικό ληξιπρόθεσμο υπόλοιπο ανερχόταν στα 104,365 δις. ευρώ εκ των οποίων τα 18,109 δις χαρακτηρίζονται ως ανεπίδεκτης είσπραξης. Για τα επόμενα έτη μέχρι το 2022 τα ληξιπρόθεσμα χρέη αυξάνονται αγγίζοντας σχεδόν τα 114 δις. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι μεγαλύτερη ασυνέπεια καταβολής φορολογικών και μη υποχρεώσεων παρουσιάζουν τα νομικά πρόσωπα. Τέλος και εξίσου σημαντικό είναι η αυξητική πορεία των ποσών που χαρακτηρίζονται ως ανεπίδεκτα εισπράξεως. Ο αριθμός των οφειλετών από το 2014 έως σήμερα ξεπερνάει τα 4 εκατ.⁷⁷.

⁷⁶ Λιάσκος Δημήτριος, σελ.52

⁷⁷<https://www.aade.gr/sites/default/files/2020-02/%CE%9B%CE%97%CE%9E%CE%99%CE%A0%CE%A1%CE%9F%CE%98%CE%95%CE%A3%CE%9C%CE%91%20%CE%A7%CE%A1%CE%95%CE%97%20%CE%A0%CE%A1%CE%9F%CE%A3%20%CE%A4%CE%9F%20%CE%94%CE%97%CE%9C%CE%9F%CE%A3%CE%99%CE%9F%20%CE%94%CE%95%CE%9A%202019%20final.pdf>

Πίνακας 3.1 Συνολικό Ληξιπρόθεσμο Υπόλοιπο 2018-2022

Δείκτες απόδοσης	2018	2019	2020	2021	2022
Κατανομή συνολικού ληξιπρόθεσμου υπολοίπου (Σωρευτικά ποσά σε € δις.)					
Ληξιπρόθεσμο υπόλοιπο Φυσικών Προσώπων (€ δις) (1)	36,156	36,661	37,605	38,629	39,500
Ληξιπρόθεσμο υπόλοιπο Νομικών Προσώπων (€ δις) (2)	68,209	68,957	70,502	72,769	74,247
Συνολικό ληξιπρόθεσμο υπόλοιπο (€ δις) (3)= (1)+(2) [VII]	104,365	105,618	108,107	111,398	113,747
Ληξιπρόθεσμο υπόλοιπο χαρακτηρισμένο ως ανεπίδεκτο είσπραξης (€ δις) (4)	18,109	21,531	24,011	25,025	26,282
"Πραγματικό" ληξιπρόθεσμο υπόλοιπο (€ δις) (5)=(3)-(4) [VI]	86,256	84,087	84,096	86,373	87,465

Πηγή: Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων (<https://www.aade.gr/open-data/KPIs>)

3.3 Έσοδα ελληνικής οικονομίας πριν και μετά την πανδημία

Το πόσο αποτελεσματικά μπορεί ένα κράτος να εισπράξει τους φόρους εξαρτάται από το επίπεδο της οικονομίας του⁷⁸. Οι περισσότερο αναπτυγμένες χώρες παρουσιάζουν πιο οργανωμένα και αποδοτικά συστήματα κι ως εκ τούτου χαμηλότερα ποσοστά φοροδιαφυγής.

Η ελληνική οικονομία πριν τη βαθιά ύφεση που υπέστη μετά το ξέσπασμα της κρίσης χρέους του 2008 εμφάνιζε χαμηλά επίπεδα φορολογικών εσόδων ως ποσοστό του ΑΕΠ, χαμηλότερα του μέσου όρου της ευροζώνης και του ΟΟΣΑ⁷⁹. Στην προσπάθεια της να αυξήσει τα δημόσια έσοδα ακολουθούσε ένα λάθος μοτίβο αυστηρής φορολογικής πολιτικής, αυξάνοντας διαρκώς τους φόρους, χωρίς όμως αυτό να αυξάνει το επίπεδο ποιότητας αγαθών και υπηρεσιών που παρέχει προς τους πολίτες⁸⁰. Από το 2008 και αφού άρχισαν να εφαρμόζονται τα μέτρα που μας επέβαλλαν οι δανειστές μας με την επιβολή των μνημονίων, η διαφορά άρχισε να μειώνεται σημαντικά έως το 2011 όπου τα ελληνικά δημόσια έσοδα για πρώτη φορά σχεδόν εκμηδενίζουν την διαφορά με το μέσο όρο της ευροζώνης και από το 2012 έως σήμερα να τα ξεπερνούν, διατηρώντας θετική τη διαφορά⁸¹.

⁷⁸ Raouf, 2022

⁷⁹ <https://www.epohi.gr/article/45926/eisodhmata-kai-foroi-sthn-ellada-prin-kai-meta-th-makra-xfesh>

⁸⁰ Theodore Pelagidis, Michael Mitsopoulos, 2021

⁸¹ <https://data.oecd.org/gga/general-government-revenue.htm>

Ενδεικτικά παρατίθενται πίνακες με τα έσοδα πριν και κατά την πανδημία στους Φόρους Φυσικών και Νομικών Προσώπων και στο Φόρο Προστιθέμενης Αξίας, Φόρους Ακίνητης Περιουσίας κλπ:

Πίνακας 3.2: Έσοδα ελληνικής οικονομίας κατά τα έτη 2017-2021

Έσοδα από φόρους	2017	2018	2019	2020	2021	Διαχρονική εξέλιξη
Φόροι επί αγαθών και υπηρεσιών (Α.Λ.Ε. 111)	26.343,58	27.437,14	28.013,91	23.945,06	26.736,03	
Φόροι και δασμοί επί εισαγωγών (Α.Λ.Ε. 112)	201,21	231,60	()298,19	244,66	304,88	
Τακτικοί φόροι ακίνητης περιουσίας (Α.Λ.Ε. 113)	3.100,23	3.081,63	2.785,87	2.427,22	2.652,18	
Λοιποί φόροι επί παραγωγής (Α.Λ.Ε. 114)	1.351,07	1.238,35	990,57	1.069,18	1.086,69	
Φόρος εισοδήματος (Α.Λ.Ε. 115)	16.209,64	16.548,06	16.710,63	13.589,15	14.702,20	
Φόροι κεφαλαίου (Α.Λ.Ε. 116)	194,45	161,40	244,72	180,05	197,98	
Λοιποί τρέχοντες φόροι (Α.Λ.Ε. 119)	2.439,84	2.564,44	2.365,27	1.743,36	2.452,22	
Σύνολο φόρων (Α.Λ.Ε. 11)	49.840,01	51.262,61	51.409,15	43.198,67	48.132,18	

Πηγή Δεδομένων: Γενικό Λογιστήριο Κράτους, ΑΑΔΕ, Έκθεση για τη διακύμανση των εσόδων από φόρους, 2021 (https://www.aade.gr/sites/default/files/2022-02/ekthesi_esodwn_etous_2021.pdf)

Η μείωση των εσόδων κατά το έτος εμφάνισης της πανδημίας είναι ουσιαστική, καθώς σημειώνεται μείωση της τάξεως των 8,2 δις. Στο αποτέλεσμα αυτό συνέβαλλαν πολλοί παράγοντες όπως α) η ανασφάλεια για την “επόμενη μέρα”, η οποία περιόρισε τις συναλλαγές και την κυκλοφορία του χρήματος και ως εκ τούτου και τις εισαγωγές και εξαγωγές προϊόντων, σε λογιστικούς όρους η συγκρατημένη κατανάλωση μείωσε τα φορολογικά έσοδα κατά 4,1 δις . β) τα οικονομικά μέτρα που ελήφθησαν προκειμένου να περιορίσουν τη διασπορά, όπως η αύξηση των δόσεων που είχε ως αποτέλεσμα μέρος των εσόδων να εισπραχθεί την επόμενη χρήση, παρομοίως για τα τέλη κυκλοφορίας όπου πήραν παράταση έως την τελευταία εργάσιμη του Φεβρουαρίου του επόμενου έτους, όπως επίσης και για την κατάργηση του 100% της προκαταβολής αλλά και τη μείωση του συντελεστή για τα εταιρικά κέρδη από 28% σε 24% και γ) η φοροδιαφυγή που αυξήθηκε λόγω της κοινωνικοοικονομικής αστάθειας που προκάλεσε η πανδημία. Σύμφωνα με τον Brondolo (2009), ο οικονομικός αντίκτυπος μιας κρίσης τείνει να επηρεάζει αρνητικά τη φορολογική συμμόρφωση μιας χώρας.

Τέλος μείωση κατά 24,11%, 14,39% και 30,03% παρατηρείται αντίστοιχα στον φόρο μεταβίβασης ακινήτων, φόρο γονικής παροχής και στον φόρο κληρονομιάς⁸².

Το φορολογικό κενό που δημιουργείται από τη μη είσπραξη των φόρων λόγω της φοροδιαφυγής έχουν αρνητικό αντίκτυπο στην οικονομία της χώρας.

Ο Ahmed Emadeldin Yamen σύμφωνα με ένα μοντέλο παλινδρόμησης που ανέπτυξε και το οποίο εφάρμοσε σε 138 χώρες κατέληξε πως οι χώρες με υψηλή φοροδιαφυγή είναι περισσότερο επιρρεπείς στον COVID-19. Στον αντίποδα αξιοσημείωτο είναι και το αντίστροφο, πώς δηλαδή η επιδημία εισέβαλλε στις ζωές μας, στην καθημερινότητα μας και στην οικονομία μας φέρνοντας αλλαγές που εφαρμόστηκαν με ιλλιγιώδη ταχύτητα αλλά και ανασφάλεια και αβεβαιότητα που στις πιο επιρρεπείς οικονομίες βρήκε πρόσφορο έδαφος για μεγέθυνση του προβλήματος.

3.4 Φοροδιαφυγή και Διαφυγόντα Έσοδα στην Ελλάδα πριν και μετά την πανδημία

Σύμφωνα με τα στοιχεία που δημοσίευσε η ΑΑΔΕ, έπειτα από λοιπές έρευνες, κατά το έτος 2020 και 2021, δηλαδή κατά και αμέσως μετά την πανδημία, τα διαφυγόντα έσοδα που εντοπίστηκαν ανήλθαν αντίστοιχα στα 397,65 και 723,45 εκ. ευρώ έναντι 176,68 εκ. που ήταν ακριβώς τον προηγούμενο χρόνο. Επιπλέον εντοπίστηκαν διαφυγόντα έσοδα τα οποία παρουσιάζονται στον παρακάτω πίνακα.

Πίνακας 3.3: Διαφυγόντα Έσοδα 2019-2021

	2019	2020	2021
Διαφυγόντα έσοδα που εντοπίστηκαν από έρευνες για απάτη στο Φ.Π.Α. (€ εκ.)	19,22	20,85	38,00
Διαφυγόντα έσοδα που εντοπίστηκαν από λοιπές έρευνες (€ εκ.)	176,68	397,65	723,45
Διαφυγόντα έσοδα που εντοπίστηκαν από στοχευμένους μερικούς επιτόπιους ελέγχους (€ εκ.) (18)	21,31	7,39	10,89
Συνολικά διαφυγόντα έσοδα που εντοπίστηκαν από ελέγχους κατόπιν εισαγγελικής παραγγελίας (€ εκ.) (24)	0,21	0,00	0,00

Πηγή: ΑΑΔΕ (<https://www.aade.gr/open-data/KPIs>), Διαμόρφωση από τη συγγραφέα

⁸²Petros Lagios

3.5 Αίτια αύξησης Διαφυγόντων Εσόδων

Οι περιορισμοί και τα μέτρα που τέθηκαν από την κυβέρνηση προκειμένου να περιοριστεί η εξάπλωση του ιού έδωσαν την ευκαιρία σε πολλούς να το εκμεταλλευτούν προκειμένου να αποκρύψουν οικονομικά στοιχεία. Για παράδειγμα, σε επαγγέλματα παροχής υπηρεσιών όπως κέντρα αισθητικής, κομμωτήρια κλπ εν μέσω πανδημίας πραγματοποιούνταν υπηρεσίες κατ'οίκον χωρίς την έκδοση κάποιου παραστατικού. Αυτό παρείχε διπλό όφελος στον παραβάτη καθώς δεν απέδιδε τον αντίστοιχο ΦΠΑ και ταυτόχρονα παρουσίαζε λιγότερα φορολογητέα έσοδα που συνεπάγεται μικρότερο φόρο. Επιπλέον υπήρχαν επιχειρήσεις που ενώ δήλωναν σε αναστολή τους υπαλλήλους τους εντούτοις εξακολουθούσαν να τους απασχολούν. Το κόστος για το κράτος ήταν τριπλό γιατί όχι μόνο επιδοτούσε ένα ποσοστό των ασφαλιστικών εισφορών αλλά έχανε χρήματα από τις ασφαλιστικές εισφορές που θα πλήρωνε ο εργοδότης και επιπλέον έδινε χρήματα στον υπάλληλο, ο οποίος φορολογούταν για το ποσό της επιδότησης από το κράτος, που σε πολλές περιπτώσεις ήταν λιγότερο από τον πραγματικό του μισθό. Επιπρόσθετα η δήλωση χαμηλότερων εσόδων, για τους επιτηδευματίες, σε σχέση με την προηγούμενη χρήση έδιναν το πλεονέκτημα στον παραβάτη να διεκδικήσει την επιστρεπτέα προκαταβολή ενώ στην πραγματικότητα δεν ήταν δικαιούχος.

Όλα αυτά σε συνδυασμό με το γεγονός ότι οι έλεγχοι από τις αρχές είχαν περιοριστεί αφού οι αρμόδιες αρχές είχαν επηρεαστεί από τον COVID-19 αλλά και για να περιορίσουν την εξάπλωσή του, άφησε ελεύθερο το πεδίο για τους παραβάτες.

Τέλος, το κακό δεν περιορίστηκε μόνο κατά την δύσκολη περίοδο της πανδημίας αλλά συνεχίστηκε και κατά την επιστροφή στην κανονικότητα (2021) αφού οι επαγγελματίες προκειμένου να καλύψουν τη ζημία που τους προκάλεσε η πανδημία ήταν αναμενόμενο πως θα προβούν και σε άλλες παραβάσεις⁸³.

3.6 Κενό ΦΠΑ κατά την πανδημία

Απ' την άλλη, παρά τις διάφορες απάτες που πραγματοποιήθηκαν σε άλλους τομείς της οικονομίας, το έλλειμμα στο ΦΠΑ το έτος της πανδημίας μειώθηκε κατά 3.7% σε σχέση με το 2019 και επιπλέον 3.2% το έτος 2021. Σε απόλυτες τιμές ενώ το 2019 το κενό ΦΠΑ ήταν 4,705 δις το 2020 μειώθηκε σημαντικά στα 3,178 δις⁸⁴. Αυτό δείχνει να οφείλεται τόσο στα μέτρα που επιβλήθηκαν από την κυβέρνηση για τον περιορισμό της διάδοσης του ιού, όσο και στην αύξηση των ηλεκτρονικών συναλλαγών που μετά την ψήφιση του νόμου 4446/2016 έχει αντικαταστήσει σημαντικά τις συναλλαγές με μετρητά.

⁸³ <https://www.kathimerini.gr/economy/561810478/epistrofi-stin-kanonikotita-me-ayxisi-forodiatygis/>

⁸⁴ Vat Gap in the EU, Report 2022

Η αυξητική τάση δείχνει να συνεχίζεται και το πλαστικό χρήμα φαίνεται να καταλαμβάνει όλο και περισσότερο έδαφος⁸⁵. Οι καταναλωτές εκτός του ορίου των ηλεκτρονικών συναλλαγών που πρέπει να συγκεντρώσουν, 30% του δηλωθέντος εισοδήματός τους, επιπλέον δείχνουν να έχουν εξοικειωθεί μ' αυτή τη νέα αλλαγή που ήρθε για να μείνει.

Επιπρόσθετα, το γεγονός ότι επιχειρήσεις σε κλάδους όπως η εστίαση που εντοπίζεται έντονα το φαινόμενο της φοροδιαφυγής⁸⁶, είχαν αναστείλει τη λειτουργία τους αλλά και η επιβολή του ορίου των 500 ευρώ, δηλαδή η υποχρεωτική πληρωμή με ηλεκτρονικό τρόπο για συναλλαγές που ξεπερνούν το ποσό των 500€ και επομένως και η υποχρεωτική έκδοση του αντίστοιχου παραστατικού, φαίνεται να έπαιξαν ουσιαστικό ρόλο στη μείωση του ελλείματος του ΦΠΑ.

Σύμφωνα με την έκθεση Νομισματικής Πολιτικής που δημοσίευσε τον Ιούνιο του 2023 η Τράπεζα της Ελλάδος αναφέρει πως «η αύξηση των ηλεκτρονικών συναλλαγών έχει μεταβάλλει θετικά την ελαστικότητα του ΦΠΑ ως προς τη φορολογική βάση». Ενώ πριν τα capital controls και τις ηλεκτρονικές συναλλαγές η ελαστικότητα του ΦΠΑ υπολογίζεται περίπου 0,8 ποστ.μον., μετά το 2022 αυξάνεται δραματικά στις 1,7 ποστ.μον, όπου το 0,4 είναι αποτέλεσμα της πανδημίας⁸⁷.

Στο γράφημα 3.1 παρουσιάζεται η ελαστικότητα ΦΠΑ ως προς τη φορολογική βάση.

ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Γράφημα 3.1 Ελαστικότητα Εσόδων ΦΠΑ ως προς τη Φορολογική βάση

Πηγή: Τράπεζα Της Ελλάδος, (<https://www.bankofgreece.gr/ekdoseis-ereyna/ekdoseis/ekthesh-nomismatikhs-politikhs>)

⁸⁵ <https://www.bankofgreece.gr/ekdoseis-ereyna/ekdoseis/ekthesh-nomismatikhs-politikhs>

⁸⁶ <https://newpost.gr/eidiseis/o-koronoios-htypise-ti-forodiaygi-ston-fpa-pos-ta-metra-tis-pandimias-meiosan-to-elleimma/>

⁸⁷ <https://www.bankofgreece.gr/ekdoseis-ereyna/ekdoseis/ekthesh-nomismatikhs-politikhs>

3.7 Φοροδιαφυγή ΦΠΑ στην Ευρώπη

Η επέκταση της πανδημίας δεν επηρέασε μόνο την Ελλάδα αλλά ολόκληρη την Ευρώπη. Τα μέτρα που θεσπίστηκαν είχαν αντίκτυπο στο έλλειμμα του ΦΠΑ. Από τα 27 κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης τα 20 παρουσίασαν μείωση στη Συνολική Φορολογική Υποχρέωση ΦΠΑ(VTTL). Η αξία για το κενό ΦΠΑ που χάθηκε το έτος 2020 εκτιμάται στα 93 δις ευρώ, δηλαδή 30δις λιγότερα από το προηγούμενο έτος. Σύμφωνα με τα στοιχεία που δημοσίευσε η Κομισιόν, η αρνητική απόκλιση του 9,1% που υπολογίστηκε, φαίνεται να οφείλεται κατά μεγάλο ποσοστό στην πανδημία και στα μέτρα που εφαρμόστηκαν από όλες τις κυβερνήσεις.

Οι χώρες με τη μεγαλύτερη μείωση στο έλλειμμα του ΦΠΑ είναι η Ουγγαρία με ποσοστό 4.7, ακολουθεί η Γερμανία με 4.2 καθώς και η Ολλανδία με 4.1. Θετική έκπληξη σ' αυτή την κατηγορία είναι η Ελλάδα αφού κατατάσσεται στην 4^η θέση των χωρών που παρουσιάζουν μείωση του ελλειμματικού ΦΠΑ ενώ ανέκαθεν ήταν χώρα που πρωταγωνιστούσε στις εκτιμήσεις της φοροδιαφυγής.

Η διακύμανση μεταξύ των χωρών είναι μεγάλη καθώς τα ποσοστά φοροδιαφυγής στο ΦΠΑ κυμαίνονται από 1.3% της Φινλανδίας στο 35,7% της Ρουμανίας. Αξίζει να αναφερθεί πως θετικό ποσοστό της τάξεως του 6% παρουσίασε η Κροατία ενώ ακολουθεί η Κύπρος με 5%⁸⁸.

Η απώλεια των εσόδων από τα κράτη μέλη δεν είναι αποτέλεσμα μόνο φοροδιαφυγής αλλά και άλλων παραγόντων όπως πτώχευση, διοικητικών σφαλμάτων, αφερεγγυότητα κλπ⁸⁹.

3.8 Παραοικονομία εν μέσω πανδημίας

Όπως έχει προαναφερθεί, ο υπολογισμός της παραοικονομίας δεν μπορεί να υπολογιστεί απόλυτα. Γι' αυτό και οι εκτιμήσεις των μελετητών που προσπάθησαν να την υπολογίσουν διαφέρουν σε πολλές περιπτώσεις.

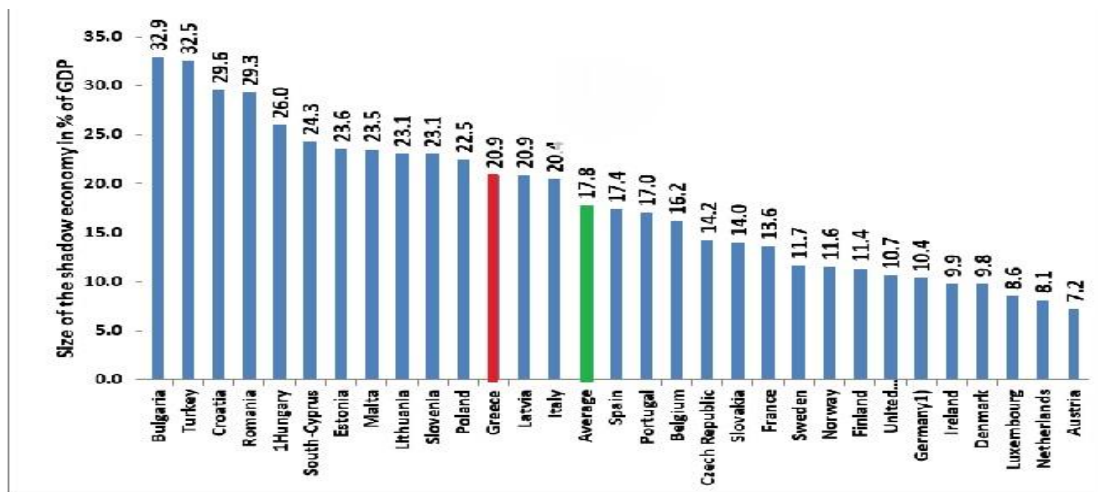
Ο οικονομολόγος Friedrich Schneider σε μία μελέτη που έκανε για τη σκιώδη οικονομία, κατά τη διάρκεια της πανδημίας, χρησιμοποιώντας τη μέθοδο MIMIC, υπολόγισε την ανεπίσημη οικονομία για τις 36 χώρες του ΟΟΣΑ(συμπεριλαμβανομένου και του Ηνωμένου Βασιλείου). Τα αποτελέσματα της οποίας δημοσίευσε με το άρθρο του Development of the Shadow Economy of 36 OECD Countries over 2003 - 2021: Due to the Corona Pandemic a Strong Increase in 2020 and a Modest Decline in 2021, διαπιστώνει πως κατά το έτος της πανδημικής κρίσης η σκιώδης οικονομία αυξήθηκε σημαντικά. Η ερευνά του περιορίζεται στα έτη 2003-2021 και τα ευρήματά του δείχνουν πως ενώ από το 2003 έως και το 2019 ακολουθείτε αρνητικός ρυθμός αύξησης λόγω του θετικού ρυθμού αύξησης του ΑΕΠ αλλά και του εθνικού εισοδήματος, το 2020 τα ποσοστά αυτά καταρρίπτονται.

⁸⁸ Vat Gap in the EU, Report 2022

⁸⁹ <https://www.capital.gr/tax/3686210/ta-metra-pou-periorisan-ti-forodifugi-fpa/>

Συγκεκριμένα, ενώ το 2019 η παραοικονομία για τις 36 χώρες του ΟΟΣΑ ήταν 14,98% το 2020 έφτασε στο 16,48%. Κατά τον Schneider η οικονομική κρίση που προκάλεσε η υγειονομική κρίση οδήγησε την οικονομία όλων σχεδόν των χωρών σε ύφεση που είχε ως απόρροια την αύξηση της ανεργίας, την απότομη μείωση του ΑΕΠ αλλά και του εθνικού εισοδήματος.

Στην ΕΕ ισχυρότερη αύξηση παρατηρείται στην Τουρκία(από 29,40% σε 32,54%), τη Νορβηγία(από 10,8% σε 11,62%) και την Ελβετία(από 5,5% σε 6,07%). Η Ελλάδα με αυξητικό ρυθμό κι αυτή , κατά 1,71 μονάδες, παρουσίασε το έτος 2020 20,94% ποστ.μον. Στο γράφημα 3.2 παρουσιάζεται η σκιώδης οικονομία ως ποσοστό του ΑΕΠ για 31 ευρωπαϊκές χώρες. Όπως διακρίνεται η Ελλάδα βρίσκεται αρκετά πιο ψηλά από τον μέσο όρο(17,4%).

Γράφημα 3.2: Παραοικονομία ως ποσοστό του ΑΕΠ
 Πηγή: Friedrich Schneider Development of the Shadow Economy of 36 OECD Countries over 2003 - 2021: Due to the Corona Pandemic a Strong Increase in 2020 and a Modest Decline in 2021

Απ' την άλλη σύμφωνα με τους Βουγιατζή, Δεληπάλλα, Παπανάγο οι οποίοι χρησιμοποίησαν την ίδια μέθοδο προκειμένου να υπολογίσουν το επίπεδο της σκιώδους οικονομίας στην Ελλάδα τα ευρήματα διαφέρουν αρκετά. Αυτοί διαπιστώνουν πως η ανεπίσημη οικονομία εν μέσω πανδημίας διατηρήθηκε στα ίδια επίπεδα με την προηγούμενη χρονιά με μία απόκλιση της τάξεως του 0,00047%, ήτοι 27,78% για το έτος 2020. Η εξήγηση που δίνουν για την σχεδόν σταθερή πορεία της παραοικονομίας είναι το γεγονός πως ενώ υπήρχαν πολλοί και διαφορετικοί κλάδοι επιχειρήσεων οι οποίοι επλήγησαν από την πανδημία όπως για παράδειγμα οι τουριστικές επιχειρήσεις, η εστίαση και επιχειρήσεις που προσφέρουν ψυχαγωγία, υπήρχαν και επιχειρήσεις αλλά και εργαζόμενοι που καταχράστηκαν τους ελλιπείς ελέγχους και τα "κενά" που υπήρχαν στα βιαστικά και πρωτόγνωρα μέτρα που πήρε η κυβέρνηση(όπως η δήλωση αναστολής εργαζομένων τον επόμενο μήνα της αναστολής), προκειμένου να επωφεληθούν οικονομικά. Οι επιχειρηματίες ασκούσαν τη δραστηριότητα τους ανεπίσημα με αποτέλεσμα να κερδίζουν και από τηχείρηση αλλά και από τα βοηθήματα που παρείχε το κράτος(π.χ. επιστρεπτέα προκαταβολή) και οι εργαζόμενοι λάμβαναν τον μισθό τους και ταυτόχρονα τα χρήματα που έδινε η κυβέρνηση.

Είναι σημαντικό να διευκρινιστεί πως η συγκεκριμένη εκτίμηση έγινε αποκλειστικά για την Ελλάδα, κι ως εκ τούτου μπορεί να επηρεάζει το αποτέλεσμα αφού άλλες μελέτες όπως των Kelmason(2021) καθώς και των Medina και Schneider(2018) χρησιμοποιούν το ίδιο υπόδειγμα για το σύνολο των χωρών και έπειτα με κατάλληλες προσαρμογές εκτιμούν την παραοικονομία κάθε χώρας ξεχωριστά. Ωστόσο τα αποτελέσματα των τριών αυτών ερευνών βρίσκονται αρκετά κοντά, περίπου στο 27%⁹⁰.

⁹⁰ Βασιλεία-Μαρία Βουγιατζή, Σοφία Δεληπάλλα, Χάρρυ Παπαπανάγος

Κεφάλαιο 4: Εμπειρική Έρευνα

4.1.1 Σκοπός της Έρευνας

Ο σκοπός της συγκεκριμένης έρευνας είναι να ανακαλύψει τους λόγους που οι απλοί πολίτες επινοούν ολοένα και περισσότερα τεχνάσματα προκειμένου να εξαπατήσουν το κράτος και να αποδώσουν χαμηλότερους φόρους από τους πραγματικούς. Στόχος ήταν να καλύψει κενά της ύπαρξης αυτού του φαινομένου ιδιαίτερα μετά την εμφάνιση του COVID-19 και της αστάθειας που προκάλεσε στην παγκόσμια οικονομία.

4.1.2 Μεθοδολογία Έρευνας

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε μέσω ερωτηματολογίου το οποίο αποτελούταν από ερωτήσεις πολλαπλής επιλογής κλειστού τύπου αλλά και ερωτήσεις με κλίμακα Likert. Προκειμένου να διασφαλιστεί η αξιοπιστία των απαντήσεων, οι ερωτήσεις που τέθηκαν ήταν γενικού περιεχομένου διατηρώντας την ανωνυμία των συμμετεχόντων. Το δείγμα αποτελείται από πολίτες της γενικότερης επικράτειας της Ελλάδας. Οι ερωτηθέντες κλήθηκαν να απαντήσουν σε ερωτηματολόγιο 29 ερωτήσεων, διάρκειας μέσου όρου 5 λεπτών το οποίο δημιουργήθηκε μέσω Google Forms και διανεμήθηκε με ηλεκτρονικά μέσα. Η διάρκεια της έρευνας ήταν ένας μήνας.

4.1.3 Ερευνητικά Ερωτήματα

Το ερωτηματολόγιο απαρτίζεται από 3 διαφορετικές ενότητες:

- 1)Δημογραφικά Στοιχεία
- 2)Δημοσιονομικά Προβλήματα και Φοροδιαφυγή
- 3)Περιστολή Φοροδιαφυγής

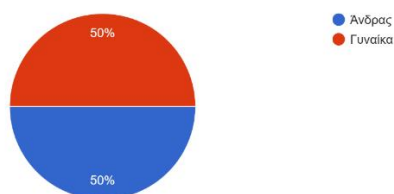
4.2 Αποτελέσματα Έρευνας

Στο κεφάλαιο αυτό παρουσιάζονται και αναλύονται τα αποτελέσματα της έρευνας που διεξήχθη μέσω ερωτηματολογίου.

Δημογραφικά Στοιχεία

- 1.Φύλο

Φύλο:
104 responses

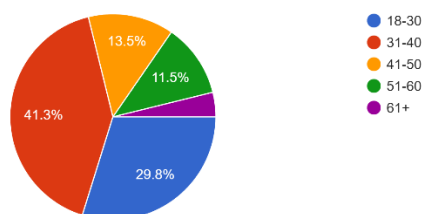

Εικόνα 4.1

Στην παρούσα έρευνα κλήθηκαν να απαντήσουν 104 άτομα εκ των οποίων το 50% ήταν άνδρες και το 50% γυναίκες. Σύμφωνα με την τελευταία απογραφή του πληθυσμού το έτος 2021, όπου οι άνδρες αποτελούν το 48,9% του πληθυσμού και οι γυναίκες το 51,1%, το δείγμα φαίνεται να είναι αντιπροσωπευτικό.

2. Ηλικία

Ηλικία:
104 responses

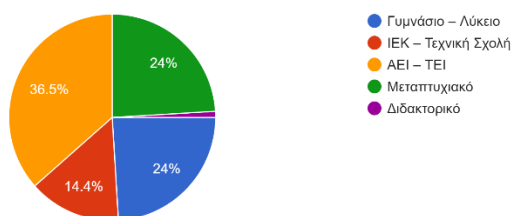

Εικόνα 4.2

Το 29,3% των ερωτηθέντων ανήκει στην ηλικιακή ομάδα 18-30, στην επόμενη ηλικιακή ομάδα, 31-40 απάντησε το 41,3% των ερωτηθέντων, όπου αποτελεί και το μεγαλύτερο ποσοστό. Το 13,5% των ατόμων που απάντησαν είναι από 41-50 ετών, 51-60 ετών ήταν το 11,5% των ερωτηθέντων της παρούσας έρευνας. Στο υπόλοιπο 3,9% ανήκουν άτομα ηλικίας πάνω από τα 61 έτη.

3. Εκπαίδευση

Εκπαίδευση:
104 responses

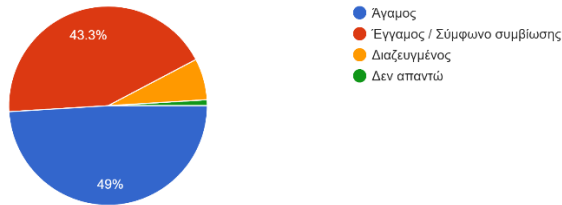
Εικόνα 4.3

Το 24% των ερωτηθέντων είναι απόφοιτοι δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, το 36,5% του δείγματος είναι πτυχιούχοι AEI-TEI, το 24% κάτοχοι μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών ενώ στο 14,4% είναι απόφοιτοι Τεχνικών Σχολών και ΙΕΚ. Στο μικρότερο ποσοστό 1,1% απάντησαν άτομα που κατέχουν διδακτορικά διπλώματα. Το μεγαλύτερο ποσοστό του δείγματος είναι απόφοιτοι

ανωτέρων σπουδών, καθιστώντας την έρευνα πιο αξιόπιστη, αφού οι ερωτήσεις απαιτούν αυξημένο μορφωτικό επίπεδο.

4.Οικογενειακή κατάσταση

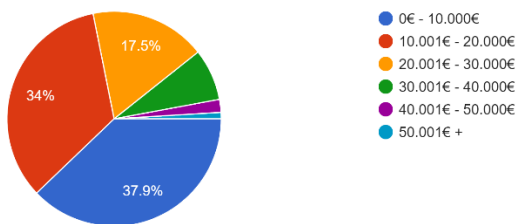
Οικογενειακή Κατάσταση:
104 responses

Το 49% των ερωτηθέντων όπου αποτελεί και το μεγαλύτερο ποσοστό ήταν άγαμοι, το 43,3% έγγαμοι ή διατηρούν κάποιο σύμφωνο συμβίωσης, το 6,7% διαζευγμένοι ενώ υπάρχει και ένα 1% που δεν θέλησε να απαντήσει τη σχετική ερώτηση.

5.Συνολικό Φορολογητέο Οικογενειακό Εισόδημα Έτους 2021

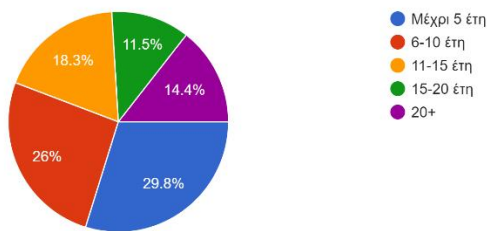
Συνολικό φορολογητέο οικογενειακό εισόδημα έτους 2021:
103 responses

Στο μεγαλύτερο ποσοστό, 37,9%, ανήκουν άτομα που το ετήσιο οικογενειακό εισόδημά τους για το έτος 2021 δεν ξεπερνά τις 10.000€, στην επόμενη εισοδηματική ομάδα 10.001€-20.000€ ανήκει το 34% των ερωτηθέντων, το 17,5% του δείγματος έχει εισοδήματα για τη χρήση 2021 από 20.001€-30.000€, το 7,8% έχει οικογενειακό εισόδημα μεταξύ του 30.001€-40.000€, το 1,9% 40.0001€-50.000€ και 1% απάντησε πως έχει εισοδήματα από 50.001€ και πάνω. Σύμφωνα με τα στοιχεία που δημοσίευσε η ΑΑΔΕ για τη χρήση 2021, το δείγμα φαίνεται να είναι αντιπροσωπευτικό καθώς καλύπτει όλες τις εισοδηματικές ομάδες.

6.Έτη απασχόλησης – Προϋπηρεσίας

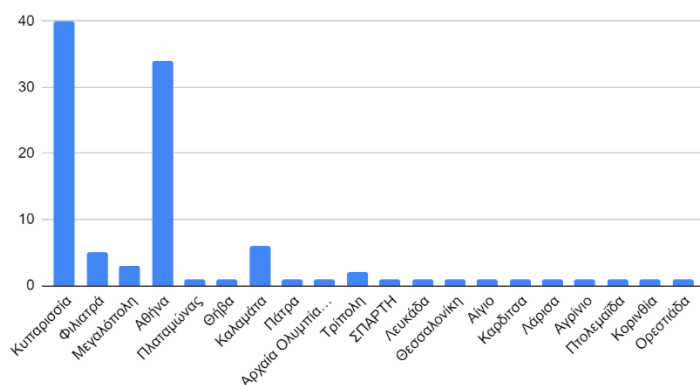
Έτη απασχόλησης/προϋπηρεσίας:
104 responses

Μέχρι 5 έτη εργασιακής εμπειρίας έχει το 29,8% των ερωτηθέντων, 6-10 έτη έχουν το 26%, 11-15 έτη απάντησε πως έχει το 18,3%, 15-20 έτη έχει το 11,5% το δείγματος και τέλος το 14,4% έχει προϋπηρεσία άνω των 20 ετών.

7.Σ ε ποια πόλη βρίσκεται η εργασία σας;

Σε ποια πόλη βρίσκεται η εργασία σας;

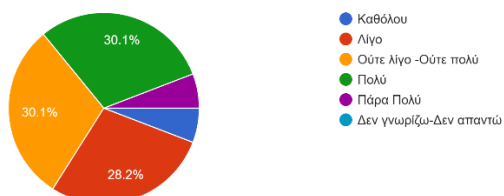

Το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτηθέντων 38,5% εργάζεται στην πόλη της Κυπαρισσίας, το 32,7% στην Αθήνα, 4,8% στην πόλη των Φιλιατρών, 5,8% στην Καλαμάτα, 2,9% στη Μεγαλόπολη, 1,9% στην Τρίπολη και με 1% εμφανίζονται οι πόλεις Αρχαία Ολυμπία, Σπάρτη, Πάτρα, Πτολεμαΐδα, Κορινθία, Ορεστιάδα, Λευκάδα, Θεσσαλονίκη, Θήβα, Πλαταμώνας, Αίγιο, Καρδίτσα, Λάρισα, Αργίνο. Η έρευνα επεκτάθηκε σε ένα μεγάλο μέρος της επικράτειας της Ελλάδας με κύριο λόγο την Κυπαρισσία και την Αθήνα, επομένως τα αποτελέσματα εκφράζουν τόσο την άποψη στις μεγαλουπόλεις όσο και στην περιφέρεια.

Δημοσιονομικά Προβλήματα και Φοροδιαφυγή

8.Γνωρίζετε τον τρόπο λειτουργίας του φορολογικού μας συστήματος;

Δημοσιονομικά προβλήματα και φοροδιαφυγή 8. Γνωρίζετε τον τρόπο λειτουργίας του φορολογικού μας συστήματος;
103 responses

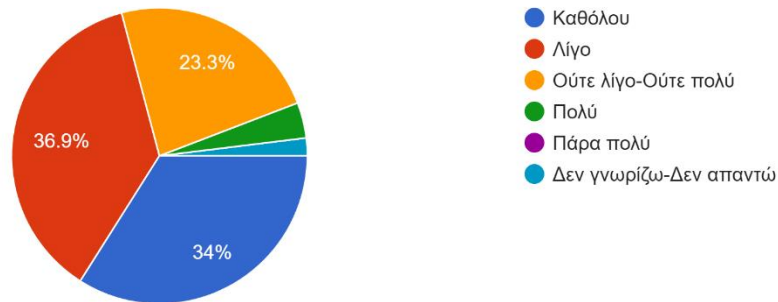

Το ποσοστό 5,8% του δείγματός μας δεν γνωρίζει καθόλου τον τρόπο λειτουργίας του φορολογικού μας συστήματος, ενώ το ίδιο ποσοστό 5,8% δηλώνει πως γνωρίζει πάρα πολύ καλά τον τρόπο που λειτουργεί το φορολογικό σύστημα στην Ελλάδα. Το 30,1% δηλώνει ούτε λίγο ούτε πολύ, το ίδιο ποσοστό 30,1% δηλώνει πως το γνωρίζει πολύ και το 28,2% δηλώνει πως το γνωρίζει λίγο.

9. Θεωρείτε ότι το φορολογικό σύστημα στην Ελλάδα είναι αποτελεσματικό;

Θεωρείτε ότι το φορολογικό σύστημα στην Ελλάδα είναι αποτελεσματικό;

103 responses

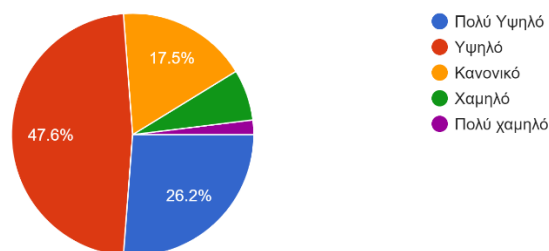

Το 34% των ατόμων που απάντησαν θεωρεί πως το φορολογικό σύστημα της χώρας δεν είναι καθόλου αποτελεσματικό. Το 36,9% το θεωρεί λίγο αποτελεσματικό, το 23,3% ούτε λίγο ούτε πολύ, το 3,9% πολύ και το 1,9% απάντησε πως δεν γνωρίζει. Κανείς από τους ερωτηθέντες δεν επέλεξε την επιλογή "πάρα πολύ".

10. Ποια είναι η γνώμη σας για τους συντελεστές της άμεσης και έμμεσης φορολογίας της χώρας μας;

Ποια είναι η γνώμη σας για τους συντελεστές της άμεσης και έμμεσης φορολογίας της χώρας μας;

103 responses

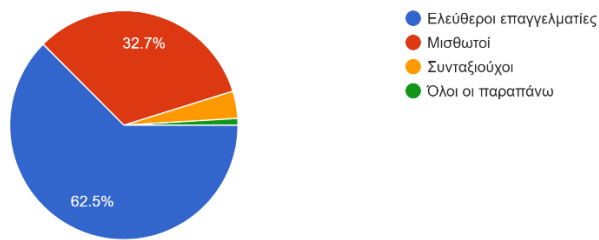

Το 47,6%, όπου αποτελεί και το μεγαλύτερο ποσοστό, θεωρεί τους συντελεστές φορολογίας στην Ελλάδα υψηλούς, το 26,2% τους θεωρεί πολύ υψηλούς, το 17,5% του δείγματος απαντά πως τους θεωρεί κανονικούς, το 6,8% τους θεωρεί χαμηλούς ενώ το 1,9% τους βρίσκει πολύ χαμηλούς.

11. Ποιοί κατά τη γνώμη σας σηκώνουν το μεγαλύτερο φορολογικό βάρος;

Ποιοι κατά τη γνώμη σας σηκώνουν το μεγαλύτερο φορολογικό βάρος;

104 responses

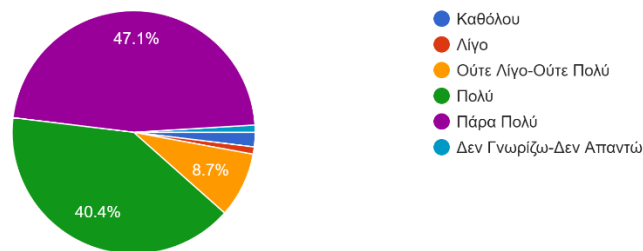

Το 62,5% των ερωτηθέντων απάντησε τους ελεύθερους επαγγελματίες, το 32,7% τους μισθωτούς, το 3,8% θεωρεί πως οι συνταξιούχοι σηκώνουν το μεγαλύτερο φορολογικό βάρος ενώ υπάρχει και 1% των ερωτηθέντων που θεωρεί πως όλοι επωμίζονται τα φορολογικά βάρη εξίσου.

12. Θεωρείτε ότι οι φορολογικοί συντελεστές ενθαρρύνουν τη φοροδιαφυγή-φοροαποφυγή;

Θεωρείτε ότι οι υψηλοί φορολογικοί συντελεστές ενθαρρύνουν την φοροδιαφυγή-φοροαποφυγή;

104 responses

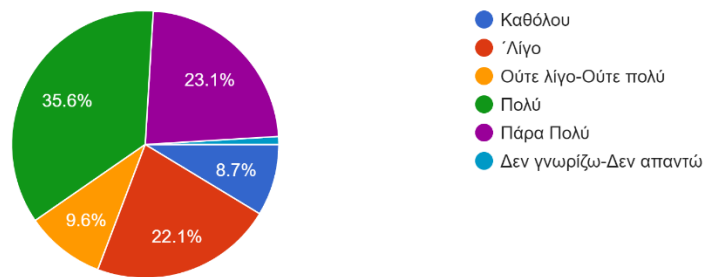

Το 87,5% των ερωτηθέντων θεωρεί ότι οι φορολογικοί συντελεστές συμβάλλουν πολύ έως πάρα πολύ στα φαινόμενα της φοροδιαφυγής-φοροαποφυγής. Το 8,7% πιστεύει πως ούτε λίγο ούτε πολύ οι φορολογικοί συντελεστές ενθαρρύνουν τη φοροδιαφυγή-φοροαποφυγή, το 1,9% θεωρεί πως δεν επηρεάζουν καθόλου, ενώ 1% των ερωτηθέντων πιστεύει πως επηρεάζουν λίγο. Απαντήσεις που ενισχύουν τη βιβλιογραφία και το συμπέρασμα πως οι υψηλοί φορολογικοί συντελεστές αποτελούν μία από τις αιτίες αυτών των φαινομένων.

13. Θεωρείτε ότι μια ενδεχόμενη μείωση του ΦΠΑ, θα μπορούσε να αποτελέσει έναν τρόπο αντιμετώπισης της φοροδιαφυγής-φοροαποφυγής;

Θεωρείτε ότι μια ενδεχόμενη μείωση του ΦΠΑ, θα μπορούσε να αποτελέσει έναν τρόπο αντιμετώπισης της φοροδιαφυγής-φοροαποφυγής;

104 responses

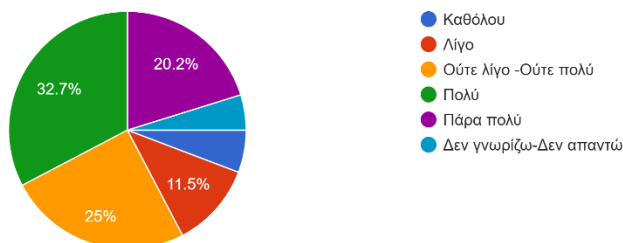

Αυτή η ερώτηση αποτελεί αντίστροφη ερώτηση της προηγούμενης η οποία έρχεται να επιβεβαιώσει το προηγούμενο συμπέρασμα. Αθροιστικά το 58,1% θεωρούν πως μια ενδεχόμενη μείωση στο ΦΠΑ θα επέφερε θετικά αποτελέσματα στη μείωση της φοροδιαφυγής-φοροαποφυγής, ενώ το 31,7 πιστεύει πως θα επηρέαζε από λίγο έως μέτρια. Μόνο το 8,7% πιστεύει σε καθόλου μεταβολή των φαινομένων φοροδιαφυγή-φοροαποφυγή σε περίπτωση μείωσης του ΦΠΑ.

14. Η επιχειρηματική ηθική επηρεάζει την φοροδιαφυγή-φοροαποφυγή των επιχειρήσεων;

Η επιχειρηματική ηθική επηρεάζει την φοροδιαφυγή-φοροαποφυγή των επιχειρήσεων;

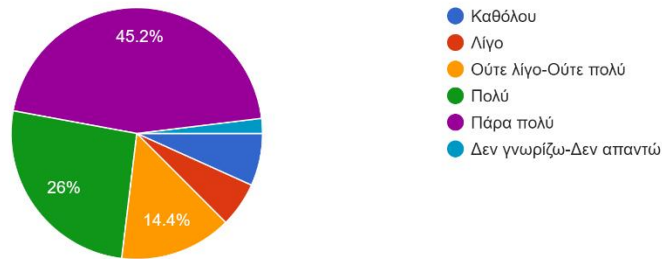
104 responses

Και σ' αυτή την ερώτηση οι απαντήσεις των ερωτηθέντων ενισχύουν τα συμπεράσματα της βιβλιογραφίας, που θέτουν την ηθική ως μία απ' τις αιτίες που ενισχύει το φαινόμενο της φοροδιαφυγής-φοροαποφυγής. Το 52,9% θεωρεί πως η επιχειρηματική ηθική παίζει πολύ μεγάλο ρόλο έως πάρα πολύ. Μόνο το 11,5% επέλεξε το "λίγο" και το 25% το "ούτε λίγο ούτε πολύ".

15. Κατά πόσο πιστεύετε βοηθά την φοροδιαφυγή η ατιμωρησία και η παραγραφή προστίμων;

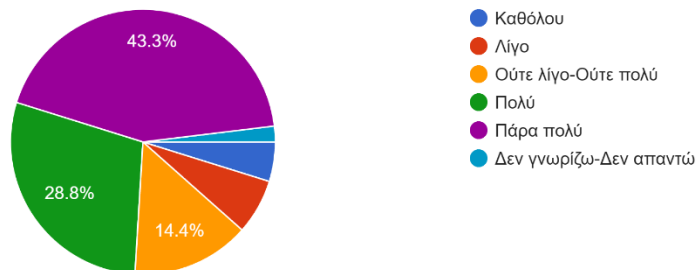
Κατά πόσο πιστεύετε βοηθά την φοροδιαφυγή η ατιμωρησία και η παραγραφή προστίμων;
104 responses

Το 71,2% θεωρεί πως το χαλαρό σύστημα που επικρατεί σε περίπτωση εντοπισμού της απάτης ενισχύει τη φοροδιαφυγή πολύ έως πάρα πολύ. Μόνο το 14,4% πιστεύει πως επηρεάζεται ούτε λίγο ούτε πολύ.

16. Κατά πόσο πιστεύετε βοηθά την φοροδιαφυγή το μεγάλο χρονικό διάστημα που απαιτείται για την απονομή δικαιοσύνης;

Κατά πόσο πιστεύετε βοηθά την φοροδιαφυγή το μεγάλο χρονικό διάστημα που απαιτείται για την απονομή δικαιοσύνης;
104 responses

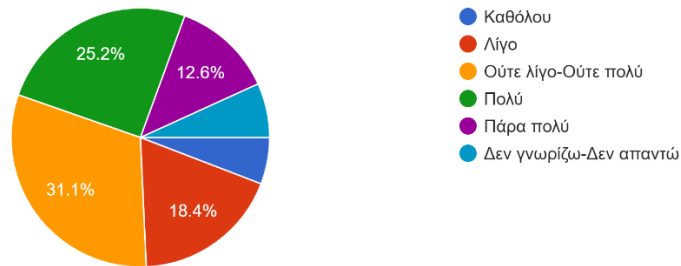

Η ερώτηση αυτή ενισχύει την προηγούμενη σχετικά με το πόσο χαλαρό είναι το σύστημα όταν διαπιστώνεται φοροδιαφυγή. Το 72,01% πιστεύει πως το μεγάλο χρονικό διάστημα που απαιτείται για την απονομή της δικαιοσύνης ενισχύει πολύ έως πάρα πολύ τη φοροδιαφυγή. Το ίδιο ακριβώς ποσοστό, 14,4%, με την προηγούμενη ερώτηση θεωρεί ότι επηρεάζει ούτε λίγο ούτε πολύ.

Περιστολή Φοροδιαφυγής

17. Πόσο αποτελεσματική θεωρείτε ότι είναι η κατάσχεση χρηματικών απαιτήσεων σε πιστωτικά ιδρύματα για τον περιορισμό της

Περιστολή φοροδιαφυγής 18. Πόσο αποτελεσματική θεωρείτε ότι είναι η κατάσχεση χρηματικών απαιτήσεων σε πιστωτικά ιδρύματα για τον περιορισμό της φοροδιαφυγής;
103 responses

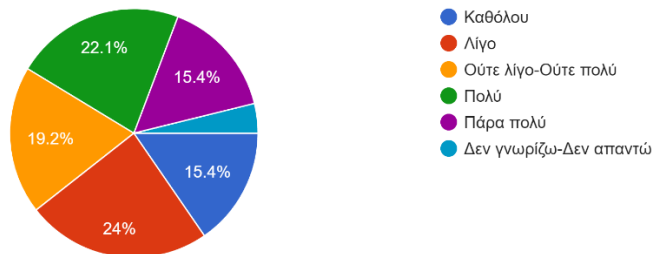

φοροδιαφυγής;

Η κατάσχεση χρημάτων από τραπεζικούς λογαριασμούς για το 31,1% των ερωτηθέντων θεωρείται πως θα επηρεάσει τη φοροδιαφυγή σε μέτριο βαθμό. Το 25,2% πιστεύει πως θα την περιορίσει πολύ ενώ μόνο το 12,6% πιστεύει ότι είναι ένα μέτρο που θα περιορίσει πάρα πολύ τη φοροδιαφυγή. Το 5,8% απ' την άλλη έχει την άποψη πως δεν θα την επηρεάσει καθόλου.

18. Πόσο αποτελεσματική θεωρείτε ότι είναι η κατάσχεση ακινήτων για τον περιορισμό της φοροδιαφυγής;

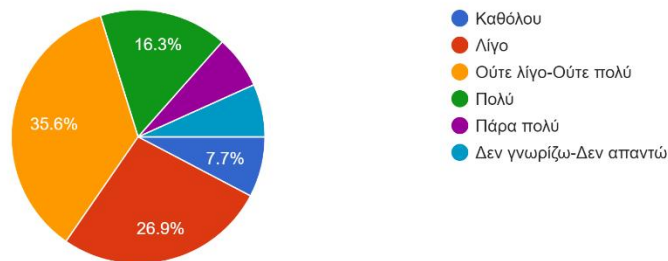
Πόσο αποτελεσματική θεωρείτε ότι είναι η κατάσχεση ακινήτων για τον περιορισμό της φοροδιαφυγής;
104 responses

Η κατάσχεση ακινήτων για τον περιορισμό της φοροδιαφυγής από το 24% των ατόμων που απάντησαν το ερωτηματολόγιο θεωρείται ένα μέτρο που θα επηρεάσει λίγο τη φοροδιαφυγή. Το 19,2% πιστεύει πως θα επηρεάσει ούτε λίγο ούτε πολύ ενώ το 22,1% είναι της απόψης ότι θα συμβάλει λίγο και το 15,4% πάρα πολύ.

19. Πόσο αποτελεσματικούς θεωρείτε τους τρόπους είσπραξης των οφειλών

Πόσο αποτελεσματικούς θεωρείτε τους τρόπους είσπραξης των οφειλών από την ΔΟΥ;
104 responses

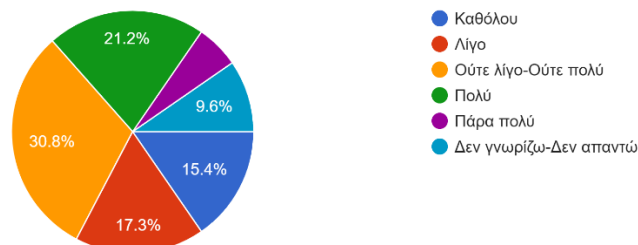

από την ΔΟΥ;

Οι τρόποι με τους οποίους γίνεται η είσπραξη των οφειλών από την εφορία θεωρείται από το 26,9% πως είναι λίγο αποτελεσματικοί, το 35,6% θεωρεί ότι είναι μέτρια αποτελεσματικοί και μόνο το 23% θεωρεί πως είναι πολύ έως πάρα πολύ αποτελεσματικοί. Το 7,7% δεν θεωρεί καθόλου αποτελεσματικούς τους τρόπους που το κράτους εισπράττει από τους φορολογούμενους.

20. Συμφωνείτε ότι η δημοσιοποίηση στοιχείων οφειλετών φυσικών και νομικών προσώπων για ποσό οφειλής άνω των 150.000€ (αρθ.42 Ν.4410/2016) βοήθησε στη ρύθμιση των οφειλών;

Συμφωνείτε ότι η δημοσιοποίηση στοιχείων οφειλετών φυσικών και νομικών προσώπων για ποσό οφειλής άνω των 150.000€ (αρθ.42 Ν.4410/2016) βοήθησε στη ρύθμιση των οφειλών;
104 responses

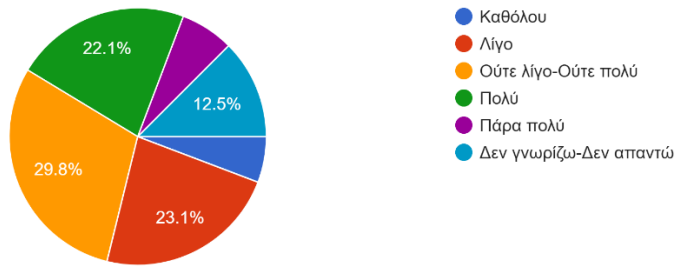

Η δημοσιοποίηση των στοιχείων όσων οφείλουν πάνω από 150.000€ κατά το 30,8% των ερωτηθέντων θεωρείται ένα μέτρο που επηρεάζει ούτε λίγο ούτε πολύ τους φορολογούμενους ώστε να ρυθμίσουν τα χρέη τους. Το 17,3% πιστεύει ότι επηρεάζει λίγο ενώ το 21,2% πιστεύει πως παίζει πολύ ρόλο και μόνο το 5,8% το πιστεύει πάρα πολύ. Απ' την άλλη το αρκετά σημαντικό ποσοστό 15,4% θεωρεί ότι δεν επηρεάζει καθόλου την είσπραξη οφειλών αυτό το μέτρο.

21. Θεωρείτε ότι ο Ν 4446/2016 με το άρθρο του για την οικειοθελή αποκάλυψη φορολογητέας ύλης βοήθησε τους φορολογούμενους να

δηλώσουν και να φορολογηθούν για τα εισοδήματα που απέκρυσαν;

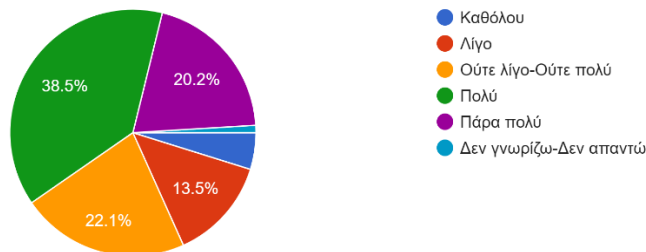
Θεωρείτε ότι ο Ν 4446/2016 με το άρθρο του για την οικειοθελή αποκάλυψη φορολογητέας ύλης βοήθησε τους φορολογούμενους να δηλώσου...ολογηθούν για τα εισοδήματα που απέκρυσαν;
104 responses

Ο νόμος που θεσπίστηκε προκειμένου οι φορολογούμενοι να εμφανίσουν φορολογητέα οικονομικά στοιχεία που είχαν αποκρύψει στο παρελθόν θεωρήθηκε από το 29,8% των ερωτηθέντων ότι παρότρυνε μέτρια τους φορολογούμενους ώστε να εμφανίσουν τα πραγματικά τους οικονομικά στοιχεία. Το 23,1% πιστεύει πως επηρέασε λίγο το 5,8% καθόλου ενώ το 22,1 και το 6,7% πολύ και πάρα πολύ αντίστοιχα.

22. Θεωρείτε ότι η μείωση των φορολογικών συντελεστών συμβάλει στην μείωση της φοροδιαφυγής-φοροαποφυγής;

Θεωρείτε ότι η μείωση των φορολογικών συντελεστών συμβάλει στην μείωση της φοροδιαφυγής-φοροαποφυγής;
104 responses

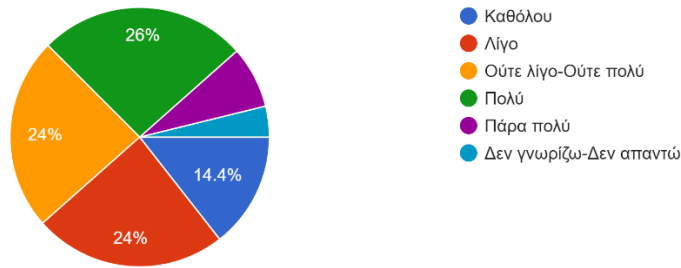

Το 58,7% θεωρεί πως μια ενδεχόμενη μείωση των φορολογικών συντελεστών θα είχε την ανάλογη μείωση στη φοροδιαφυγή-φοροαποφυγή. Το 20,2% πιστεύει πως η μείωση των φορολογικών συντελεστών θα επηρεάσει πάρα πολύ ενώ το 22,1% θεωρεί πως θα επηρεάσει ούτε λίγο ούτε πολύ. Οι απαντήσεις αυτές ενισχύουν την ερώτηση 11 όπου οι ερωτηθέντες θεωρούν πως οι φορολογικοί συντελεστές συμβάλλουν στην αύξηση της φοροδιαφυγής.

23. Θεωρείτε ότι η παροχή κινήτρων και φοροελαφρύνσεων στις επιχειρήσεις που επλήγησαν από τον COVID 19 συνέβαλαν στην αντιμετώπιση της φοροδιαφυγής;

Θεωρείτε ότι η παροχή κινήτρων και φοροελαφρύνσεων στις επιχειρήσεις που επλήγησαν από τον COVID 19 συνέβαλαν στην αντιμετώπιση της φοροδιαφυγής;

104 responses

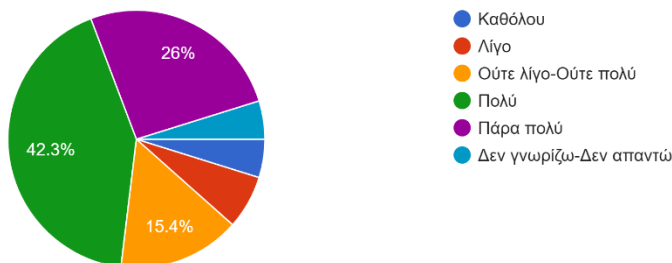

Η ερώτηση αυτή φαίνεται να δίχασε τους ερωτηθέντες ανάμεσα στο λίγο και στο ούτε λίγο ούτε πολύ με 24% αλλά και στο πολύ με 26%. Λίγοι είναι αυτοί, το 7,7%, που πιστεύουν ότι οι φοροελαφρύνσεις και τα κίνητρα που παρείχε το κράτος κατά την πανδημία συνέβαλαν στο φαινόμενο της φοροδιαφυγής πάρα πολύ. Το 14.4% πιστεύει ότι αυτές οι παροχές δεν ωφέλησαν καθόλου.

24. Θεωρείτε ότι η ενεργειακή κρίση συμβάλει στην αύξηση των φαινομένων της φοροδιαφυγής/φοροαποφυγής;

Θεωρείτε ότι η ενεργειακή κρίση συμβάλει στην αύξηση των φαινομένων της φοροδιαφυγής/φοροαποφυγής;

104 responses

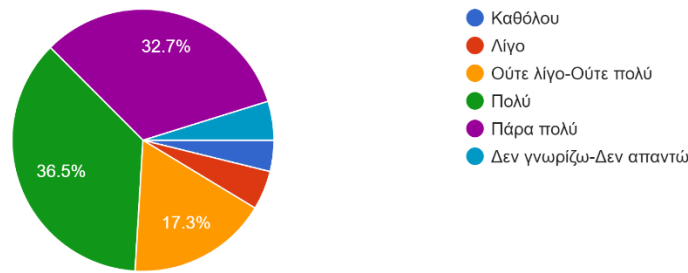
Η ενεργειακή κρίση φαίνεται να θεωρείται από τη πλειοψηφία των ερωτηθέντων ως σημαντικός παράγοντας αύξηση του φαινομένου καθώς το 68,3% πιστεύει ότι επηρεάζει πολύ έως πάρα πολύ.

25. Θεωρείτε ότι ο υψηλός ρυθμός πληθωρισμού θα συμβάλει στην αύξηση των φαινομένων της φοροδιαφυγής/φοροαποφυγής;

Θεωρείτε ότι ο υψηλός ρυθμός πληθωρισμού θα συμβάλει στην αύξηση των φαινομένων της φοροδιαφυγής/φοροαποφυγής;

104 responses

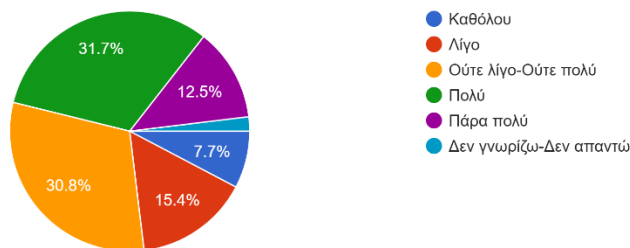

Ο υψηλός ρυθμός πληθωρισμού σύμφωνα με τους ερωτηθέντες, 69,2%, θα επηρεάσει πολύ έως πάρα πολύ την αύξηση της φοροδιαφυγής-φοροαποφυγής. Το 17,3% πιστεύει ότι θα συμβάλλει ούτε λίγο ούτε πολύ, ενώ το 6,7% και το 4,8% λίγο και καθόλου αντίστοιχα.

26. Θεωρείτε ότι η σημαντική ενίσχυση του αριθμού των επιτόπιων ελέγχων στις επιχειρήσεις από υπαλλήλους της ΑΑΔΕ συμβάλει στην περιστολή του φαινομένου της φοροδιαφυγής;

Θεωρείτε ότι η σημαντική ενίσχυση του αριθμού των επιτόπιων ελέγχων στις επιχειρήσεις από υπαλλήλους της ΑΑΔΕ συμβάλει στην περιστολή του φαινομένου της φοροδιαφυγής;

104 responses

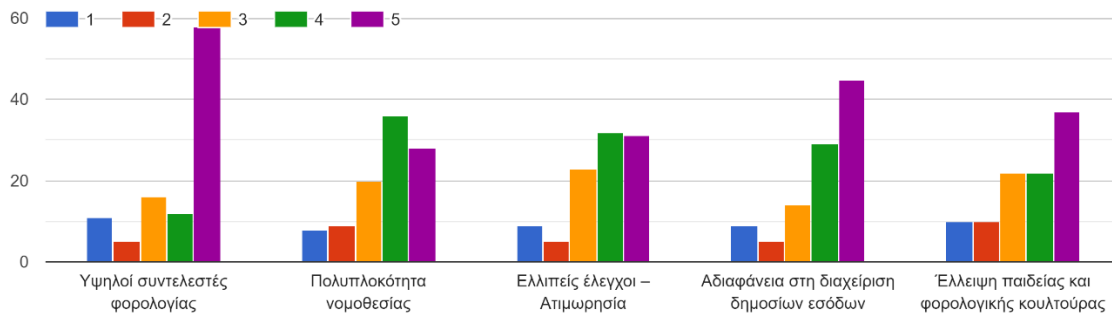

Η ερώτηση φαίνεται να δίχασε τους ερωτηθέντες του ερωτηματολογίου, καθώς το 31,% θεωρεί πως οι επιτόπιοι έλεγχοι θα συμβάλλουν πολύ στη μείωση των φαινομένων φοροδιαφυγής-φοροαποφυγή, ενώ το 30,8% πιστεύει πως θα επηρεάσει ούτε λίγο ούτε πολύ. Μόνο το 12,5% πιστεύει πως οι επιτόπιοι έλεγχοι θα συμβάλλουν πάρα πολύ σε αντίθεση με το 7,7% που θεωρεί ότι δεν θα έχουν κανένα αποτέλεσμα.

27. Συμφωνείτε ότι οι κατωτέρω συνθήκες αποτελούν λόγους υψηλής φορολογικής παραβατικότητας (Συμπληρώστε τους αριθμούς 1 έως 5, όπου 1 - Διαφωνώ απόλυτα, 2 - Διαφωνώ μερικώς, 3 - Ούτε Συμφωνώ ούτε Διαφωνώ, 4 - Συμφωνώ μερικώς, 5 - Συμφωνώ

απόλυτα);

Συμφωνείτε ότι οι κατωτέρω συνθήκες αποτελούν λόγους υψηλής φορολογικής παραβατικότητας (Συμπληρώστε τους αριθμούς 1 έως 5, όπου 1 - Διαφων...ιαφωνώ, 4 - Συμφωνώ μερικώς, 5 - Συμφωνώ απόλυτα)

α) Για τους Υψηλούς συντελεστές φορολογίας το 58% των ερωτηθέντων συμφωνεί απόλυτα πως αποτελούν λόγο υψηλής παραβατικότητας, το 12% συμφωνεί μερικώς ενώ το 16% διαφωνεί μερικώς έως απόλυτα.

β) Για την Πολυπλοκότητα της νομοθεσίας το 64% συμφωνεί μερικώς έως απόλυτα, το 20% ούτε συμφωνεί ούτε διαφωνεί ενώ μόνο το 8% διαφωνεί απόλυτα.

γ) Για τους Έλλειψις ελέγχους και την Ατιμωρησία το 63% δήλωσε πως συμφωνεί μερικώς έως απόλυτα, το 23% δεν συμφωνεί ούτε διαφωνεί και ένα μικρό ποσοστό, 14% διαφωνεί μερικώς έως απόλυτα.

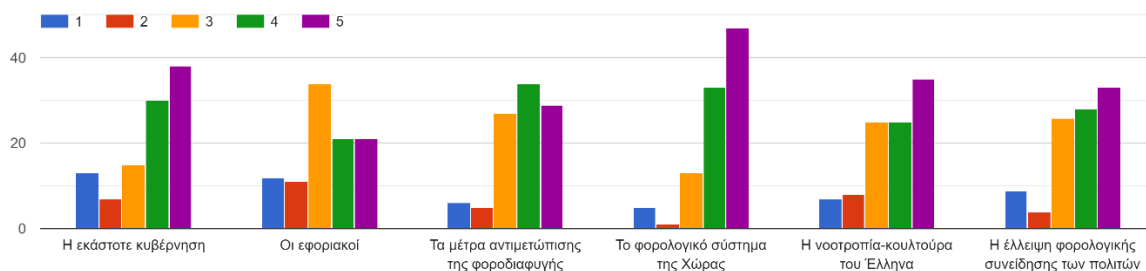
δ) Για την Αδιαφάνεια στη διαχείριση των δημοσίων εσόδων το 45% δήλωσε πως συμφωνεί απόλυτα, το 29% πως συμφωνεί μερικώς ενώ μόνο το 9% διαφώνησε απόλυτα.

ε) Για την Έλλειψη παιδείας και φορολογικής κουλτούρας το 37% των ερωτηθέντων δήλωσε πως συμφωνεί απόλυτα, το 22% ούτε συμφωνεί ούτε διαφωνεί, πάλι σε ποσοστό 22% οι ερωτηθέντες συμφωνούν μερικώς ενώ το υπόλοιπο 20% διαφωνεί πλήρως ή και μερικώς.

Σύμφωνα με τους ερωτηθέντες, οι πιο σημαντικοί λόγοι που πιστεύουν ότι οδηγούν τους φορολογούμενους στην παραβατικότητα είναι η υψηλή φορολογία και η αδιαφάνεια των δημοσίων εσόδων και έπειτα η πολυπλοκότητα της νομοθεσίας, η έλλειψη αυστηρού συστήματος ελέγχου και τιμωρίας και η έλλειψη παιδείας και φορολογικής κουλτούρας.

28. Σε ποιο βαθμό θεωρείτε ότι ευθύνονται οι ακόλουθοι για το μέγεθος της φορολογικής παραβατικότητας; (Συμπληρώστε τους αριθμούς 1 έως 5, όπου 1 - Καθόλου, 2 - Λίγο, 3 - Ούτε λίγο, ούτε πολύ, 4 - Πολύ, 5 - Πάρα πολύ)

Σε ποιο βαθμό θεωρείτε ότι ευθύνονται οι ακόλουθοι για το μέγεθος της φορολογικής παραβατικότητας; (Συμπληρώστε τους αριθμούς 1 έως 5, όπου 1 - Καθόλου, 2 - Λίγο, 3 - Ούτε λίγο, ούτε πολύ, 4 - Πολύ, 5 - Πάρα πολύ)

α) Η εκάστοτε κυβέρνηση με ποσοστό 68% δηλώθηκε από τους ερωτηθέντες και θεωρείται πολύ έως πάρα πολύ υπεύθυνη για τον βαθμό παραβατικότητας, ενώ το 13% δεν τους θεωρεί καθόλου υπεύθυνους.

β) Για τους εφοριακούς δήλωσαν πως τους θεωρούν ούτε λίγο ούτε πολύ υπεύθυνους με ποσοστό 34%, ενώ το 42% τους θεωρεί πολύ έως πάρα πολύ υπεύθυνους και το 11% καθόλου υπεύθυνους.

γ) Τα μέτρα αντιμετώπισης της φοροδιαφυγής σύμφωνα με τις απαντήσεις των ερωτηθέντων, 63%, θεωρούνται πολύ έως πάρα πολύ σημαντικά για το βαθμό ύπαρξης της παραβατικότητας, το 27% πιστεύει πως τα μέτρα επηρεάζουν ούτε λίγο ούτε πολύ και το 11% πιστεύει από καθόλου έως λίγο.

ε) Για το φορολογικό σύστημα της χώρας το 80% πιστεύει ότι ευθύνεται πολύ έως πάρα πολύ, το 13% πιστεύει πως ευθύνεται ούτε λίγο ούτε πολύ και το 5% καθόλου.

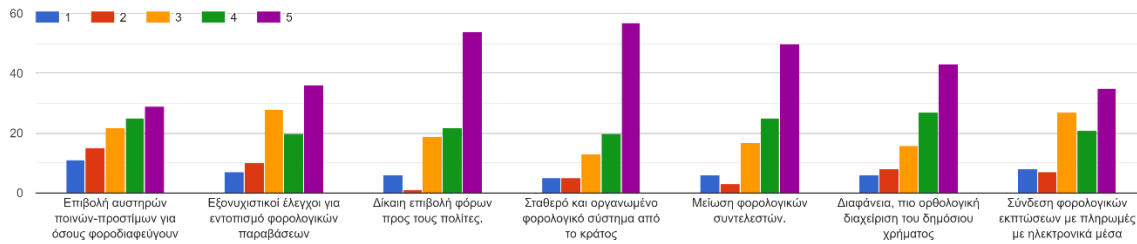
στ) Για τη νοοτροπία-κουλτούρα του Έλληνα το 60% πιστεύει πολύ έως πάρα πολύ, το 25% ούτε λίγο ούτε πολύ ενώ το 15% θεωρεί πως ευθύνεται από καθόλου έως λίγο.

ζ) Για την έλλειψη φορολογικής συνείδησης των πολιτών το 61% πιστεύει πως ευθύνεται πολύ έως πάρα πολύ, το 26% ούτε λίγο ούτε πολύ και μόλις το 9% δήλωσε πως δεν ευθύνεται καθόλου.

Συμπερασματικά, σύμφωνα με τους ερωτηθέντες, το φορολογικό σύστημα της χώρας είναι ο πιο σημαντικός λόγος του μεγέθους της παραβατικότητας και έπειτα ακολουθούν η εκάστοτε κυβέρνηση, τα μέτρα αντιμετώπισης της φοροδιαφυγής, η έλλειψη φορολογικής συνείδησης των πολιτών, η νοοτροπία-κουλτούρα του Έλληνα και στο τέλος οι εφοριακοί. Το αποτέλεσμα συνάδει με τη βιβλιογραφία και με όσα οι ερωτηθέντες έχουν δηλώσει παραπάνω.

29. Σε ποιο βαθμό θεωρείτε ότι τα ακόλουθα μέτρα θα μπορούσαν να συμβάλλουν στην αντιμετώπιση της φορολογικής παραβατικότητας; (Συμπληρώστε τους αριθμούς 1 έως 5, όπου 1 - Καθόλου, 2 - Λίγο, 3 - Ούτε λίγο, ούτε πολύ, 4 - Πολύ, 5 - Πάρα πολύ)

Σε ποιο βαθμό θεωρείτε ότι τα ακόλουθα μέτρα θα μπορούσαν να συμβάλουν στην αντιμετώπιση της φορολογικής παραβατικότητας; (Συμπληρώστε τους αριθμούς 1 έως 5, όπου 1 - Καθόλου, 2 - Λίγο, 3 - Ούτε λίγο, ούτε πολύ, 4 - Πολύ, 5 - Πάρα πολύ)

α) Για την επιβολή αυστηρών προστίμων και ποινών οι απόψεις μοιράστηκαν καθώς το 54% δήλωσε πως το θεωρεί πολύ έως πάρα πολύ σημαντικό μέτρο για την αντιμετώπιση της παραβατικότητας, το 22% δήλωσε ούτε λίγο ούτε πολύ ενώ το 26% δήλωσε καθόλου έως λίγο.

β) Οι εξονυχιστικοί έλεγχοι θεωρήθηκαν από τους ερωτηθέντες 56% πολύ έως πάρα πολύ σημαντικοί, 28% ούτε λίγο ούτε πολύ και 17% καθόλου έως λίγο σημαντικοί.

γ) Η δίκαιη επιβολή των φόρων με ποσοστό 76% δηλώθηκε ως πολύ έως πάρα πολύ σημαντικό μέτρο ως προς την περιστολή της παραβατικότητας και μόνο το 7% δήλωσε λίγο έως καθόλου.

δ) Για το σταθερό και οργανωμένο φορολογικό σύστημα πάλι η πλειοψηφία δήλωσε με 77% το πολύ και το πάρα πολύ, το 13% το ούτε λίγο ούτε πολύ και το 10% το καθόλου έως λίγο.

ε) Για τη μείωση των φορολογικών συντελεστών το 75% πιστεύει πως θα συμβάλλει πολύ έως πάρα πολύ στην αντιμετώπιση της φοροδιαφυγής, το 17% πιστεύει ούτε λίγο ούτε πολύ ενώ το 9% θεωρεί πως θα επηρεάσει λίγο ή και καθόλου.

στ) Για τη διαφάνεια-πιο ορθολογική διαχείριση του δημοσίου χρήματος το 70% πιστεύει πως θα επηρεάσει πολύ έως πάρα πολύ τον βαθμό της φοροδιαφυγής, το 16% ούτε λίγο ούτε πολύ και το 14% καθόλου έως λίγο.

ζ) Η σύνδεση φορολογικών εκπτώσεων για πληρωμές με ηλεκτρονικά μέσα δηλώθηκε από το 56% ως πολύ έως πάρα πολύ σημαντικό μέτρο, από το 27% ούτε λίγο ούτε πολύ και από το 15% λίγο έως καθόλου.

Το συμπέρασμα και σ' αυτή την ερώτηση είναι πως οι φόροι παίζουν ουσιαστικό ρόλο καθώς η δίκαιη επιβολή τους, το ύψος της φορολογίας αλλά και η σταθερότητα του συστήματος μπορούν να αντιμετωπίσουν σε μεγάλο βαθμό το πρόβλημα της φοροδιαφυγής, σύμφωνα με τους ερωτηθέντες.

Κεφάλαιο 5

Συμπεράσματα-Προτάσεις

Ένα δίκαιο και σταθερό φορολογικό σύστημα δυναμώνει τη σχέση του πολίτη με το κράτος εξασφαλίζοντας μία αμοιβαία εμπιστοσύνη που θα έχει ως αποτέλεσμα την ευημερία και των δύο συμβαλλόμενων. Στην παρούσα έρευνα, μελετώντας τη διαχρονική εξέλιξη του φορολογικού συστήματος της χώρας διαπιστώνουμε πως το κράτος όχι μόνο δεν παρέχει ασφάλεια και εμπιστοσύνη στους φορολογούμενους αλλά αντιθέτως τους ωθεί στην παρανομία. Το διαχρονικά ασταθές οικονομικό περιβάλλον με τους ολοένα αυξανόμενους φόρους προκαλεί φυσικά και νομικά πρόσωπα ώστε να επινοήσουν τρόπους προκειμένου να αποφύγουν την πολύ υψηλή φορολόγηση. Γι' αυτό άλλωστε η φοροδιαφυγή δεν αποτελεί σύγχρονο πρόβλημα, αλλά συναντάται από την αρχή της οικονομικής δραστηριότητας.

Όπως διαπιστώθηκε στην παρούσα μελέτη αλλά και σε άλλες ήδη υπάρχουσες μελέτες το μεγαλύτερο ποσοστό των εσόδων του ελληνικού κράτους προέρχεται από τους έμμεσους φόρους, οι οποίοι απευθύνονται σε όλους τους πολίτες ανεξαρτήτου εισοδηματικού κριτηρίου και κατά συνέπεια δεν αποτελούν δίκαιο τρόπο φορολόγησης. Έτσι οι πολίτες τείνουν να αποκρύπτουν μέρος το εισοδήματος τους καταλήγοντας κάθε χρόνο το κράτος να σημειώνει όλο και περισσότερα διαφυγόντα έσοδα.

Απ' την άλλη, η υγειονομική κρίση και ο φόβος εξάπλωσης της νόσου COVID-19 ανάγκασε τους πολίτες να εξοικειωθούν με τα ηλεκτρονικά μέσα πληρωμής ανοίγοντας νέους ορίζοντες ως προς την αντιμετώπιση του φαινομένου. Το ήδη υπάρχον καθεστώς ηλεκτρονικών πληρωμών ενισχύθηκε εν μέσω της πανδημίας συμβάλλοντας στη μείωση των φοροδιαφυγής ΦΠΑ. Έτσι, κι αφού η τεχνολογία έχει αρχίσει να καταλαμβάνει όλο και περισσότερο έδαφος είτε μέσω της αυτόματης αποστολής των οικονομικών δεδομένων των επιχειρήσεων είτε ακόμα και με την ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των κρατών η φοροδιαφυγή τείνει να ελαττωθεί σημαντικά.

Στα πλαίσια αυτής της έρευνας προκειμένου να μελετηθεί το πρόβλημα διεξοδικά διεξήχθη μια εμπειρική έρευνα η οποία πραγματοποιήθηκε μέσω ερωτηματολογίου. Τα ευρήματα της έρευνας ήρθαν να ενισχύσουν τη βιβλιογραφία, όπου η πλειοψηφία των ερωτηθέντων υποστηρίζει πως το συνεχές μεταβαλλόμενο φορολογικό σύστημα, οι υψηλοί φόροι, η ατιμωρησία, η επιχειρηματική ηθική και κουλτούρα των φορολογούμενων είναι οι πιο σημαντικοί λόγοι που κρατούν τη χώρα μας στις πρώτες θέσεις της παγκόσμιας κατάταξης αυτού του φαινομένου.

Το φαινόμενο φαίνεται να γίνεται ακόμη εντονότερο σε περιόδους όπου η χώρα είναι ευάλωτη και το οικονομικό περιβάλλον ασταθές. Η ανασφάλεια για την επόμενη μέρα καθώς και η διαχρονική νοοτροπία που χαρακτηρίζει τους περισσότερους Έλληνες πολίτες, “να εξαπατήσουν

το κράτος γιατί όλοι αυτό κάνουν”, εντείνει το πρόβλημα και δυσχεραίνει ακόμη περισσότερο την οικονομική θέση της χώρας.

Κατά συνέπεια, προκειμένου να εξαλειφθεί αυτό το πρόβλημα των τριών διαστάσεων, φοροδιαφυγή-φοροαποφυγή-παραοικονομία, απαραίτητη προϋπόθεση είναι να επιλυθεί το πρόβλημα από τη ρίζα του. Το κράτος οφείλει να διδάσκει, να ενημερώνει και να καθοδηγεί τους πολίτες του ως προς τα οικονομικά. Διδάσκοντας το φορολογικό σύστημα ήδη από τη σχολική ηλικία, ενημερώνοντας για τη διαχείριση των χρημάτων, πού και πώς αξιοποιούνται τα δημόσια έσοδα και καθοδηγώντας τους πολίτες στη φορολογική ηθική, θα επιτευχθεί ο στόχος της καταπολέμησης των φαινομένων για ένα πιο αξιοκρατικό κράτος με ευημερία.

Σε επόμενες μελέτες προτείνεται να μελετηθούν οι τρόποι που θα δώσουν τον έναυσμα στον Έλληνα πολίτη ώστε να εμπιστευθεί τα χρήματά του στο κράτος, να τα επενδύσει χωρίς να αισθάνεται ανασφάλεια και αβεβαιότητα.

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:

Ελληνική Βιβλιογραφία:

- ❖ Αποστολάτος Ευαγγελινός, Φοροδιαφυγή και προτάσεις καταπολέμησής της, 2020
- ❖ Αποστολίδου Παναγιώτα, 2022
- ❖ Βασιλεία-Μαρία Βουγιατζή, Σοφία Δεληπάλλα, Χάρρυ Παπαπανάγος, Η ΠΑΡΑΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ, 1980-2020, 2022
- ❖ Γαλιώτος Κωνσταντίνος, 2015 <https://www.arcadiaportal.gr/news/i-paraoikonomia-stin-ellada-kai-stin-ee> (ανάκτηση 19/07/2023)
- ❖ Γενικό Λογιστήριο Κράτους
- ❖ Γεωργακόπουλος Θ. (2005). Εισαγωγή στη Δημόσια Οικονομική, Μπένου, Αθήνα.
- ❖ Γιαννόπουλος Βασίλειος, Φορολογική Λογιστική βασισμένη στον ΚΦΕ, τον ΚΦΔ, τον ΚΦΠΑ και τα ΕΛΠ, ΚΑΛΛΙΠΟΣ, ΑΝΟΙΚΤΕΣ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ, 2022, <https://repository.kallipos.gr/bitstream/11419/8578/4/271-GIANNOPOULOS-Tax-Accounting.pdf>
- ❖ Δήμου Ιωάννα, Φοροδιαφυγή και οικονομικό έγκλημα, 2023
- ❖ Διακομιχάλης 2019,
- ❖ διαΝΕΟσις, 2018, σελ.33
- ❖ Επαγγελματικό Επιμελητήριο Αθηνών, <https://www.eea.gr/arthra-eea/sta-e40-dis-etisios-i-paraoikonomia-stin-ellada/> (ανάκτηση 18/07/2023)
- ❖ ΘΟΔΩΡΗΣ ΓΕΩΡΓΑΚΟΠΟΥΛΟΣ, 2016, https://www.dianeosis.org/2016/06/tax_evasion_in_greece/ (ανάκτηση 24/07/2023)
- ❖ Κουνάδης Διονύσιος, 2005
- ❖ Κουνούκλα Παναγιώτα, Η φορολογία εισοδήματος φυσικών προσώπων στην Ελλάδα, Αθήνα 2006
- ❖ Λιάσκος Δημήτριος, 2021 «ΔΗΜΟΣΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ» Τα φαινόμενα της φοροδιαφυγής και παραοικονομίας στην Ελλάδα
- ❖ Λιάσκος Δημήτριος, Τα φαινόμενα της φοροδιαφυγής και παραοικονομίας στην Ελλάδα, 2021
- ❖ Μαρέδης Παναγιώτης, Φορολογικό σύστημα στην Ελλάδα, διαχρονική εξέλιξη, ανάλυση και κριτική, 2019
- ❖ Μπάρμπας Ν., Η Φοροαποφυγή από νομικής και ηθικής θεώρησης, σε ΔΦΝ 2009, σελ. 1541-1547
- ❖ Νάστας, ΤΟ ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΔΙΑΚΡΙΣΗΣ ΑΝΑΜΕΣΑ ΣΤΗΝ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΠΑΡΑΟΙΚΟΝΟΜΙΑ, σελ.68, -Journal of Science & Technology (e-JST)
- ❖ Νιφορόπουλος Κωνσταντίνος, Ωρίων Α.Ε., «Accountancy Greece (Ag)», Η Ιστορία της φορολογίας στην Ελλάδα, <https://www.accountancygreece.gr/i-istoria-tis-forologias-stin-ellada-k/>
- ❖ Ράπανος, Β.Θ. και Καπλάνογλου, Γ. (2014). «Φορολογία και οικονομική ανάπτυξη Η περίπτωση της Ελλάδας», στο Μασουράκης, Μ. και Γκόρτσος, Χρ. (επιμ.), Ανταγωνιστικότητα για Ανάπτυξη: Προτάσεις Πολιτικής, Αθήνα: Ελληνική Ένωση Τραπεζών.
- ❖ Σπανός Ευάγγελος, 2018, Φοροδιαφυγή και Οικονομική Μεγέθυνση, ΣΧΟΛΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
- ❖ Τράπεζα Ελλάδος, Ομιλία του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος Γιάννη Στουρνάρα στην Ακαδημία Φορολογίας και Λογιστικής του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Δημοσίου Δικαίου με τίτλο: «Προτάσεις Φορολογικής Πολιτικής», (<https://www.bankofgreece.gr/enimerosi/grafeio-tyrou/anazhthsh-enhmerwsewn/enhmerwseis?announcement=8b9a3ff4-f3fc-457f-8ca0-11fd4f477502>)
- ❖ Τράπεζα Ελλάδος, 2020
- ❖ Τράπεζα της Ελλάδος 2016
- ❖ Φλώρος Α. (2010). Φορολογική Λογιστική, Σύγχρονη Εκδοτική, Αθήνα
- ❖ Φορτσάκης Θ. και Σαββαΐδου Κ. (2013). Φορολογικό Δίκαιο, Δ' Έκδοση, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα.
- ❖ Χρήστου Δ. Μπάρμπα. “Η ΦΟΡΟΑΠΟΦΥΓΗ”, ΔΗΜΟΚΡΕΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΡΑΚΗΣ ΝΟΜΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΤΜΗΜΑ ΝΟΜΙΚΗΣ Π.Μ.Σ. ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ, 2021
- ❖ Ψαρούκης 2019

Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία:

- ❖ Ahmed Emadeldin Yamen, Tax evasion, corruption and COVID-19 health risk exposure: across country analysis, Department of Accounting, American University of the Middle East, Kuwait and Faculty of Business, Ain Shams University, Cairo, Egypt
- ❖ Brondolo, J. (2009). Collecting taxes during an economic crisis: challenges and policy options, IMF Staff Position Note (17)
- ❖ Friedrich Schneider, Development of the Shadow Economy of 36 OECD Countries over 2003 - 2021: Due to the Corona Pandemic a Strong Increase in 2020 and a Modest Decline in 2021, International Scholars Journals, Article, 2021
- ❖ Kelmason, B., Kirabaeva, K., Medina, L., 2021. "Europe's Shadow Economies: Estimating Size and Outlining Policy Options" in Delechat, C., Medina, L., (eds), The global Informal Workforce: Priorities for inclusive growth. Washington, DC: International Monetary Fund, pp.71-85
- ❖ Medina, L., Schneider, F., 2018. Shadow Economies Around the World: What Did We Learn Over the Last 20 Years?. IMF Working Paper No.18/17.
- ❖ Nicholas Karavitis*, Kosmas Paipetis and Maria Priniotaki: Tax collection gaps and overdue tax debts: Greece, 2000-2019, Department of Public Administration, School of Economy and Public Administration, Panteion University of Social and Political Sciences, Athens, Greece, 2022
- ❖ Petros Lagios, 2023, The evolution of tax revenues in Greece
- ❖ and the effect of Covid-19, School of Social Sciences Master in Business Administration (MBA)
- ❖ Raouf, E. (2022). The impact of financial inclusion on tax revenue in EMEA countries: A threshold regression approach, *Borsa Istanbul Review*, V. 22, Issue 6, 1158-1164
- ❖ Theodore Pelagidis, Michael Mitsopoulos, Who's to blame for Greece, third edition, palgrave macmilan, 2021
- ❖ Vat Gap in the EU, Report 2022, European Commission
- ❖ Kammas-Sarantides, Democratisation and tax structure: Greece versus Europe from a historical perspective, GreeSE Paper No.108 Hellenic Observatory Papers on Greece and Southeast Europe, 2017
- ❖ Shaw, S. (1975). The Nineteenth-Century Ottoman Tax Reforms and Revenue System. *International Journal of Middle East Studies*, 6, 421-459
- ❖ McGowan, B. (1981). *Economic Life in Ottoman Europe: Taxation, trade, and the struggle for land, 1600-1800*. Cambridge University Press
- ❖ Karayiannis, Anastassios & Aristides N. Hatzis. 2012. "Morality, Social Norms and the Rule of Law as Transaction Cost-Saving Devices: The Case of Ancient Athens." *European Journal of Law and Economics* 33: 621-643. Διαθέσιμο στο https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1000749
- ❖ Bovi, M., 2003. The Nature of the Underground Economy – Some Evidence from OECD Countries. *Journal for Institutional Innovation Development & Transition*, 7, pp.60-71
- ❖ Ernst & Young, 2016, Annual Reporting in 2016/2017, Η φοροδιαφυγή στην Ελλάδα: Αιτίες, Έκταση και προτάσεις καρπολήμησης, ΔιαΝΕΟσις: Οργανισμός Έρευνας και Ανάπτυξης.
- ❖ Ernst & Young, 2016, ΔιαΝΕΟσις
- ❖ Drogalas, G. Sorros, I., Karagiorgou, D. & Diavastis, I. (2015). Tax audit effectiveness in Greek firms: Tax auditors' perceptions. *Journal of Accounting and Taxation*
- ❖ Gbadago FY, Awunyo-Vitor D (2015). Determinants of gift tax compliance among employees of the formal sector in Kumasi Metropolis, Ghana. *J. Account. Tax.* 7(2):29-37.
- ❖ Leahy G (2006). Property Tax Audits: Applying Asset Obsolescence in a Good Way. *J.State Taxat.* 24(4): 41-47.
- ❖ Melina Vasardani, 2001, Bank of Greece
- ❖ OECD, 2022, Revenue statistics 2022 - Greece
- ❖ OECD, 2013, Economic Surveys: Greece 2013 https://read.oecd-ilibrary.org/economics/oecd-economic-surveys-greece-2013_eco_surveys-grc-2013-en#page5 (ανάκτηση 25/07/2023)
- ❖ Paraskevi Koufopoulou, Colin C. Williams, Athanassios Vozikis, Kyriakos Souliotis, Antonios Samprakos, *SPOUDAI Journal of Economics and Business*, Vol. 71 (2021), Issue 3-4, pp. 23-47
- ❖ Chen et al., 2020, Βασαρδάνη 211 σελ.16
- ❖ ⁵⁸South-Eastern Europe Journal of Economics 1 (2006) 61-80
- ❖ ⁵⁹George Manolas, Kostas Rontos, George Sfakianakis, Ioannis Vavouras, *International Journal of Criminology and Sociological Theory*, Vol. 6, No. 1, January 2013, 1036-1047

- ❖ Ahmed Emadeldin Yamen, Tax evasion, corruption and COVID-19 health risk exposure: across country analysis, Department of Accounting, American University of the Middle East, Kuwait and Faculty of Business, Ain Shams University, Cairo, Egypt
- ❖ Brondolo, J. (2009). Collecting taxes during an economic crisis: challenges and policy options, IMF Staff Position Note (17)
- ❖ Friedrich Schneider, Development of the Shadow Economy of 36 OECD Countries over 2003 - 2021: Due to the Corona Pandemic a Strong Increase in 2020 and a Modest Decline in 2021, International Scholars Journals, Article, 2021
- ❖ Kelmason, B., Kirabaeva, K., Medina, L., 2021. "Europe's Shadow Economies: Estimating Size and Outlining Policy Options" in Delechat, C., Medina, L., (eds), The global Informal Workforce: Priorities for inclusive growth. Washington, DC: International Monetary Fund, pp.71-85
- ❖ Medina, L., Schneider, F., 2018. Shadow Economies Around the World: What Did We Learn Over the Last 20 Years?. IMF Working Paper No.18/17.
- ❖ Nicholas Karavitis*, Kosmas Paipetis and Maria Priniotaki: Tax collection gaps and overdue tax debts: Greece, 2000-2019, Department of Public Administration, School of Economy and Public Administration, Panteion University of Social and Political Sciences, Athens, Greece, 2022
- ❖ Petros Lagios, 2023, The evolution of tax revenues in Greece
- ❖ and the effect of Covid-19, School of Social Sciences Master in Business Administration (MBA)
- ❖ Raouf, E. (2022). The impact of financial inclusion on tax revenue in EMEA countries: A threshold regression approach, *Borsa Istanbul Review*, V. 22, Issue 6, 1158-1164
- ❖ Schneider, F., Buehn, A., 2016. Estimating the Size of the Shadow Economy: Methods, Problems and Open Questions. IZA Discussion Paper No. 9820
- ❖ Schneider, F., Enste, D., 2000. Shadow Economies: Size, Causes, and Consequences. *Journal of Economic Literature*, 38(1), pp.77-114
- ❖ Theodore Pelagidis, Michael Mitsopoulos, Who's to blame for Greece, third edition, palgrave macmilan, 2021
- ❖ Vat Gap in the EU, Report 2022, European Commission

Διαδίκτυο:

- ❖ newsroom, 2016, <https://en.protothema.gr/ernst-young-greek-tax-evasion-estimated-at-6-9-of-gnp/> (ανάκτηση 20/07/2023)
- ❖ newsroom, 2022, <https://www.newmoney.gr/roh/palmos-oikonomias/oikonomia/forodiafigi-posita-evro-chani-i-ellada-kathe-defterolepto-apo-klopi-fpa/> (ανάκτηση 20/07/2023)
- ❖ <https://www.ot.gr/2023/01/25/oikonomia/proypologismos-sta-55217-dis-eyro-ta-forologika-esoda-to-2022/> (ανάκτηση 22/07/2023)
- ❖ <https://www.dianeosis.org/2016/06/tax-evasion-in-greece/> (ανάκτηση 22/07/2023)
- ❖ <https://www.oecd.org/tax/revenue-statistics-greece.pdf> (ανάκτηση 23/07/2023)
- ❖ <https://www.ot.gr/2023/01/25/oikonomia/proypologismos-sta-55217-dis-eyro-ta-forologika-esoda-to-2022/> (ανάκτηση 23/07/2023)
- ❖ https://www.minfin.gr/documents/20182/17938619/%CE%94%CE%AE%CE%BB%CF%89%CF%83%CE%B7%CE%A5%CE%A0%CE%9F%CE%99%CE%9A%CE%A6%CE%A0%CE%91_081222.pdf/8fc1c9b3-b317-4628-8fa0-f45df628b328 (ανάκτηση 25/07/2023)
- ❖ <https://www.taxheaven.gr/law/4174/2013> (ανάκτηση 27/07/2023)
- ❖ The National Herald. (2017). "Greek Shadow Economy Market Worst in the EU, Costly Too". <https://www.thenationalherald.com/173844/greek-shadow-economy-market-worsteu-costly/> (ανάκτηση 29/07/2023)
- ❖ Times, G. C. (2017). "Forbes ranks Greece's shadow economy as 1st in the world". <https://greekcitytimes.com/2017/02/15/forbes-ranks-greeces-shadow-economy-as1st-in-the-world/>.
- ❖ <https://www.bankofgreece.gr/enimerosi/grafeio-typou/anazhthsh-enhmerwsewn/enhmerwseis?announcement=e53df2e5-529d-4a6a-9d78-d4bffaed0129> (ανάκτηση 25/10/2023)
- ❖ [Η ιστορία της φορολογίας στην Ελλάδα – Σύνοψη – Μέρος δεύτερο: 1920 – 2014 – Cognosco Team \(ανάκτηση 03/10/2023\)](#)

- ❖ [Η ιστορία της φορολογίας στην Ελλάδα Κωνσταντίνος Ι. Νιφορόπουλος, Ωρίων Α.Ε. | ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ACCOUNTANCY GREECE \(ανάκτηση 05/10/2023\)](#)
- ❖ <https://www.taxheaven.gr/news/41423/1948-1949-ypoxrewsh-thrhshs-logistikwn-bibliwn-prwth-fora-oi-prwtes-myf-oi-antidraseis-emporwn-kai-epaggelmatiw-n-kai-h-epanalhps-h-istorias> (07/10/2023) (ανάκτηση 07/10/2023)
- ❖ <https://www.taxheaven.gr/circulars/17790/arora-penhnta-xronia-eniaios-foros-eisodhmato#:~:text=3323%2F1955%20%2C%20CE%BC%CE%B5%20CF%84%CE%BF%CE%BD%20CE%BF%CF%80%CE%BF%CE%AF%CE%BF,%CE%AC%CE%BC%CE%B5%CF%83%CE%B7%CF%82%20CF%86%CE%BF%CF%81%CE%BF%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%AF%CE%B1%CF%82%2C%20CF%84%CE%BF%20CE%AD%CF%84%CE%BF%CF%82%201919> (ανάκτηση 05/10/2023)
- ❖ <https://www.taxheaven.gr/almanak/26> (ανάκτηση 07/10/2023)
- ❖ <https://kefim.org/wp-content/uploads/2020/07/ICTI-2021-/Final.pdf> (ανάκτηση 13/10/2023)
- ❖ https://read.oecd-ilibrary.org/taxation/revenue-statistics-2022_8a691b03-en#page17 (ανάκτηση 28/11/2023)
- ❖ <https://www.aade.gr/sites/default/files/2020-02/%CE%9B%CE%97%CE%9E%CE%99%CE%A0%CE%A1%CE%9F%CE%98%CE%95%CE%A3%CE%9C%CE%91%20CE%A7%CE%A1%CE%95%CE%97%20CE%A0%CE%A1%CE%9F%CE%A3%20CE%A4%CE%9F%20CE%94%CE%97%CE%9C%CE%9F%CE%A3%CE%99%CE%9F%20CE%94%CE%95%CE%9A%202019%20final.pdf> (ανάκτηση 05/12/2023)
- ❖ https://www.aade.gr/sites/default/files/2022-02/ekthesi_esodwn_etous_2021.pdf (ανάκτηση 07/12/2023)
- ❖ <https://www.epohi.gr/article/45926/eisodhmata-kai-foroi-sthn-ellada-prin-kai-meta-th-makra-yfesh> (ανάκτηση 07/12/2023)
- ❖ <https://data.oecd.org/gga/general-government-revenue.htm> (ανάκτηση 08/12/2023)
- ❖ <https://www.aade.gr/open-data/KPIs> (ανάκτηση 09/12/2023)
- ❖ <https://www.kathimerini.gr/economy/561810478/epistrofi-stin-kanonikotita-me-ayxisi-forodiatygis/> (ανάκτηση 10/12/2023)
- ❖ <https://www.bankofgreece.gr/ekdoseis-ereyna/ekdoseis/ekthesh-nomismatikhs-politikhs> (ανάκτηση 10/12/2023)
- ❖ <https://newpost.gr/eidiseis/o-koronoios-htypise-ti-forodiatygi-ston-fpa-pos-ta-metra-tis-pandimias-meiosan-to-elleimma/> (ανάκτηση 12/12/2023)
- ❖ <https://www.bankofgreece.gr/ekdoseis-ereyna/ekdoseis/ekthesh-nomismatikhs-politikhs> (ανάκτηση 14/12/2023)
- ❖ <https://www.capital.gr/tax/3686210/ta-metra-pou-periorisan-ti-forodiatygi-fpa/> (ανάκτηση 15/12/2023)

ΤΑΣΕΙΣ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ- ΦΟΡΟΑΠΟΦΥΓΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΟΙ ΛΟΓΟΙ ΠΟΥ ΣΥΜΒΑΛΛΟΥΝ Σ'ΑΥΤΟ

---

1. Φύλο:

Άνδρας

Γυναίκα

2. Ηλικία:

18-30

31-40

41-50

51-60

61+

3. Εκπαίδευση:

Γυμνάσιο - Λύκειο

ΙΕΚ - Τεχνική Σχολή

ΑΕΙ - ΤΕΙ

Μεταπτυχιακό

Διδακτορικό

4. Οικογενειακή Κατάσταση:

- Άγαμος
- Έγγαμος / Σύμφωνο συμβίωσης
- Διαζευγμένος
- Δεν απαντώ

5. Συνολικό φορολογητέο οικογενειακό εισόδημα έτους 2021:

- 0€ - 10.000€
- 10.001€ - 20.000€
- 20.001€ - 30.000€
- 30.001€ - 40.000€
- 40.001€ - 50.000€
- 50.001€ +

6. Έτη απασχόλησης/προϋπηρεσίας:

- Μέχρι 5 έτη
- 6-10 έτη
- 11-15 έτη
- 15-20 έτη
- 20+

7. Σε ποια πόλη βρίσκεται η εργασία σας;

---

8. Δημοσιονομικά προβλήματα και φοροδιαφυγή

8. Γνωρίζετε τον τρόπο λειτουργίας του φορολογικού μας συστήματος;

- Καθόλου
- Λίγο
- Ούτε λίγο -Ούτε πολύ
- Πολύ
- Πάρα Πολύ
- Δεν γνωρίζω-Δεν απαντώ

9. Θεωρείτε ότι το φορολογικό σύστημα στην Ελλάδα είναι αποτελεσματικό;

- Καθόλου
- Λίγο
- Ούτε λίγο-Ούτε πολύ
- Πολύ
- Πάρα πολύ
- Δεν γνωρίζω-Δεν απαντώ

10. Ποια είναι η γνώμη σας για τους συντελεστές της άμεσης και έμμεσης φορολογίας της χώρας μας;

- Πολύ Υψηλό
- Υψηλό
- Κανονικό
- Χαμηλό
- Πολύ χαμηλό

11. Ποιοι κατά τη γνώμη σας σηκώνουν το μεγαλύτερο φορολογικό βάρος;

Ελεύθεροι επαγγελματίες

Μισθωτοί

Συνταξιούχοι

Other: _____

12. Θεωρείτε ότι οι υψηλοί φορολογικοί συντελεστές ενθαρρύνουν την φοροδιαφυγή-φοροαποφυγή;

Καθόλου

Λίγο

Ούτε Λίγο-Ούτε Πολύ

Πολύ

Πάρα Πολύ

Δεν Γνωρίζω-Δεν Απαντώ

13. Θεωρείτε ότι μια ενδεχόμενη μείωση του ΦΠΑ, θα μπορούσε να αποτελέσει έναν τρόπο αντιμετώπισης της φοροδιαφυγής-φοροαποφυγής;

Καθόλου

Λίγο

Ούτε λίγο-Ούτε πολύ

Πολύ

Πάρα Πολύ

Δεν γνωρίζω-Δεν απαντώ

14. Η επιχειρηματική ηθική επηρεάζει την φοροδιαφυγή-φοροαποφυγή των επιχειρήσεων;

- Καθόλου
- Λίγο
- Ούτε λίγο -Ούτε πολύ
- Πολύ
- Πάρα πολύ
- Δεν γνωρίζω-Δεν απαντώ

15. Κατά πόσο πιστεύετε βοηθά την φοροδιαφυγή η ατιμωρησία και η παραγραφή προστίμων;

- Καθόλου
- Λίγο
- Ούτε λίγο-Ούτε πολύ
- Πολύ
- Πάρα πολύ
- Δεν γνωρίζω-Δεν απαντώ

16. Κατά πόσο πιστεύετε βοηθά την φοροδιαφυγή το μεγάλο χρονικό διάστημα που απαιτείται για την απονομή δικαιοσύνης;

- Καθόλου
- Λίγο
- Ούτε λίγο-Ούτε πολύ
- Πολύ
- Πάρα πολύ
- Δεν γνωρίζω-Δεν απαντώ

Περιστολή φοροδιαφυγής

17. Πόσο αποτελεσματική θεωρείτε ότι είναι η κατάσχεση χρηματικών απαιτήσεων σε πιστωτικά ιδρύματα για τον περιορισμό της φοροδιαφυγής;

- Καθόλου
- Λίγο
- Ούτε λίγο-Ούτε πολύ
- Πολύ
- Πάρα πολύ
- Δεν γνωρίζω-Δεν απαντώ

18. Πόσο αποτελεσματική θεωρείτε ότι είναι η κατάσχεση ακινήτων για τον περιορισμό της φοροδιαφυγής;

- Καθόλου
- Λίγο
- Ούτε λίγο-Ούτε πολύ
- Πολύ
- Πάρα πολύ
- Δεν γνωρίζω-Δεν απαντώ

19. Πόσο αποτελεσματικούς θεωρείτε τους τρόπους είσπραξης των οφειλών από την ΔΟΥ;

- Καθόλου
- Λίγο
- Ούτε λίγο-Ούτε πολύ
- Πολύ
- Πάρα πολύ
- Δεν γνωρίζω-Δεν απαντώ

20. Συμφωνείτε ότι η δημοσιοποίηση στοιχείων οφειλετών φυσικών και νομικών προσώπων για ποσό οφειλής άνω των 150.000€ (αρθ.42 Ν.4410/2016) βοήθησε στη ρύθμιση των οφειλών;

- Καθόλου
- Λίγο
- Ούτε λίγο-Ούτε πολύ
- Πολύ
- Πάρα πολύ
- Δεν γνωρίζω-Δεν απαντώ

21. Θεωρείτε ότι ο Ν 4446/2016 με το άρθρο του για την οικειοθελή αποκάλυψη φορολογητέας ύλης βοήθησε τους φορολογούμενους να δηλώσουν και να φορολογηθούν για τα εισοδήματα που απέκρυψαν;

- Καθόλου
- Λίγο
- Ούτε λίγο-Ούτε πολύ
- Πολύ
- Πάρα πολύ
- Δεν γνωρίζω-Δεν απαντώ

22. Θεωρείτε ότι η μείωση των φορολογικών συντελεστών συμβάλει στην μείωση της φοροδιαφυγής-φοροαποφυγής;

- Καθόλου
- Λίγο
- Ούτε λίγο-Ούτε πολύ
- Πολύ
- Πάρα πολύ
- Δεν γνωρίζω-Δεν απαντώ

23. Θεωρείτε ότι η παροχή κινήτρων και φοροελαφρύνσεων στις επιχειρήσεις που επλήγησαν από τον COVID 19 συνέβαλαν στην αντιμετώπιση της φοροδιαφυγής;
- Καθόλου
- Λίγο
- Ούτε λίγο-Ούτε πολύ
- Πολύ
- Πάρα πολύ
- Δεν γνωρίζω-Δεν απαντώ
24. Θεωρείτε ότι η ενεργειακή κρίση συμβάλει στην αύξηση των φαινομένων της φοροδιαφυγής/φοροαποφυγής;
- Καθόλου
- Λίγο
- Ούτε λίγο-Ούτε πολύ
- Πολύ
- Πάρα πολύ
- Δεν γνωρίζω-Δεν απαντώ
25. Θεωρείτε ότι ο υψηλός ρυθμός πληθωρισμού θα συμβάλει στην αύξηση των φαινομένων της φοροδιαφυγής/φοροαποφυγής;
- Καθόλου
- Λίγο
- Ούτε λίγο-Ούτε πολύ
- Πολύ
- Πάρα πολύ
- Δεν γνωρίζω-Δεν απαντώ

26. Θεωρείτε ότι η σημαντική ενίσχυση του αριθμού των επιτόπιων ελέγχων στις επιχειρήσεις από υπαλλήλους της ΑΑΔΕ συμβάλει στην περιστολή του φαινομένου της φοροδιαφυγής;

Καθόλου

Λίγο

Ούτε λίγο-Ούτε πολύ

Πολύ

Πάρα πολύ

Δεν γνωρίζω-Δεν απαντώ

27. Συμφωνείτε ότι οι κατωτέρω συνθήκες αποτελούν λόγους υψηλής φορολογικής παραβατικότητας (Συμπληρώστε τους αριθμούς 1 έως 5, όπου 1 - Διαφωνώ απόλυτα, 2 - Διαφωνώ μερικώς, 3 - Ούτε Συμφωνώ ούτε Διαφωνώ, 4 - Συμφωνώ μερικώς, 5 - Συμφωνώ απόλυτα)

	1	2	3	4	5
Υψηλοί συντελεστές ☐ φορολογίας		☐	☐	☐	☐
Πολυπλοκότητα νομοθεσίας	☐	☐	☐	☐	☐
Ελλιπείς έλεγχοι - Ατιμωρησία	☐	☐	☐	☐	☐
Αδιαφάνεια στη διαχείριση δημοσίων εσόδων	☐	☐	☐	☐	☐
Έλλειψη παιδείας και φορολογικής κουλτούρας	☐	☐	☐	☐	☐

28. Σε ποιο βαθμό θεωρείτε ότι ευθύνονται οι ακόλουθοι για το μέγεθος της φορολογικής παραβατικότητας; (Συμπληρώστε τους αριθμούς 1 έως 5, όπου 1 - Καθόλου, 2 - Λίγο, 3 - Ούτε λίγο, ούτε πολύ, 4 - Πολύ, 5 - Πάρα πολύ)

	1	2	3	4	5
Η εκάστοτε κυβέρνηση	☐	☐	☐	☐	☐
Οι εφοριακοί	☐	☐	☐	☐	☐
Τα μέτρα αντιμετώπισης της φοροδιαφυγής	☐	☐	☐	☐	☐
Το φορολογικό σύστημα της Χώρας	☐	☐	☐	☐	☐
Η νοοτροπία--κουλτούρα του Έλληνα	☐	☐	☐	☐	☐
Η έλλειψη φορολογικής συνείδησης των πολιτών	☐	☐	☐	☐	☐

29. Σε ποιο βαθμό θεωρείτε ότι τα ακόλουθα μέτρα θα μπορούσαν να συμβάλλουν στην αντιμετώπιση της φορολογικής παραβατικότητας; (Συμπληρώστε τους αριθμούς 1 έως 5, όπου 1 - Καθόλου, 2 - Λίγο, 3 – Ούτε λίγο, ούτε πολύ, 4 - Πολύ, 5 - Πάρα πολύ)

	1	2	3	4	5
Επιβολή αυστηρών ποινών-- προστίμων για όσους φοροδιαφεύγου ν	☐	☐	☐	☐	☐
Εξονυχιστικοί έλεγχοι για εντοπισμό φορολογικών παραβάσεων	☐	☐	☐	☐	☐
Δίκαιη επιβολή φόρων προς τους πολίτες..	☐	☐	☐	☐	☐
Σταθερό και οργανωμένο φορολογικό σύστημα από το κράτος	☐	☐	☐	☐	☐
Μείωση φορολογικών συντελεστών..	☐	☐	☐	☐	☐
Διαφάνεια,, πιο ορθολογική διαχείριση του δημόσιου χρήματος	☐	☐	☐	☐	☐

Σύνδεση
φορολογικών
εκπτώσεων με
πληρωμές με
ηλεκτρονικά
μέσα

